

ВІСНИК ***КОНСТИТУЦІЙНОГО*** ***СУДУ УКРАЇНИ***

Загальнодержавне періодичне видання

Засноване
19 лютого 1997 року

Свідоцтво
про державну реєстрацію
Серія КВ № 2444

Виходить
шість разів на рік

Засновник:
Конституційний Суд України
Адреса: 01033, м. Київ-33,
вул. Жилианська, 14

1/2021

Редакційна рада

- І. Сліденко** – суддя Конституційного Суду України, доктор юридичних наук, доцент, старший науковий співробітник (голова редакційної ради);
- А. Селіванов** – доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України (заступник голови редакційної ради);
- Ю. Барабаш** – проректор з навчальної роботи Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України;
- В. Бесчастний** – керівник Секретаріату Конституційного Суду України, доктор юридичних наук, доктор наук з державного управління, професор;
- В. Городовенко** – суддя Конституційного Суду України, доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України;
- М. Гранат** – суддя Конституційного Трибуналу Республіки Польща у відставці, доктор наук, професор;
- І. Гриценко** – декан юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка, доктор юридичних наук, професор;
- М. Гультай** – суддя Конституційного Суду України у відставці, доктор юридичних наук, доцент;
- М. Козюбра** – суддя Конституційного Суду України у відставці, професор кафедри загальнотеоретичного правознавства та публічного права Національного університету «Киево-Могилянська академія», доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України;
- В. Колісник** – суддя Конституційного Суду України, доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України;
- Т. Комарова** – доцент кафедри права Європейського Союзу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, доктор юридичних наук;
- О. Користін** – головний науковий співробітник Державного науково-дослідного інституту МВС України, доктор юридичних наук, професор;
- М. Костицький** – суддя Конституційного Суду України у відставці, професор кафедри філософії права та юридичної логіки Національної академії внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України;
- С. Кузнichenko** – перший проректор Одеського державного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор;
- Я. Лазур** – декан юридичного факультету Ужгородського національного університету, доктор юридичних наук;
- В. Лемак** – суддя Конституційного Суду України, доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України;
- М. Мельник** – суддя Конституційного Суду України у відставці, доктор юридичних наук, професор;
- О. Петришин** – президент Національної академії правових наук України, доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України;
- В. Стеценко** – завідувач кафедри правознавства та галузевих юридичних дисциплін Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, доктор юридичних наук, професор;
- В. Тихий** – суддя Конституційного Суду України у відставці, радник президії НАПрН України, доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України;
- О. Тупицький** – Голова Конституційного Суду України, кандидат наук з державного управління;
- Г. Федотова** – начальник науково-організаційного відділу Державного науково-дослідного інституту МВС України, доктор юридичних наук;
- Б. Футей** – суддя Федерального суду претензій США, доктор права, професор;
- О. Хотинська-Нор** – професор кафедри правосуддя юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка, доктор юридичних наук, доцент;
- Н. Шаптала** – суддя Конституційного Суду України у відставці, доктор юридичних наук;
- В. Шишкін** – суддя Конституційного Суду України у відставці, кандидат юридичних наук, доцент.

У НОМЕРІ

Постанова Верховної Ради України про призначення на посаду судді Конституційного Суду України від 18 лютого 2021 року № 1250–ІХ 9

Біографія Кичуна Віктора Івановича 10

АКТИ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

**Ухвала Третьої колегії суддів Другого сенату
Конституційного Суду України**

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Романенка Бориса Дмитровича щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 9 частини другої статті 7 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» від 5 січня 2021 року № 1-3(II)/2021 11

**Ухвала Третьої колегії суддів Першого сенату
Конституційного Суду України**

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Юрченка Юрія Івановича щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини першої статті 2, пунктів 1, 2 частини першої статті 4, пункту 1 частини першої статті 19, пункту 2 частини першої статті 266 Кодексу адміністративного судочинства України від 13 січня 2021 року № 2-3(I)/2021 14

**Ухвала Третьої колегії суддів Першого сенату
Конституційного Суду України**

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Колотія Анатолія Петровича щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень пункту 5 статті 13 Закону України «Про особливості здійснення права власності у багатоквартирному будинку» від 13 січня 2021 року № 3-3(I)/2021 17

**Ухвала Першої колегії суддів Другого сенату
Конституційного Суду України**

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Трескота Петра Дмитровича щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини другої статті 109 Житлового кодексу Української РСР від 14 січня 2021 року № 4-1(II)/2021 19

**Ухвала Другої колегії суддів Другого сенату
Конституційного Суду України**

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Омеляненко Лариси Іванівни щодо відповідності Конституції України (конституційності) приписів абзаців першого–тринадцятого пункту 2 частини другої статті 114 Закону України «Про загальнообов’язкове державне пенсійне страхування» від 14 січня 2021 року № 5-2(II)/2021 22

**Ухвала Другої колегії суддів Другого сенату
Конституційного Суду України**

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Шевчука Миколи Михайловича щодо відповідності Конституції України (конституційності) припису частини третьої статті 309 Кримінального процесуального кодексу України від 14 січня 2021 року № 6-2(II)/2021 27

**Ухвала Другої колегії суддів Другого сенату
Конституційного Суду України**

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Бараца Григорія Ісааковича щодо відповідності Конституції України (конституційності) припису абзацу другого частини п’ятої статті 294 Кримінального процесуального кодексу України від 14 січня 2021 року № 7-2(II)/2021 31

**Ухвала Другої колегії суддів Другого сенату
Конституційного Суду України**

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Приватного підприємства «Імені Калашника» щодо відповідності Конституції України (конституційності) абзацу першого частини третьої статті 23 Закону України «Про прокуратуру» від 14 жовтня 2014 року № 1697–VII від 14 січня 2021 року № 8-2(II)/2021 34

**Ухвала Другої колегії суддів Другого сенату
Конституційного Суду України**

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Гусача Сергія Юрійовича щодо відповідності Конституції України (конституційності) статті 5, окремих положень статті 10 Закону України «Про судовий збір» від 14 січня 2021 року № 9-2(II)/2021 37

**Ухвала Другої колегії суддів Другого сенату
Конституційного Суду України**

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою громадянина України Петрища Михайла Васильовича щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частин четвертої, десятої статті 294 Кодексу України про адміністративні правопорушення від 14 січня 2021 року № 11-2(II)/2021 40

**Ухвала Першої колегії суддів Першого сенату
Конституційного Суду України**

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Тихненка Володимира Степановича щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень абзацу другого пункту 2 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи» та офіційного тлумачення положень частини третьої статті 53 Закону України «Про пенсійне забезпечення» від 20 січня 2021 року № 14-1(I)/2021 43

**Ухвала Першої колегії суддів Другого сенату
Конституційного Суду України**

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Радомського Петра Валентиновича щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень пункту 2 частини другої статті 49, частин першої, третьої статті 51, підпункту 9 пункту 1 розділу XIII «Перехідні положення» Цивільного процесуального кодексу України від 21 січня 2021 року № 15-1(II)/2021 48

**Ухвала Третьої колегії суддів Першого сенату
Конституційного Суду України**

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Державного підприємства завод «Генератор» щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремого положення частини першої статті 117 Кодексу законів про працю України від 26 січня 2021 року № 16-3(І)/2021 51

**Ухвала Третьої колегії суддів Першого сенату
Конституційного Суду України**

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Кушніренка Сергія Геннадійовича щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень абзацу другого пункту 4 статті 16³ Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» від 26 січня 2021 року № 17-3(І)/2021 53

**Ухвала Першої колегії суддів Першого сенату
Конституційного Суду України**

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Товариства з обмеженою відповідальністю виробничо-комерційна фірма «ГЮСС» щодо відповідності Конституції України (конституційності) частин другої, третьої статті 41, частини першої статті 60 Закону України «Про захист економічної конкуренції» від 27 січня 2021 року № 18-1(І)/2021 56

**Ухвала Першої колегії суддів Першого сенату
Конституційного Суду України**

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Лукіних Віталія Леонідовича щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини другої статті 250, частини першої статті 251, частини першої статті 281, частини десятої статті 294 Кодексу України про адміністративні правопорушення, Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Закону України „Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень“» від 27 січня 2021 року № 19-1(І)/2021 59

**Ухвала Третньої колегії суддів Другого сенату
Конституційного Суду України**

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Щербини Романа Олександровича щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремого положення, що міститься у пункті 2 статті 1 Закону України «Про пенсії за особливі заслуги перед Україною» від 27 січня 2021 року № 20-3(II)/2021 63

**Ухвала Третньої колегії суддів Другого сенату
Конституційного Суду України**

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Короля Миколи Прокоповича щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 1 розділу II «Прикінцеві положення» Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо умов обігу земель сільськогосподарського призначення» від 27 січня 2021 року № 21-3(II)/2021 66

**Ухвала Другої колегії суддів Другого сенату
Конституційного Суду України**

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Первушкіна Олександра Петровича щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини другої статті 23 Закону України «Про іпотеку» від 28 січня 2021 року № 23-2(II)/2021 68

**Ухвала Другої колегії суддів Другого сенату
Конституційного Суду України**

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Дяченка Якова Анатолійовича щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень пункту 168.5 статті 168 Податкового кодексу України в редакції Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо покращення інвестиційного клімату в Україні» від 21 грудня 2016 року № 1797-VIII від 28 січня 2021 року № 24-2(II)/2021 71

**Ухвала Другої колегії суддів Другого сенату
Конституційного Суду України**

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Гули Маріанни Євгенівни щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень пункту 2 частини шостої статті 19, пункту 2 частини третьої статті 389, пункту 1 частини другої статті 394 Цивільного процесуального кодексу України та офіційного тлумачення положень пункту 8 частини другої статті 129 Конституції України від 28 січня 2021 року № 25-2(II)/2021 74

**Ухвала Другої колегії суддів Другого сенату
Конституційного Суду України**

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Солоненка Дмитра Олексійовича щодо відповідності Конституції України (конституційності) припису статті 90 Закону України «Про державну службу» від 10 грудня 2015 року № 889–VIII від 28 січня 2021 року № 26-2(II)/2021 78

ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА КОНСТИТУЦІЙНОЇ ЮРИСДИКЦІЇ

Городовенко В. Інституційна незалежність судової гілки влади в Україні: конституційно-правовий аспект 81

Гринюк Р., Комар П. Загальнотеоретичні аспекти забезпечення передбачуваності судових рішень 93

Юровська Г., Жданкіна Л. Людська гідність і гендерна рівність: конституційні метаморфози. 106

ДИСКУСІЇ ТА ОБГОВОРЕННЯ

Кургун Я. Конституційна криза чи криза конституціоналізму 120

ЗОВНІШНІ ЗВ'ЯЗКИ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

Грудень 2020 року 124

**Інформація про виконання бюджету
Конституційним Судом України за 2020 рік 126**

Вітаємо ювілярів 129

ПОСТАНОВА ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ

Про призначення на посаду судді
Конституційного Суду України

Відповідно до пункту 26 частини першої статті 85, частини другої статті 148 Конституції України Верховна Рада України **постановляє:**

Призначити **КИЧУНА Віктора Івановича** на посаду судді Конституційного Суду України.

Голова Верховної Ради України

Д. РАЗУМКОВ

м. Київ
18 лютого 2021 року
№ 1250–ІХ

КИЧУН Віктор Іванович

Суддя Конституційного Суду України

Народився 19 червня 1968 року в селі Велика Березна Полонського району Хмельницької області.

У 1987 році закінчив Вінницький політехнічний технікум за спеціальністю «теплотехнічне обладнання промислових підприємств».

З 1987 року по 1989 рік проходив строкову військову службу.

У 1994 році здобув вищу юридичну освіту в Українській державній юридичній академії (нині — Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого).

У 1994–1997 роках — аспірант, з 1997 року по 2021 рік — асистент, доцент кафедри конституційного права України Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

У грудні 2001 року захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук на тему «Конституційно-правові основи взаємовідносин вищих органів влади України та Автономної Республіки Крим».

18 лютого 2021 року Постановою Верховної Ради України за результатами конкурсу призначений суддею Конституційного Суду України. Присягу склав 24 лютого 2021 року.

Кандидат юридичних наук, доцент.

АКТИ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

**УХВАЛА
ТРЕТЬОЇ КОЛЕГІЇ СУДДІВ
ДРУГОГО СЕНАТУ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ**

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Романенка Бориса Дмитровича щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 9 частини другої статті 7 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»

м. Київ
5 січня 2021 року
№ 1-3(II)/2021

Справа № 3-243/2020(582/20)

Третя колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України у складі:

Касмініна Олександра Володимировича — головуючого, доповідача,
Городовенка Віктора Валентиновича,
Первомайського Олега Олексійовича,

розглянула на засіданні питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Романенка Бориса Дмитровича щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 9 частини другої статті 7 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» від 22 жовтня 1993 року № 3551–XII (Відомості Верховної Ради України, 1993 р., № 45, ст. 425) зі змінами.

Заслухавши суддю-доповідача Касмініна О. В. та дослідивши матеріали справи, Третя колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України

установила:

1. Романенко Б. Д. звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням перевірити на відповідність статтям 16, 24, 27, 43, 46, 49, 50 Конституції України (конституційність) пункт 9 частини другої статті 7 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» від 22 жовтня 1993 року 3551–XII зі змінами (далі — Закон), згідно з яким до осіб з інвалідністю внаслідок війни належать також особи з інвалідністю з числа «осіб, залучених до складу форму-

вань Цивільної оборони, які стали особами з інвалідністю внаслідок захворювань, пов'язаних з ліквідацією наслідків Чорнобильської катастрофи».

Як вбачається зі змісту конституційної скарги та долучених до неї матеріалів, у грудні 2019 року Романенко Б. Д. звернувся до Управління соціального захисту населення Тальнівської районної державної адміністрації Черкаської області (далі — Управління) із заявою, у якій просив надати йому статус особи з інвалідністю внаслідок війни та видати відповідне посвідчення як особі, яка брала участь у ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС у складі формувань Цивільної оборони.

Управління відмовило Романенку Б. Д. у задоволенні заяви на підставі того, що він не надав документів на підтвердження своєї участі у ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи саме у складі формувань Цивільної оборони.

Не погоджуючись із цією відмовою, Романенко Б. Д. звернувся з позовом до Черкаського окружного адміністративного суду, який рішенням від 24 квітня 2020 року відмовив йому в задоволенні клопотання. Зазначене рішення Шостий апеляційний адміністративний суд постановою від 16 липня 2020 року залишив без змін. Верховний Суд ухвалою від 5 серпня 2020 року відмовив Романенку Б. Д. у відкритті касаційного провадження через необґрунтованість касаційної скарги.

Обґрунтовуючи твердження щодо неконституційності оспорюваних положень Закону, суб'єкт права на конституційну скаргу посилається на окремі положення Конституції України, законів України, а також на судові рішення у своїй справі.

2. Вирішуючи питання про відкриття конституційного провадження у справі, Третя колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України виходить із такого.

Згідно із Законом України «Про Конституційний Суд України» у конституційній скарзі має міститись обґрунтування тверджень щодо неконституційності закону України (його окремих положень) із зазначенням того, яке з гарантованих Конституцією України прав людини, на думку суб'єкта права на конституційну скаргу, зазнало порушення внаслідок застосування закону (пункт 6 частини другої статті 55); конституційна скарга вважається прийнятною за умов її відповідності вимогам, передбаченим, зокрема, статтею 55 цього закону (абзац перший частини першої статті 77).

Із аналізу конституційної скарги та долучених до неї матеріалів вбачається, що автор клопотання не навів аргументів щодо неконституційності пункту 9 частини другої статті 7 Закону, а висловив незгоду з існуючим законодавчим регулюванням питання встановлення статусу осіб з інвалідністю внаслідок війни особам, які виконували свої обов'язки, пов'язані з ліквідацією наслідків Чорнобильської катастрофи, а також із судовими рішеннями, ухваленими у його справі, що не може вважатися належним обґрунтуванням тверджень щодо невідповідності Конституції України оспорюваних положень Закону в розумінні пункту 6 частини другої статті 55 Закону України «Про Конституційний Суд України».

Наведене є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі за пунктом 4 статті 62 Закону України «Про Конституційний Суд України» — неприйнятність конституційної скарги.

Враховуючи викладене та керуючись статтями 147, 151¹, 153 Конституції України, на підставі статей 7, 32, 37, 50, 55, 56, 58, 62, 86 Закону України «Про Конституційний Суд України», відповідно до § 45, § 56 Регламенту Конституційного Суду України Третя колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України

ухвалила:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Романенка Бориса Дмитровича щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 9 частини другої статті 7 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» від 22 жовтня 1993 року № 3551–XII зі змінами на підставі пункту 4 статті 62 Закону України «Про Конституційний Суд України» — неприйнятність конституційної скарги.

2. Ухвала Третьої колегії суддів Другого сенату Конституційного Суду України є остаточною.

ТРЕТЯ КОЛЕГІЯ СУДДІВ
ДРУГОГО СЕНАТУ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

УХВАЛА ТРЕТЬОЇ КОЛЕГІЇ СУДДІВ ПЕРШОГО СЕНАТУ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Юрченка Юрія Івановича щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини першої статті 2, пунктів 1, 2 частини першої статті 4, пункту 1 частини першої статті 19, пункту 2 частини першої статті 266 Кодексу адміністративного судочинства України

м. Київ
13 січня 2021 року
№ 2-3(І)/2021

Справа № 3-242/2020(580/20)

Третя колегія суддів Першого сенату Конституційного Суду України у складі:

Литвинова Олександра Миколайовича — головуючого,
Завгородньої Ірини Миколаївни — доповідача,
Кривенка Віктора Васильовича,

розглянула на засіданні питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Юрченка Юрія Івановича щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини першої статті 2, пунктів 1, 2 частини першої статті 4, пункту 1 частини першої статті 19, пункту 2 частини першої статті 266 Кодексу адміністративного судочинства України.

Заслухавши суддю-доповідача Завгородню І. М. та дослідивши матеріали справи, Третя колегія суддів Першого сенату Конституційного Суду України

установила:

1. Юрченко Ю. І. звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням перевірити на відповідність статтям 3, 5, 8, 19, 20, 21, 22, 24, 38, 55, 65, 124 Конституції України (конституційність) положення частини першої статті 2, пунктів 1, 2 частини першої статті 4, пункту 1 частини першої статті 19, пункту 2 частини першої статті 266 Кодексу адміністративного судочинства України (далі — Кодекс), які застосовано в остаточному судовому рішенні у його справі — постанові Великої Палати Верховного Суду від 16 вересня 2020 року.

Зі змісту конституційної скарги та долучених до неї матеріалів вбачається, що у травні 2020 року Юрченко Ю. І. звернувся до Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду як суду першої інстанції з позовною заявою до Верховної Ради України. У цій позовній заяві Юрченко Ю. І. просив визнати про-

типравною бездіяльністю парламенту щодо неприйняття закону України про опис таких державних символів України, як Державний Прапор України та Державний Герб України, і порядок їх використання згідно з вимогами статті 20 Конституції України; зобов'язати Верховну Раду України прийняти такий закон.

Ухвалою Верховного Суду у складі Касаційного адміністративного суду від 13 травня 2020 року, залишеною без змін постановою Великої Палати Верховного Суду від 16 вересня 2020 року, Юрченку Ю. І. відмовлено у відкритті провадження у справі.

Суб'єкт права на конституційну скаргу вважає, що після прийняття оспорюваних положень Кодексу громадяни України позбавлені права на звернення до суду з позовом щодо зобов'язання Верховної Ради України виконати вимоги Конституції України та/або визнання відповідної бездіяльності протиправною, що є прямим порушенням гарантій та прав, передбачених Конституцією України, а саме «щодо права на управління державою та на оскарження в судовому порядку бездіяльності державних органів, рівності прав і свобод громадян України між собою, незалежно від їх майнового стану, порушення рівності права доступу до державної служби та права бути обраним до органів державної влади та щодо недопущення звуження законами прав особи, передбачених Конституцією України».

2. Вирішуючи питання щодо відкриття конституційного провадження у справі, Третя колегія суддів Першого сенату Конституційного Суду України виходить із такого.

Згідно зі статтею 55 Закону України «Про Конституційний Суд України» конституційною скаргою є подане до Конституційного Суду України письмове клопотання щодо перевірки на відповідність Конституції України (конституційність) закону України (його окремих положень), що застосований в остаточному судовому рішенні у справі суб'єкта права на конституційну скаргу (частина перша); конституційна скарга має містити обґрунтування тверджень щодо неконституційності закону України (його окремих положень) із зазначенням того, яке з гарантованих Конституцією України прав людини, на думку суб'єкта права на конституційну скаргу, зазнало порушення внаслідок застосування закону (пункт 6 частини другої).

Відповідно до абзацу першого частини першої статті 77 Закону України «Про Конституційний Суд України» конституційна скарга вважається прийнятною, зокрема, за умов її відповідності вимогам, передбаченим статтею 55 цього закону.

Із аналізу конституційної скарги вбачається, що аргументація Юрченка Ю. І. щодо невідповідності Конституції України оспорюваних положень Кодексу зводиться до висловлення незгоди з остаточним судовим рішенням у його справі, а це не можна вважати належним обґрунтуванням тверджень щодо неконституційності оспорюваних положень Кодексу.

Отже, конституційна скарга не відповідає вимогам пункту 6 частини другої статті 55 Закону України «Про Конституційний Суд України», що є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі згідно з пунктом 4 статті 62 цього закону — неприйнятність конституційної скарги.

Враховуючи викладене та керуючись статтями 147, 151¹, 153 Конституції України, на підставі статей 7, 32, 37, 55, 56, 61, 62, 77, 86 Закону України «Про

Конституційний Суд України», відповідно до § 45, § 56 Регламенту Конституційного Суду України Третя колегія суддів Першого сенату Конституційного Суду України

ухвалила:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Юрченка Юрія Івановича щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини першої статті 2, пунктів 1, 2 частини першої статті 4, пункту 1 частини першої статті 19, пункту 2 частини першої статті 266 Кодексу адміністративного судочинства України на підставі пункту 4 статті 62 Закону України «Про Конституційний Суд України» — неприйнятність конституційної скарги.

2. Ухвала є остаточною.

ТРЕТЯ КОЛЕГІЯ СУДДІВ
ПЕРШОГО СЕНАТУ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

**УХВАЛА
ТРЕТЬОЇ КОЛЕГІЇ СУДДІВ
ПЕРШОГО СЕНАТУ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ**

про відмову у відкритті конституційного провадження
у справі за конституційною скаргою Колотія Анатолія Петровича
щодо відповідності Конституції України (конституційності)
окремих положень пункту 5 статті 13 Закону України
«Про особливості здійснення права власності
у багатоквартирному будинку»

м. Київ
13 січня 2021 року
№ 3-3(1)/2021

Справа № 3-245/2020(587/20)

Третя колегія суддів Першого сенату Конституційного Суду України у складі:

Литвинова Олександра Миколайовича — головуючого,
Завгородньої Ірини Миколаївни,
Кривенка Віктора Васильовича — доповідача,

розглянула на засіданні питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Колотія Анатолія Петровича щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень пункту 5 статті 13 Закону України «Про особливості здійснення права власності у багатоквартирному будинку» від 14 травня 2015 року № 417–VIII (Відомості Верховної Ради України, 2015 р., № 29, ст. 262) зі змінами.

Заслухавши суддю-доповідача Кривенка В. В. та дослідивши матеріали справи, Третя колегія суддів Першого сенату Конституційного Суду України

установила:

1. Колотій А. П. звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням щодо перевірки на відповідність Конституції України (конституційність) окремих положень пункту 5 статті 13 Закону України «Про особливості здійснення права власності у багатоквартирному будинку» від 14 травня 2015 року № 417–VIII зі змінами (далі — Закон).

Суб'єкт права на конституційну скаргу стверджує, що окремі положення пункту 5 статті 13 Закону не відповідають статтям 3, 19, 22 Конституції України, а отже, в результаті застосування оспорюваних положень Закону було порушено його конституційні права.

2. Вирішуючи питання щодо відкриття конституційного провадження у справі, Третя колегія суддів Першого сенату Конституційного Суду України виходить із такого.

Відповідно до пункту 6 частини другої статті 55 Закону України «Про Конституційний Суд України» у конституційній скарзі має міститись обґрунтування тверджень щодо неконституційності закону України (його окремих положень) із зазначенням того, яке з гарантованих Конституцією України прав людини, на думку суб'єкта права на конституційну скаргу, зазнало порушення внаслідок застосування закону.

Згідно з абзацом першим частини першої статті 77 Закону України «Про Конституційний Суд України» конституційна скарга вважається прийнятною, зокрема, за умов її відповідності вимогам, передбаченим статтею 55 цього закону.

Аналіз конституційної скарги дає підстави для висновку, що Колотій А. П. не обґрунтував тверджень щодо невідповідності окремих положень пункту 5 статті 13 Закону приписам Конституції України.

Суб'єкт права на конституційну скаргу, стверджуючи, що оспорювані положення Закону є такими, що звужують його конституційні права, фактично висловлює незгоду із законодавчим регулюванням управління багатоквартирного будинку, що не можна вважати належним обґрунтуванням неконституційності окремих положень пункту 5 статті 13 Закону.

Отже, конституційна скарга не відповідає вимогам пункту 6 частини другої статті 55 Закону України «Про Конституційний Суд України», що є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі згідно з пунктом 4 статті 62 цього закону — неприйнятність конституційної скарги.

Враховуючи викладене та керуючись статтями 147, 151¹, 153 Конституції України, на підставі статей 7, 32, 37, 50, 55, 56, 61, 62, 77, 86 Закону України «Про Конституційний Суд України», відповідно до § 45, § 56 Регламенту Конституційного Суду України Третя колегія суддів Першого сенату Конституційного Суду України

ухвалила:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Колотія Анатолія Петровича щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень пункту 5 статті 13 Закону України «Про особливості здійснення права власності у багатоквартирному будинку» від 14 травня 2015 року № 417–VIII зі змінами на підставі пункту 4 статті 62 Закону України «Про Конституційний Суд України» — неприйнятність конституційної скарги.

2. Ухвала Третьої колегії суддів Першого сенату Конституційного Суду України є остаточною.

ТРЕТЯ КОЛЕГІЯ СУДДІВ
ПЕРШОГО СЕНАТУ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

УХВАЛА ПЕРШОЇ КОЛЕГІЇ СУДДІВ ДРУГОГО СЕНАТУ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Трескота Петра Дмитровича щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини другої статті 109 Житлового кодексу Української РСР

м. Київ
14 січня 2021 року
№ 4-1(II)/2021

Справа № 3-248/2020(593/20)

Перша колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України у складі:

Мойсика Володимира Романовича — головуючого, доповідача,
Лемака Василя Васильовича,
Юровської Галини Валентинівни,

розглянула на засіданні питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Трескота Петра Дмитровича щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини другої статті 109 Житлового кодексу Української РСР.

Заслухавши суддю-доповідача Мойсика В. Р. та дослідивши матеріали справи, Перша колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України

у с т а н о в и л а :

1. До Конституційного Суду України звернувся Трескот П. Д. із клопотанням визнати такими, що не відповідають частинам першій, другій, третій, шостій статті 41 Конституції України (є неконституційними), положення частини другої статті 109 Житлового кодексу Української РСР (далі — Кодекс), якими передбачено, що громадянам, яких виселяють з жилих приміщень, одночасно надається інше постійне жила приміщення, за винятком виселення громадян при зверненні стягнення на жилі приміщення, що були придбані ними за рахунок кредиту (позики) банку чи іншої особи, повернення якого забезпечене іпотекою відповідного жилого приміщення; постійне жила приміщення, що надається особі, яку виселяють, повинно бути зазначено в рішенні суду.

Із матеріалів справи вбачається, що Трескот П. Д. на підставі укладеного 30 червня 2016 року договору купівлі-продажу придбав у власність квартиру, в якій, як виявилось після цього, без згоди та відома попереднього власника були зареєстровані чотири особи, двоє з яких — малолітні діти; добровільно знятися з

реєстрації ці особи не бажали. У липні 2016 року Трескот П. Д. звернувся до суду з позовом про усунення перешкод, виселення вказаних осіб без надання іншого житлового приміщення та зняття з реєстрації.

Дрогобицький міськрайонний суд Львівської області рішенням від 23 березня 2018 року, залишеним без змін постановою Львівського апеляційного суду від 21 травня 2019 року, задовольнив позов Трескота П. Д.

Задовольняючи позовну заяву, суди першої та апеляційної інстанцій керувались тим, що відповідачі не надали жодних доказів правомірності їх реєстрації у спірній квартирі; реєстрація останніх у вказаній квартирі позбавляє позивача можливості реалізувати своє право власності у повному обсязі, а саме порушує його право користування цим житлом.

Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду постановою від 15 липня 2020 року скасував рішення судів першої та апеляційної інстанцій, обґрунтувавши свою позицію тим, що згідно з частиною другою статті 109 Кодексу виселення із житла може відбуватись з одночасним наданням іншого рівнозначного приміщення.

Автор клопотання вважає, що положення частини другої статті 109 Кодексу позбавляють його можливості реалізувати право власності на житло у повному обсязі, а саме порушують його право користування житлом.

2. Вирішуючи питання щодо відкриття конституційного провадження у справі, Перша колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України виходить із такого.

Відповідно до статті 77 Закону України «Про Конституційний Суд України» конституційна скарга вважається прийнятною, якщо з дня набрання законної сили остаточним судовим рішенням, у якому застосовано закон України (його окремі положення), сплинуло не більше трьох місяців (пункт 2 частини першої); як виняток, конституційна скарга може бути прийнята поза межами вимог, установлених пунктом 2 частини першої цієї статті, якщо Конституційний Суд України визнає її розгляд необхідним із мотивів суспільного інтересу (частина друга); якщо суб'єкт права на конституційну скаргу пропустив строк подання конституційної скарги у зв'язку з тим, що не мав повного тексту судового рішення, він має право висловити у конституційній скарзі клопотання про поновлення пропущеного строку (частина третя).

Із аналізу конституційної скарги вбачається, що остаточним судовим рішенням у справі Трескота П. Д. є постановою Верховного Суду у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду від 15 липня 2020 року.

Конституційна скарга Трескота П. Д. надійшла до Конституційного Суду України 28 грудня 2020 року, тобто строк її подання пропущено. Водночас Трескот П. Д. не заявив клопотання щодо поновлення пропущеного строку подання конституційної скарги.

Отже, автор клопотання не дотримав вимог пункту 2 частини першої статті 77 Закону України «Про Конституційний Суд України», а його конституційна скарга є такою, що подана з порушенням встановленого цим законом строку.

Наведене є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі згідно з пунктом 4 статті 62 Закону України «Про Конституційний Суд України» — неприйнятність конституційної скарги.

Враховуючи викладене та керуючись статтями 147, 151¹, 153 Конституції України, на підставі статей 7, 32, 37, 55, 56, 62, 77, 86 Закону України «Про Конституційний Суд України» та відповідно до § 45, § 56 Регламенту Конституційного Суду України Перша колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України

ухвалила:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Трескота Петра Дмитровича щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини другої статті 109 Житлового кодексу Української РСР на підставі пункту 4 статті 62 Закону України «Про Конституційний Суд України» — неприйнятність конституційної скарги.

2. Ухвала Першої колегії суддів Другого сенату Конституційного Суду України є остаточною.

ПЕРША КОЛЕГІЯ СУДДІВ
ДРУГОГО СЕНАТУ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

УХВАЛА ДРУГОЇ КОЛЕГІЇ СУДДІВ ДРУГОГО СЕНАТУ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Омельяненко Лариси Іванівни щодо відповідності Конституції України (конституційності) приписів абзаців першого—тринадцятого пункту 2 частини другої статті 114 Закону України «Про загальнообов’язкове державне пенсійне страхування»

м. Київ
14 січня 2021 року
№ 5-2(II)/2021

Справа № 3-200/2020(486/20)

Друга колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України у складі:

Сліденка Ігоря Дмитровича — головуючого,
Головатого Сергія Петровича — доповідача,
Лемака Василя Васильовича,

розглянула на засіданні питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Омельяненко Лариси Іванівни щодо відповідності Конституції України (конституційності) приписів абзаців першого—тринадцятого пункту 2 частини другої статті 114 Закону України «Про загальнообов’язкове державне пенсійне страхування» від 9 липня 2003 року № 1058–IV (Відомості Верховної Ради України, 2003 р., №№ 49–51, ст. 376) зі змінами.

Заслухавши суддю-доповідача Головатого С. П. та дослідивши матеріали справи, Друга колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України

установила:

1. Омельяненко Лариса Іванівна як суб’єкт права на конституційну скаргу (далі — Заявниця) повторно у розумінні припису абзацу другого частини третьої статті 57 Закону України «Про Конституційний Суд України» звернулася до Конституційного Суду України з клопотанням (вх. № 18/486 від 9 жовтня 2020 року) визнати такими, що не відповідають Конституції України (є неконституційними), приписи абзаців першого—тринадцятого пункту 2 частини другої статті 114 Закону України «Про загальнообов’язкове державне пенсійне страхування» від 9 липня 2003 року № 1058–IV зі змінами (далі — Закон № 1058), відповідно до яких на пільгових умовах пенсія за віком призначається «працівникам, зайнятим повний робочий день на інших робо-

тах із шкідливими і важкими умовами праці за списком № 2 виробництв, робіт, професій, посад і показників, затвердженим Кабінетом Міністрів України, та за результатами атестації робочих місць, — після досягнення 55 років і за наявності страхового стажу не менше 30 років у чоловіків, з них не менше 12 років 6 місяців на зазначених роботах, і не менше 25 років у жінок, з них не менше 10 років на зазначених роботах.

До досягнення віку, встановленого абзацом першим цього пункту, право на пенсію за віком на пільгових умовах мають жінки 1970 року народження і старші після досягнення ними такого віку:

- 50 років — по 31 березня 1965 року включно;
- 50 років 6 місяців — з 1 квітня 1965 року по 30 вересня 1965 року;
- 51 рік — з 1 жовтня 1965 року по 31 березня 1966 року;
- 51 рік 6 місяців — з 1 квітня 1966 року по 30 вересня 1966 року;
- 52 роки — з 1 жовтня 1966 року по 31 березня 1967 року;
- 52 роки 6 місяців — з 1 квітня 1967 року по 30 вересня 1967 року;
- 53 роки — з 1 жовтня 1967 року по 31 березня 1968 року;
- 53 роки 6 місяців — з 1 квітня 1968 року по 30 вересня 1968 року;
- 54 роки — з 1 жовтня 1968 року по 31 березня 1969 року;
- 54 роки 6 місяців — з 1 квітня 1969 року по 30 вересня 1969 року;
- 55 років — з 1 жовтня 1969 року по 31 грудня 1970 року».

На думку Заявниці, оспорювані приписи Закону № 1058 не відповідають приписам статей 8, 22, частини першої статті 46 Конституції України.

Заявниця стверджує, що «застосування пункту 2 частини 2 статті 114 Закону України „Про загальнообов’язкове державне пенсійне страхування“ порушило право, яке гарантоване Конституцією України», а саме право на соціальний захист (стаття 46 Основного Закону України).

Обґрунтовуючи позицію щодо неконституційності оспорюваних приписів Закону № 1058, Заявниця цитує окремі приписи Конституції України, Закону № 1058, Закону України «Про пенсійне забезпечення» від 5 листопада 1991 року № 1788–XII зі змінами (далі — Закон № 1788), посилається на Рішення Конституційного Суду України від 23 січня 2020 року № 1-р/2020, Постанову Пленуму Верховного Суду України «Про застосування Конституції України при здійсненні правосуддя» від 1 листопада 1996 року № 9, Доповідь про правовладдя, схвалена Європейською Комісією «За демократію через право» (Венеційська Комісія) (CDL-AD(2011)003rev), а також на судові рішення у своїй справі.

2. Зі змісту конституційної скарги та долучених до неї матеріалів впливає таке.

2.1. Заявниця 19 лютого 2020 року на підставі Рішення Конституційного Суду України від 23 січня 2020 року № 1-р/2020 звернулася із заявою до Головного управління Пенсійного фонду України в Харківській області (далі — Управління) про призначення їй з 23 січня 2020 року пенсії за віком на пільгових умовах відповідно до пункту «б» частини першої статті 13 Закону № 1788 у редакції до внесення змін Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо пенсійного забезпечення» від 2 березня 2015 року № 213–VIII (далі — Закон № 213).

Управління 24 лютого 2020 року прийняло рішення про відмову в призначенні Заявниці пенсії за віком на пільгових умовах у зв'язку з недосягненням нею необхідного віку, визначеного статтею 114 Закону № 1058 (53 роки 6 місяців).

2.2. Заявниця звернулася до Харківського окружного адміністративного суду з адміністративним позовом до Управління, в якому просила визнати протиправним та скасувати рішення Управління про відмову в призначенні пенсії за віком на пільгових умовах, а також зобов'язати Управління з 23 січня 2020 року призначити їй пенсію за віком на пільгових умовах відповідно до приписів пункту «б» частини першої статті 13 Закону № 1788 у редакції до внесення змін Законом № 213 та здійснювати надалі відповідні перерахунки та індексації призначеної пенсії без обмежень.

Харківський окружний адміністративний суд рішенням від 4 травня 2020 року позов Заявниці задовольнив частково: визнав протиправним та скасував рішення Управління від 24 лютого 2020 року; зобов'язав Управління повторно розглянути звернення Заявниці від 19 лютого 2020 року з підстав призначення їй пенсії відповідно до пункту «б» частини першої статті 13 Закону № 1788 із застосуванням показника вікового цензу в 50 років; у іншій частині позовних вимог Заявниці було відмовлено.

Суд першої інстанції вказав, зокрема, що «з 1 жовтня 2017 року правила призначення пенсій за Списком № 2 почали регламентуватись одночасно двома законами, а саме: пунктом „б“ статті 13 Закону № 1788 у редакції Закону № 213 та пунктом 2 частини другої статті 114 Закону № 1058 у редакції Закону № 2148. Правила вказаних законів були повністю уніфікованими (ідентичними). Такий стан правового регулювання існував до прийняття Конституційним Судом України Рішення від 23 січня 2020 року № 1-р/2020. Тобто, з 23 січня 2020 року в Україні існують два закони, котрі одночасно регламентують правила призначення пенсій за Списком № 2 та містять різні правила призначення пенсії за Списком № 2 стосовно параметру вікового цензу. Відносно Омельяненко Л. І. правила означених законів містять розбіжність у величині показника вікового цензу, який складає 50 років — відповідно до пункту „б“ статті 13 Закону № 1788 <...> та 53 роки 6 місяців — згідно з пунктом 2 частини другої статті 114 Закону № 1058 в редакції Закону № 2148». Харківський окружний адміністративний суд дійшов висновку, що «найбільш сприятливим для позивача є підхід, коли віковий ценз має бути встановлений на рівні найменшої величини, тобто 50 років». Отже, суд першої інстанції під час вирішення справи Заявниці застосував пункт «б» частини першої статті 13 Закону № 1788 у редакції до внесення змін Законом № 213, а оспорювані приписи Закону № 1058 лише проаналізував (у порівняльному зіставленні з приписами статті 13 Закону № 1788), однак не застосував їх як підставу для часткового задоволення позовних вимог Заявниці.

2.3. Другий апеляційний адміністративний суд постановою від 24 липня 2020 року, яка є остаточним судовим рішенням у справі, апеляційну скаргу Заявниці залишив

без задоволення, а рішення Харківського окружного адміністративного суду від 4 травня 2020 року — без змін.

Суд апеляційної інстанції погодився з висновками суду першої інстанції та визнав обґрунтованим необхідність повторного розгляду Управлінням звернення Заявниці від 19 лютого 2020 року «з підстав призначення пенсії у порядку п. „б“ ст. 13 Закону України „Про пенсійне забезпечення“ у редакції [до внесення змін] Закон[ом] України від 02.03.2015 № 213–VII із застосуванням показника вікового цензу у 50 років».

3. Вирішуючи питання щодо відкриття конституційного провадження у справі, Друга колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України виходить із такого.

Згідно із Законом України «Про Конституційний Суд України» конституційною скаргою є подане до Конституційного Суду України письмове клопотання щодо перевірки на відповідність Конституції України (конституційність) закону України (його окремих положень), що застосований в остаточному судовому рішенні у справі суб'єкта права на конституційну скаргу (частина перша статті 55); суб'єктом права на конституційну скаргу є особа, яка вважає, що застосований в остаточному судовому рішенні в її справі закон України (його окремі положення) суперечить Конституції України (абзац перший частини першої статті 56); конституційна скарга вважається прийнятною за умов її відповідності вимогам, передбаченим статтями 55, 56 цього закону (абзац перший частини першої статті 77).

3.1. Заявниця просить перевірити на відповідність Конституції України приписи абзаців першого–тринадцятого пункту 2 частини другої статті 114 Закону № 1058, але аналіз остаточного судового рішення — постанови Другого апеляційного адміністративного суду від 24 липня 2020 року — свідчить, що при його ухваленні суд не застосовував оспорювані приписи Закону № 1058, а лише приписи пункту «б» частини першої статті 13 Закону № 1788 у редакції до внесення змін Законом № 213, про що Заявниця і просила.

Отже, Заявниця не дотримала вимог частини першої статті 55, абзацу першого частини першої статті 56 Закону України «Про Конституційний Суд України», що є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі згідно з пунктом 4 статті 62 Закону України «Про Конституційний Суд України» — неприйнятність конституційної скарги.

Ураховуючи викладене та керуючись статтями 147, 151¹, 153 Конституції України, на підставі статей 7, 32, 37, 55, 56, 58, 61, 62, 77, 83, 86 Закону України «Про Конституційний Суд України», відповідно до § 45, § 56 Регламенту Конституційного Суду України Друга колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України

у х в а л и л а:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Омельяненко Лариси Іванівни щодо відповідності Конституції України (конституційності) приписів абзаців першого–тринадцятого пункту 2

частини другої статті 114 Закону України «Про загальнообов’язкове державне пенсійне страхування» від 9 липня 2003 року № 1058–IV зі змінами на підставі пункту 4 статті 62 Закону України «Про Конституційний Суд України» — неприйнятність конституційної скарги.

2. Ухвала Другої колегії суддів Другого сенату Конституційного Суду України є остаточною.

ДРУГА КОЛЕГІЯ СУДДІВ
ДРУГОГО СЕНАТУ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

**УХВАЛА
ДРУГОЇ КОЛЕГІЇ СУДДІВ
ДРУГОГО СЕНАТУ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ**

про відмову у відкритті конституційного провадження
у справі за конституційною скаргою Шевчука Миколи Михайловича
щодо відповідності Конституції України (конституційності)
припису частини третьої статті 309
Кримінального процесуального кодексу України

м. Київ
14 січня 2021 року
№ 6-2(II)/2021

Справа № 3-212/2020(510/20)

Друга колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України у складі:

Сліденка Ігоря Дмитровича — головуєчого,
Головатого Сергія Петровича — доповідача,
Лемака Василя Васильовича,

розглянула на засіданні питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Шевчука Миколи Михайловича щодо відповідності Конституції України (конституційності) припису частини третьої статті 309 Кримінального процесуального кодексу України.

Заслухавши суддю-доповідача Головатого С. П. та дослідивши матеріали справи, Друга колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України

установила:

1. Шевчук Микола Михайлович як суб'єкт права на конституційну скаргу (далі — Заявник) звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням (вх. № 18/510 від 22 жовтня 2020 року) визнати таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним), припис частини третьої статті 309 Кримінального процесуального кодексу України (далі — Кодекс) у частині ненадання «можливості окремого апеляційного оскарження ухвали слідчого судді про застосування запобіжного заходу у виді особистого зобов'язання і що заперечення проти них можуть бути подані під час підготовчого провадження в суді».

Згідно з приписом частини третьої статті 309 Кодексу «скарги на інші ухвали слідчого судді оскарженню не підлягають і заперечення проти них можуть бути подані під час підготовчого провадження в суді».

На думку Заявника, оспорюваний припис Кодексу не відповідає приписам статей 1, 3, 8, 21, 29, 55, пункту 8 частини другої статті 129 Конституції України.

Заявник, зокрема, стверджує, що «неможливість своєчасного апеляційного перегляду ухвали слідчого судді про застосування запобіжного заходу у вигляді особистого зобов'язання з покладенням на [нього] обов'язків, які істотно обмежують та порушують [його] конституційні права і свободи унеможлиблює ефективну та оперативну (дієву) перевірку правомірності обмеження конституційного права особи на свободу уже на стадії досудового розслідування», а також «може призвести до тяжких невідворотних наслідків для <...> особи у вигляді безпідставного обмеження її конституційного права на свободу та вільне переміщення».

Обґрунтовуючи свою позицію щодо неконституційності оспорюваного припису Кодексу, Заявник цитує приписи Конституції України, Кодексу, посилається на Рішення Конституційного Суду України від 13 червня 2019 року № 4-р/2019, а також на судові рішення у його справі.

2. Зі змісту конституційної скарги та долучених до неї матеріалів впливає таке.

2.1. Слідчий суддя Кіцманського районного суду Чернівецької області ухвалою від 14 серпня 2020 року застосував до Заявника запобіжний захід у вигляді особистого зобов'язання з покладенням на нього строком на два місяці обов'язків, визначених пунктами 1, 2, 3, 4, 8 частини п'ятої статті 194 Кодексу. У резолютивній частині цієї ухвали зазначено, що вона «оскарженню не підлягає, заперечення проти неї можуть бути подані під час підготовчого провадження в суді».

2.2. Заявник оскаржив до Чернівецького апеляційного суду ухвалу слідчого судді Кіцманського районного суду Чернівецької області від 14 серпня 2020 року.

Чернівецький апеляційний суд ухвалою від 28 серпня 2020 року відмовив у відкритті апеляційного провадження на підставі приписів статті 309 Кодексу.

Суд апеляційної інстанції вказав, зокрема, що «в ч. 1 та в ч. 2 ст. 309 КПК України зазначено вичерпний перелік випадків коли під час досудового розслідування можуть бути оскаржені в апеляційному порядку ухвали слідчого судді. В цьому переліку не передбачено право особи оскаржувати ухвалу слідчого судді, якою обрано запобіжний захід у вигляді особистого зобов'язання. Відповідно до ч. 3 ст. 309 КПК України, скарги на інші ухвали слідчого судді, які не зазначені в ч. 1 та ч. 2 ст. 309 КПК України, оскарженню не підлягають і заперечення проти них можуть бути подані під час підготовчого провадження в суді».

2.3. Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного кримінального суду ухвалою від 10 вересня 2020 року, яка є остаточним судовим рішенням у справі Заявника, відмовив у відкритті касаційного провадження згідно з приписом пункту 2 частини другої статті 428 Кодексу, відповідно до якого суд касаційної інстанції постановляє ухвалу про відмову у відкритті касаційного провадження, якщо з касаційної скарги, наданих до неї судових рішень та інших документів вбачається, що підстав для задоволення скарги немає.

3. Вирішуючи питання щодо відкриття конституційного провадження у справі, Друга колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України виходить із такого.

Згідно із Законом України «Про Конституційний Суд України» конституційною скаргою є подане до Конституційного Суду України письмове клопотання щодо перевірки на відповідність Конституції України (конституційність) закону України (його окремих положень), що застосований в остаточному судовому рішенні у справі суб'єкта права на конституційну скаргу (частина перша статті 55); у конституційній

скарзі має міститися обґрунтування тверджень щодо неконституційності закону України (його окремих положень) із зазначенням того, яке з гарантованих Конституцією України прав людини, на думку суб'єкта права на конституційну скаргу, зазнало порушення внаслідок застосування закону (пункт 6 частини другої статті 55); суб'єктом права на конституційну скаргу є особа, яка вважає, що застосований в остаточному судовому рішенні в її справі закон України (його окремі положення) суперечить Конституції України (абзац перший частини першої статті 56); конституційна скарга вважається прийнятною за умов її відповідності вимогам, передбаченим статтями 55, 56 цього закону (абзац перший частини першої статті 77).

3.1. Аналіз остаточного судового рішення у справі Заявника — ухвали Верховного Суду у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного кримінального суду від 10 вересня 2020 року — свідчить, що суд касаційної інстанції формально не зазначив у своєму рішенні припис частини третьої статті 309 Кодексу. Водночас Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного кримінального суду погодився з висновками Чернівецького апеляційного суду, викладеними в ухвалі від 28 серпня 2020 року, та вказав, зокрема, що суд апеляційної інстанції дійшов правильного висновку про те, що ухвала Кіцманського районного суду Чернівецької області від 14 серпня 2020 року, якою до Заявника застосовано запобіжний захід у вигляді особистого зобов'язання, не підлягає окремому оскарженню в апеляційному порядку. З огляду на те, що зазначений висновок суд апеляційної інстанції зробив на підставі приписів статті 309 Кодексу, Друга колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України розглядає оспорюваний припис Кодексу як такий, що його застосовано в остаточному судовому рішенні у справі Заявника.

3.2. Заявник як обґрунтування неконституційності припису частини третьої статті 309 Кодексу в частині неможливості апеляційного оскарження ухвали слідчого судді про застосування запобіжного заходу у вигляді особистого зобов'язання виклав юридичні позиції, сформульовані в Рішенні Конституційного Суду України від 13 червня 2019 року № 4-р/2019, але не надав власного обґрунтування.

У зазначеному рішенні Конституційний Суд України визнав таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним), припис частини другої статті 392 Кодексу щодо унеможливлення окремого апеляційного оскарження ухвали суду про продовження строку тримання під вартою, постановленої під час судового провадження в суді першої інстанції до ухвалення судового рішення по суті.

Друга колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України зауважує, що відповідно до приписів частини третьої статті 176 Кодексу тримання під вартою є найбільш суворим запобіжним заходом.

Тримання під вартою згідно з приписами статті 7 Закону України «Про попереднє ув'язнення» полягає в утриманні підозрюваного, обвинуваченого в установах попереднього ув'язнення, основними вимогами до режиму перебування в яких є ізоляція осіб, взятих під варту, постійний нагляд за ними, а також застосування щодо них інших обмежувальних заходів. Унаслідок застосування до підозрюваного, обвинуваченого запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою обмежується право такої особи на свободу та особисту недоторканність, гарантоване статтею 29 Конституції України.

Особисте зобов'язання, що його застосовано до Заявника, відповідно до приписів частини третьої статті 176 Кодексу є найбільш м'яким запобіжним заходом, який згідно з приписом частини першої статті 179 Кодексу полягає в покладенні

на підозрюваного, обвинуваченого слідчим суддею, судом обов'язків, передбачених статтею 194 Кодексу. Аналіз окремих із цих обов'язків, зокрема й тих, що їх було покладено на Заявника, свідчить, що вони мають строковий характер та пов'язані, з-поміж іншого, з певними обмеженнями свободи пересування, як: необхідність отримання дозволу слідчого, прокурора або суду для відлучення із населеного пункту, в якому підозрюваний, обвинувачений зареєстрований, проживає чи перебуває; неможливість залишити територію України з огляду на здачу на зберігання до відповідних органів державної влади паспорти (паспорти) для виїзду за кордон, інші документи, що дають право на виїзд з України, тощо.

Свободу пересування та право вільно залишати територію України гарантовано приписами частини першої статті 33 Конституції України. Окремі обмеження зазначених прав, встановлені законом (у цьому випадку приписами Кодексу в частині покладення на підозрюваного, обвинуваченого, до якого застосовано запобіжний захід у вигляді особистого зобов'язання, низки обов'язків), за своїми наслідками та ступенем суворості не є тотожними обмеженням свободи та особистої недоторканності, яких зазнає особа, що перебуває в ізоляції у зв'язку із застосуванням до неї запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою.

Водночас аналіз конституційної скарги свідчить, що Заявник ототожнює за наслідками застосування та за ступенем суворості запобіжний захід у вигляді тримання під вартою з особистим зобов'язанням та замість обґрунтування неконституційності оспорюваного припису Кодексу лише викладає юридичні позиції Конституційного Суду України з іншого питання, що не може вважатися обґрунтуванням тверджень щодо неконституційності припису частини третьої статті 309 Кодексу в частині неможливості окремого апеляційного оскарження ухвали слідчого судді про застосування запобіжного заходу у вигляді особистого зобов'язання.

Отже, Заявник не дотримав вимог пункту 6 частини другої статті 55 Закону України «Про Конституційний Суд України», що є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі згідно з пунктом 4 статті 62 Закону України «Про Конституційний Суд України» — неприйнятність конституційної скарги.

Ураховуючи викладене та керуючись статтями 147, 151¹, 153 Конституції України, на підставі статей 7, 32, 37, 55, 56, 58, 61, 62, 77, 83, 86 Закону України «Про Конституційний Суд України», відповідно до § 45, § 56 Регламенту Конституційного Суду України Друга колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України

ухвалила:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Шевчука Миколи Михайловича щодо відповідності Конституції України (конституційності) припису частини третьої статті 309 Кримінального процесуального кодексу України на підставі пункту 4 статті 62 Закону України «Про Конституційний Суд України» — неприйнятність конституційної скарги.

2. Ухвала Другої колегії суддів Другого сенату Конституційного Суду України є остаточною.

ДРУГА КОЛЕГІЯ СУДДІВ
ДРУГОГО СЕНАТУ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

УХВАЛА ДРУГОЇ КОЛЕГІЇ СУДДІВ ДРУГОГО СЕНАТУ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Бараца Григорія Ісааковича щодо відповідності Конституції України (конституційності) припису абзацу другого частини п'ятої статті 294 Кримінального процесуального кодексу України

м. Київ
14 січня 2021 року
№ 7-2(II)/2021

Справа № 3-226/2020(545/20)

Друга колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України у складі:

Сліденка Ігоря Дмитровича — головуєчого,
Головатого Сергія Петровича — доповідача,
Лемака Василя Васильовича,

розглянула на засіданні питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Бараца Григорія Ісааковича щодо відповідності Конституції України (конституційності) припису абзацу другого частини п'ятої статті 294 Кримінального процесуального кодексу України.

Заслухавши суддю-доповідача Головатого С. П. та дослідивши матеріали справи, Друга колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України

установила:

1. Барац Григорій Ісаакович як суб'єкт права на конституційну скаргу (далі — Заявник) звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням (вх. № 18/545 від 23 листопада 2020 року) визнати таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним), припис абзацу другого частини п'ятої статті 294 Кримінального процесуального кодексу України (далі — Кодекс), яким встановлено: «Строк досудового розслідування, що закінчився, поновленню не підлягає».

На думку Заявника, оспорюваний припис Кодексу не відповідає приписам статей 55, 64 Конституції України.

Заявник стверджує, що «норма абз. 2 ч. 5 ст. 294 КПК щодо неможливості поновлення строку досудового розслідування, що закінчився, в широкому колі ситуацій перешкоджає реалізації гарантованого статтею 55 Конституції України права особи на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності слідчих органів та судовий захист від їхньої сваволі, перетворює таке право на суто декоративне,

позбавлене практичного наповнення, тобто істотно обмежує його всупереч статті 64 Конституції України».

Обґрунтовуючи свою позицію щодо неконституційності оспорюваного припису Кодексу, Заявник цитує приписи Конституції України, Кодексу, посилається на судові рішення у його справі, а також на рішення судів у справах інших осіб.

2. Зі змісту конституційної скарги та долучених до неї матеріалів випливає таке.

2.1. Заявник звернувся до Чернівецького відділу поліції Головного управління Національної поліції в Чернівецькій області із заявою про вчинення щодо нього кримінального правопорушення, на підставі якої 6 квітня 2019 року до Єдиного реєстру досудових розслідувань було внесено відомості про кримінальне правопорушення.

Слідчий Чернівецького відділу поліції Головного управління Національної поліції в Чернівецькій області постановою від 13 квітня 2020 року вказане кримінальне провадження закриттям на підставі припису абзацу сімнадцятого частини першої статті 284 Кодексу, за яким: «Слідчий дізнавач, прокурор зобов'язані закрити кримінальне провадження також у разі, коли строк досудового розслідування, визначений статтею 219 цього Кодексу, закінчився та жодній особі не було повідомлено про підозру».

Заявник оскаржив вказану постанову слідчого до суду.

Слідчий суддя Першотравневого районного суду міста Чернівці ухвалою від 2 вересня 2020 року відмовив у задоволенні скарги Заявника на постанову слідчого про закриття кримінального провадження.

2.2. Чернівецький апеляційний суд ухвалою від 10 вересня 2020 року, яка є остаточним судовим рішенням у справі Заявника, апеляційну скаргу, подану адвокатом в інтересах Заявника, залишив без задоволення, а ухвалу слідчого судді суду першої інстанції від 2 вересня 2020 року — без змін.

Суд апеляційної інстанції вказав, зокрема, що «матеріали провадження свідчать про те, що жодній особі у цьому кримінальному провадженні не було повідомлено про підозру, а встановлений законом (ст. 219 КПК України) строк досудового розслідування на час прийняття слідчим постанови закінчився, а тому слідчий відповідно до вимог кримінального процесуального Закону, який містить імперативну норму — [абз. 17] ч. 1 ст. 284 КПК України — прийняв 13.04.2020 року постанову про закриття кримінального провадження. Із матеріалів провадження вбачається, що в межах строку досудового розслідування уповноважена особа не зверталась із клопотанням про його продовження. За приписами ч. 5 ст. 294 КПК України, строк досудового розслідування, який закінчився, поновленню не підлягає, а відтак — продовжений бути не може. Отже, наразі у цьому кримінальному провадженні виключена можливість проведення поза межами строку досудового розслідування будь-яких слідчих дій, про які вказує потерпілий, оскільки це суперечитиме закону. Відтак, вимоги апелянта про повернення цього кримінального провадження для організації досудового розслідування, з огляду на підставу закриття кримінального провадження, не можуть бути задоволені».

3. Вирішуючи питання щодо відкриття конституційного провадження у справі, Друга колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України виходить із такого.

Згідно із Законом України «Про Конституційний Суд України» в конституційній скарзі має міститися обґрунтування тверджень щодо неконституційності закону України (його окремих положень) із зазначенням того, яке з гарантованих Конституцією України прав людини, на думку суб'єкта права на конституційну скаргу, зазнало порушення внаслідок застосування закону (пункт 6 частини другої статті 55); конституційна скарга вважається прийнятною за умов її відповідності вимогам, передбаченим, зокрема, статтею 55 цього закону (абзац перший частини першої статті 77).

3.1. Заявник, обґрунтовуючи невідповідність припису абзацу другого частини п'ятої статті 294 Кодексу Конституції України, цитує приписи частин першої, другої статті 55, частини першої статті 64 Конституції України без аргументації невідповідності оспорюваного припису Кодексу Основному Закону України. Окрім того, Заявник не навів аргументів, які підтверджували би логічний зв'язок між оспорюваним приписом Кодексу щодо неможливості поновлення строку досудового розслідування, що закінчився, та його правом на судовий захист, встановленим приписами частин першої, другої статті 55 Конституції України. Оскільки цитування Основного Закону України без аргументації невідповідності Конституції України оспорюваного припису Кодексу не є обґрунтуванням тверджень щодо його неконституційності, то Заявник не дотримав вимог пункту 6 частини другої статті 55 Закону України «Про Конституційний Суд України», що є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі згідно з пунктом 4 статті 62 цього закону — неприйнятність конституційної скарги.

Ураховуючи викладене та керуючись статтями 147, 151¹, 153 Конституції України, на підставі статей 7, 32, 37, 55, 56, 58, 61, 62, 77, 83, 86 Закону України «Про Конституційний Суд України», відповідно до § 45, § 56 Регламенту Конституційного Суду України Друга колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України

ухвалила:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Бараца Григорія Ісааковича щодо відповідності Конституції України (конституційності) припису абзацу другого частини п'ятої статті 294 Кримінального процесуального кодексу України на підставі пункту 4 статті 62 Закону України «Про Конституційний Суд України» — неприйнятність конституційної скарги.

2. Ухвала Другої колегії суддів Другого сенату Конституційного Суду України є остаточною.

ДРУГА КОЛЕГІЯ СУДДІВ
ДРУГОГО СЕНАТУ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

УХВАЛА ДРУГОЇ КОЛЕГІЇ СУДДІВ ДРУГОГО СЕНАТУ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

про відмову у відкритті конституційного провадження
у справі за конституційною скаргою
Приватного підприємства «Імені Калашника»
щодо відповідності Конституції України (конституційності)
абзацу першого частини третьої статті 23
Закону України «Про прокуратуру»
від 14 жовтня 2014 року № 1697–VII

м. Київ
14 січня 2021 року
№ 8-2(II)/2021

Справа № 3-240/2020(573/20)

Друга колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України у складі:

Сліденка Ігоря Дмитровича — головуючого,
Головатого Сергія Петровича — доповідача,
Лемака Василя Васильовича,

розглянула на засіданні питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Приватного підприємства «Імені Калашника» щодо відповідності Конституції України (конституційності) абзацу першого частини третьої статті 23 Закону України «Про прокуратуру» від 14 жовтня 2014 року № 1697–VII (Відомості Верховної Ради України, 2015 р., № 2–3, ст. 12).

Заслухавши суддю-доповідача Головатого С. П. та дослідивши матеріали справи, Друга колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України

установила:

1. Приватне підприємство «Імені Калашника» (далі — Підприємство) звернулося до Конституційного Суду України з клопотанням (вх. № 16/573 від 11 грудня 2020 року) перевірити на відповідність частини першої статті 131¹ Конституції України абзац перший частини третьої статті 23 Закону України «Про прокуратуру» від 14 жовтня 2014 року № 1697–VII (далі — Закон № 1697–VII).

Згідно з абзацом першим частини третьої статті 23 Закону № 1697–VII «прокурор здійснює представництво в суді законних інтересів держави у разі порушення або загрози порушення інтересів держави, якщо захист цих інтересів не здійснює або неналежним чином здійснює орган державної влади, орган місцевого самоврядування чи інший суб'єкт владних повноважень, до компе-

тенції якого віднесені відповідні повноваження, а також у разі відсутності такого органу».

2. Зі змісту конституційної скарги та долучених до неї матеріалів випливає, що згідно з розпорядженням голови Полтавської районної державної адміністрації Полтавської області від 26 січня 2011 року № 123 (далі — Розпорядження) Підприємству було надано дозвіл на розробку технічної документації із землеустрою щодо обмеженого користування земельними ділянками (право земельного сервітуту).

У червні 2011 року між Підприємством та Полтавською районною державною адміністрацією Полтавської області було укладено ряд договорів про встановлення сервітуту, згідно з якими Підприємству було надано право обмеженого користування земельними ділянками (земельний сервітут) для ведення товарного сільськогосподарського виробництва (рілля).

2.1. У 2017 році перший заступник керівника Полтавської місцевої прокуратури в інтересах держави в особі Головного управління Держгеокадастру у Полтавській області звернувся до Господарського суду Полтавської області з позовом до Підприємства та Полтавської районної державної адміністрації Полтавської області про визнання незаконним та скасування Розпорядження, визнання недійсними укладених відповідачами договорів про встановлення земельного сервітуту на земельні ділянки сільськогосподарського призначення через недодержання при їх укладенні норм земельного законодавства.

2.2. Господарський суд Полтавської області рішенням від 30 березня 2017 року задовольнив позов заступника керівника Полтавської місцевої прокуратури.

2.3. Східний апеляційний господарський суд постановою від 20 травня 2019 року, з урахуванням постанови цього суду від цієї ж дати, апеляційну скаргу Підприємства задовольнив, рішення Господарського суду Полтавської області від 30 березня 2017 року скасував та прийняв нове рішення, яким відмовив у задоволенні позовних вимог першого заступника керівника Полтавської місцевої прокуратури.

2.4. Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного господарського суду постановою від 23 вересня 2020 року задовольнив касаційну скаргу заступника прокурора Харківської області, постанови Східного апеляційного господарського суду від 20 травня 2019 року скасував, а рішення Господарського суду Полтавської області від 30 березня 2017 року залишив у силі.

3. На думку Підприємства, абзац перший частини третьої статті 23 Закону № 1697–VII не відповідає частині першій статті 131¹ Конституції України, оскільки значно розширює коло повноважень прокурора щодо представництва інтересів держави в суді, «не деталізуючи та не конкретизуючи їх, що не відповідає прин-

ципу „виключності“ та нівелює особливість такого представництва, що, зокрема, порушує право особи на справедливий суд, що гарантоване ст. 129 Конституції України».

4. Вирішуючи питання щодо відкриття конституційного провадження у справі, Друга колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України виходить із такого.

Відповідно до Закону України «Про Конституційний Суд України» конституційною скаргою є подане до Конституційного Суду України письмове клопотання щодо перевірки на відповідність Конституції України (конституційність) закону України (його окремих положень), що застосований в остаточному судовому рішенні у справі суб'єкта права на конституційну скаргу (частина перша статті 55); суб'єктом права на конституційну скаргу є особа, яка вважає, що застосований в остаточному судовому рішенні в її справі закон України (його окремі положення) суперечить Конституції України (абзац перший частини першої статті 56); конституційна скарга вважається прийнятною за умов її відповідності вимогам, передбаченим статтями 55, 56 цього закону (абзац перший частини першої статті 77).

Аналіз змісту остаточного судового рішення у справі Підприємства — постанови Верховного Суду від 23 вересня 2020 року — свідчить, що при його ухваленні суд не застосував абзацу першого частини третьої статті 23 Закону № 1697–VII. Отже, Підприємство не дотримало вимог частини першої статті 55, абзацу першого частини першої статті 56 Закону України «Про Конституційний Суд України».

Наведене є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі згідно з пунктом 4 статті 62 Закону України «Про Конституційний Суд України» — неприйнятність конституційної скарги.

Ураховуючи викладене та керуючись статтями 147, 151¹, 153 Конституції України, на підставі статей 7, 32, 37, 55, 56, 58, 61, 62, 77, 83, 86 Закону України «Про Конституційний Суд України», відповідно до § 45, § 56 Регламенту Конституційного Суду України Друга колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України

ухвалила:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Приватного підприємства «Імені Калашника» щодо відповідності Конституції України (конституційності) абзацу першого частини третьої статті 23 Закону України «Про прокуратуру» від 14 жовтня 2014 року № 1697–VII на підставі пункту 4 статті 62 Закону України «Про Конституційний Суд України» — неприйнятність конституційної скарги.

2. Ухвала Другої колегії суддів Другого сенату Конституційного Суду України є остаточною.

ДРУГА КОЛЕГІЯ СУДДІВ
ДРУГОГО СЕНАТУ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

УХВАЛА ДРУГОЇ КОЛЕГІЇ СУДДІВ ДРУГОГО СЕНАТУ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

про відмову у відкритті конституційного провадження
у справі за конституційною скаргою Гусача Сергія Юрійовича
щодо відповідності Конституції України (конституційності) статті 5,
окремих положень статті 10 Закону України «Про судовий збір»

м. Київ
14 січня 2021 року
№ 9-2(II)/2021

Справа № 3-206/2020(497/20)

Друга колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України у складі:

Сліденка Ігоря Дмитровича — головуєчого,
Головатого Сергія Петровича,
Лемака Василя Васильовича — доповідача,

розглянула на засіданні питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Гусача Сергія Юрійовича щодо відповідності Конституції України (конституційності) статті 5, окремих положень статті 10 Закону України «Про судовий збір» від 8 липня 2011 року № 3674–VI (Відомості Верховної Ради України, 2012 р., № 14, ст. 87) зі змінами.

Заслухавши суддю-доповідача Лемака В. В. та дослідивши матеріали справи, Друга колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України

установила:

1. Гусач С. Ю. звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням визнати такими, що не відповідають положенням статті 55 Конституції України у взаємозв'язку з частиною першою статті 67 Конституції України (є неконституційними), статтю 5, окремі положення статті 10 Закону України «Про судовий збір» від 8 липня 2011 року № 3674–VI зі змінами (далі — Закон).

Статтею 5 Закону встановлено пільги щодо сплати судового збору. Окремими положеннями пункту 2 статті 10 Закону передбачено внесення змін до низки нормативно-правових актів.

Суб'єкт права на конституційну скаргу зазначає, що оспорювані положення Закону створюють перешкоди для реалізації права на доступ до правосуддя, оскільки статтею 5 Закону не передбачено, що пільги щодо сплати судового збору можуть встановлюватися іншими законами, а статтею 10 Закону не внесено відповідних змін до частини четвертої статті 288 Кодексу України про

адміністративні правопорушення, а саме не замінено слова «державне мито» на «судовий збір».

До конституційної скарги долучено копії рішення Автозаводського районного суду міста Кременчука Полтавської області від 5 травня 2020 року, ухвал Другого апеляційного адміністративного суду від 26 травня 2020 року, від 2 липня 2020 року, Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду від 4 серпня 2020 року.

Обґрунтовуючи свої твердження, Гусач С. Ю. посилається на окремі положення Конституції України та інші нормативні акти, рішення Конституційного Суду України, Європейського суду з прав людини, Доповідь про правовладдя, схвалена Європейською Комісією «За демократію через право» (Венеційська Комісія) (CDL-AD(2011)003rev), постанову Верховного Суду від 18 березня 2020 року, а також на судові рішення у його справі.

2. Вирішуючи питання щодо відкриття конституційного провадження у справі, Друга колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України виходить із такого.

Відповідно до Закону України «Про Конституційний Суд України» у конституційній скарзі має міститись обґрунтування тверджень щодо неконституційності закону України (його окремих положень) із зазначенням того, яке з гарантованих Конституцією України прав людини, на думку суб'єкта права на конституційну скаргу, зазнало порушення внаслідок застосування закону (пункт 6 частини другої статті 55); конституційна скарга вважається прийнятною, зокрема, за умов її відповідності вимогам, передбаченим статтями 55, 56 цього закону (абзац перший частини першої статті 77).

З аналізу конституційної скарги вбачається, що Гусач С. Ю. фактично висловлює своє бачення щодо правильного, на його думку, застосування законодавчих положень з питань сплати судового збору. Він вважає, що у його справі мала бути застосована частина четверта статті 288 Кодексу України про адміністративні правопорушення, положення якої, на його переконання, є спеціальними порівняно з оспорюваними нормами Закону.

Проте питання застосування судами законів України не належить до повноважень Конституційного Суду України, про що він неодноразово зазначав, наголошуючи, що правозастосовна діяльність полягає в індивідуалізації правових норм щодо конкретних суб'єктів і конкретних випадків, тобто в установленні фактичних обставин справи і підборі юридичних норм, які відповідають цим обставинам; пошук та аналіз таких норм з метою їх застосування до конкретного випадку є складовою правозастосування і не належить до повноважень Конституційного Суду України (ухвали від 31 березня 2010 року № 15-у/2010, від 3 липня 2014 року № 73-у/2014, від 24 лютого 2016 року № 14-у/2016, ухвала Другого сенату Конституційного Суду України від 20 листопада 2019 року № 70-у(II)/2019).

Таким чином, порушені в конституційній скарзі питання не належать до повноважень Конституційного Суду України, що є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі згідно з пунктом 2 статті 62 Закону України «Про Конституційний Суд України» — неналежність до повноважень Конституційного Суду України питань, порушених у конституційній скарзі.

Враховуючи викладене та керуючись статтями 147, 151¹, 153 Конституції України, на підставі статей 7, 32, 37, 50, 55, 56, 58, 62, 77, 86 Закону України «Про Конституційний Суд України», відповідно до § 45, § 56 Регламенту Конституційного Суду України Друга колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України

ухвалила:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Гусача Сергія Юрійовича щодо відповідності Конституції України (конституційності) статті 5, окремих положень статті 10 Закону України «Про судовий збір» від 8 липня 2011 року № 3674–VI зі змінами на підставі пункту 2 статті 62 Закону України «Про Конституційний Суд України» — неналежність до повноважень Конституційного Суду України питань, порушених у конституційній скарзі.

2. Ухвала Другої колегії суддів Другого сенату Конституційного Суду України є остаточною.

ДРУГА КОЛЕГІЯ СУДДІВ
ДРУГОГО СЕНАТУ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

**УХВАЛА
ДРУГОЇ КОЛЕГІЇ СУДДІВ
ДРУГОГО СЕНАТУ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ**

про відмову у відкритті конституційного провадження
у справі за конституційною скаргою громадянина України
Петрища Михайла Васильовича щодо відповідності
Конституції України (конституційності)
положень частин четвертої, десятої статті 294
Кодексу України про адміністративні правопорушення

м. Київ
14 січня 2021 року
№ 11-2(II)/2021

Справа № 3-196/2020(476/20)

Друга колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України у складі:

Сліденка Ігоря Дмитровича — головуючого, доповідача,
Головатого Сергія Петровича,
Лемака Василя Васильовича,

розглянула на засіданні питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційною скаргою громадянина України Петрища Михайла Васильовича щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частин четвертої, десятої статті 294 Кодексу України про адміністративні правопорушення.

Заслухавши суддю-доповідача Сліденка І. Д. та дослідивши матеріали справи, Друга колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України

установила:

1. До Конституційного Суду України звернувся громадянин України Петрище Михайло Васильович з клопотанням визнати такими, що не відповідають Конституції України (є неконституційними), положення Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі — Кодекс), а саме:

— частини четвертої статті 294 Кодексу щодо одноособового перегляду суддею апеляційного суду постанови судді у справі про адміністративне правопорушення — частині четвертій статті 129 Конституції України;

— частини десятої статті 294 Кодексу в частині того, що постанова апеляційного суду є остаточною й оскарженню не підлягає, — пункту 8 частини другої статті 129 Конституції України.

На думку автора клопотання, визначена оспорюваними положеннями Кодексу заборона оскарження постанови апеляційного суду у справі про адміністративне правопорушення до найвищого суду у системі судоустрою України — Верховного Суду — порушує конституційне право громадян України на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб, гарантоване частиною другою статті 55 Конституції України.

Суб'єкт права на конституційну скаргу також зазначає, що розгляд справи на стадії апеляційного провадження у справі про адміністративне правопорушення, що переглядається суддею апеляційного суду відповідно до частини четвертої статті 294 Кодексу, порушує «принцип захисту прав людини» (частина друга статті 3 Конституції України), принцип верховенства права (частина перша статті 8 Конституції України).

2. Вирішуючи питання про відкриття конституційного провадження у справі, Друга колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України виходить із такого.

Згідно із Законом України «Про Конституційний Суд України» конституційною скаргою є подане до Конституційного Суду України письмове клопотання щодо перевірки на відповідність Конституції України (конституційність) закону України (його окремих положень), що застосований в остаточному судовому рішенні у справі суб'єкта права на конституційну скаргу (частина перша статті 55); у конституційній скарзі має міститись обґрунтування тверджень щодо неконституційності закону України (його окремих положень) із зазначенням того, яке з гарантованих Конституцією України прав людини, на думку суб'єкта права на конституційну скаргу, зазнало порушення внаслідок застосування закону (пункт 6 частини другої статті 55); конституційна скарга вважається прийнятною за умов її відповідності вимогам, передбаченим, зокрема, статтею 55 цього закону (абзац перший частини першої статті 77).

Із аналізу конституційної скарги та долучених до неї матеріалів вбачається, що автор клопотання, цитуючи окремі норми Конституції України, Кодексу, законів України, Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, а також посилаючись на рішення Конституційного Суду України, Європейського суду з прав людини, не навів аргументів щодо неконституційності положень частин четвертої, десятої статті 294 Кодексу, а фактично висловив незгоду із судовими рішеннями у його справі, що не може вважатися належним обґрунтуванням тверджень щодо невідповідності Конституції України оспорюваних положень Кодексу в розумінні пункту 6 частини другої статті 55 Закону України «Про Конституційний Суд України».

Отже, наведене є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі згідно з пунктом 4 статті 62 Закону України «Про Конституційний Суд України» — неприйнятність конституційної скарги.

Враховуючи викладене та керуючись статтями 147, 151¹, 153 Конституції України, на підставі статей 7, 32, 37, 55, 56, 62, 77, 86 Закону України «Про Кон-

ституційний Суд України», відповідно до § 45, § 56 Регламенту Конституційного Суду України Друга колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України

ухвалила:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою громадянина України Петрища Михайла Васильовича щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частин четвертої, десятої статті 294 Кодексу України про адміністративні правопорушення на підставі пункту 4 статті 62 Закону України «Про Конституційний Суд України» — неприйнятність конституційної скарги.

2. Ухвала є остаточною.

ДРУГА КОЛЕГІЯ СУДДІВ
ДРУГОГО СЕНАТУ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

**УХВАЛА
ПЕРШОЇ КОЛЕГІЇ СУДДІВ
ПЕРШОГО СЕНАТУ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ**

про відмову у відкритті конституційного провадження
у справі за конституційною скаргою
Тихненка Володимира Степановича
щодо відповідності Конституції України (конституційності)
положень абзацу другого пункту 2 розділу II
«Прикінцеві та перехідні положення» Закону України
«Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування
пенсійної системи» та офіційного тлумачення положень
частини третьої статті 53
Закону України «Про пенсійне забезпечення»

м. Київ
20 січня 2021 року
№ 14-1(I)/2021

Справа № 3-244/2020(585/20)

Перша колегія суддів Першого сенату Конституційного Суду України у складі:

Колісника Віктора Павловича — головуючого, доповідача,
Литвинова Олександра Миколайовича,
Філюка Петра Тодосьовича,

розглянула на засіданні питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Тихненка Володимира Степановича щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень абзацу другого пункту 2 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи» від 8 липня 2011 року № 3668–VI (Відомості Верховної Ради України, 2012 р., № 12–13, ст. 82) та офіційного тлумачення положень частини третьої статті 53 Закону України «Про пенсійне забезпечення» від 5 листопада 1991 року № 1788–XII (Відомості Верховної Ради України, 1992 р., № 3, ст. 10) зі змінами.

Заслухавши суддю-доповідача Колісника В. П. та дослідивши матеріали справи, Перша колегія суддів Першого сенату Конституційного Суду України

установила:

1. Тихненко В. С. звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням перевірити на відповідність частині першій статті 8, частині третій статті 22, час-

тинам першій, другій статті 24, частині першій статті 46, частині першій статті 58 Конституції України (конституційність) положень абзацу другого пункту 2 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи» від 8 липня 2011 року № 3668–VI (далі — Закон № 3668), а також дати офіційне тлумачення положень частини третьої статті 53 Закону України «Про пенсійне забезпечення» від 5 листопада 1991 року № 1788–XII зі змінами (далі — Закон № 1788) у контексті приписів абзацу другого пункту 2 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 3668 з питання застосування для осіб льотних екіпажів повітряних суден цивільної авіації (пілотів, штурманів, бортінженерів, бортмеханіків, бортрадистів, льотчиків-наглядачів) і бортоператорів, які виконують спеціальні роботи в польотах, обмеження максимального розміру пенсії не більш як дві з половиною величини середньої заробітної плати працівників, зайнятих в галузях економіки України, за календарний рік, що передує місяцю, з якого призначається пенсія.

Згідно з оспорюваними положеннями Закону № 3668 пенсіонерам, яким пенсія (щомісячне довічне грошове утримання) призначена до набрання чинності Законом № 3668 і в яких розмір пенсії (щомісячного довічного грошового утримання) (з урахуванням надбавок, підвищень, додаткової пенсії, цільової грошової допомоги, пенсії за особливі заслуги перед Україною, індексації та інших доплат до пенсії, встановлених законодавством, крім доплати до надбавок окремим категоріям осіб, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною) перевищує максимальний розмір пенсії (щомісячного довічного грошового утримання), встановлений Законом № 3668, виплата пенсії (щомісячного довічного грошового утримання) (з урахуванням надбавок, підвищень, додаткової пенсії, цільової грошової допомоги, пенсії за особливі заслуги перед Україною, індексації та інших доплат до пенсії, встановлених законодавством, крім доплати до надбавок окремим категоріям осіб, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною) здійснюється без індексації, без застосування положень частин другої та третьої статті 42 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 9 липня 2003 року № 1058–IV (далі — Закон № 1058) та проведення інших перерахунків, передбачених законодавством, до того часу, коли розмір пенсії (щомісячного довічного грошового утримання) (з урахуванням надбавок, підвищень, додаткової пенсії, цільової грошової допомоги, пенсії за особливі заслуги перед Україною, індексації та інших доплат до пенсії, встановлених законодавством, крім доплати до надбавок окремим категоріям осіб, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною) відповідатиме максимальному розміру пенсії (щомісячного довічного грошового утримання), встановленому Законом № 3668.

Зі змісту конституційної скарги та долучених до неї матеріалів впливає таке.

З 1990 року автор клопотання перебуває на обліку в Кременчуцькому об'єднаному управлінні Пенсійного фонду України у Полтавській області (далі — управління Пенсійного фонду) та отримує пенсію за вислугу років відповідно до частини третьої статті 53 Закону № 1788 як працівник льотного складу.

З 1 березня 2017 року виплата пенсії Тихненку В. С. здійснюється з урахуванням визначеного частиною третьою статті 27 Закону № 1058 у редакції Закону № 3668 обмеження у розмірі десятикратного розміру прожиткового мінімуму, встановленого для осіб, які втратили працездатність.

Не погоджуючись з таким обмеженням, суб'єкт права на конституційну скаргу звернувся із заявою до управління Пенсійного фонду, в якій просив здійснити нарахування та виплату пенсії з 1 березня 2017 року у розмірі, визначеному частиною третьою статті 53 Закону № 1788. Однак управління Пенсійного фонду відмовило Тихненку В. С. у нарахуванні та виплаті пенсії у зазначеному розмірі, посилаючись на частину третю статті 27 Закону № 1058 у редакції Закону № 3668.

Тихненко В. С. 5 липня 2019 року звернувся до Полтавського окружного адміністративного суду з позовом, в якому просив визнати незаконними дії управління Пенсійного фонду щодо обмеження розміру його пенсії та про зобов'язання виплатити йому пенсію з 1 березня 2017 року без обмеження її максимального розміру з урахуванням вже виплачених сум.

Полтавський окружний адміністративний суд рішенням від 17 липня 2019 року відмовив Тихненку В. С. у задоволенні позову.

Другий апеляційний адміністративний суд постановою від 10 жовтня 2019 року: задовольнив апеляційну скаргу Тихненка В. С.; скасував рішення Полтавського окружного адміністративного суду від 17 липня 2019 року; частково задовольнив позов Тихненка В. С., визнавши незаконними дії управління Пенсійного фонду щодо обмеження розміру його пенсії з 5 січня 2019 року; зобов'язав відповідача нарахувати та виплатити пенсію позивачу з 5 січня 2019 року без обмеження її максимального розміру з урахуванням виплачених сум; позовні вимоги стосовно періоду з 1 березня 2017 року по 4 січня 2019 року залишив без розгляду.

Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду постановою від 5 листопада 2020 року задовольнив касаційну скаргу управління Пенсійного фонду, скасував постанову Другого апеляційного адміністративного суду від 10 жовтня 2019 року і залишив у силі рішення Полтавського окружного адміністративного суду від 17 липня 2019 року. Приймаючи названу постанову, Верховний Суд, як і Полтавський окружний адміністративний суд, умотивував свою позицію тим, що оскільки на момент набрання чинності Законом № 3668 пенсія Тихненка В. С. не перевищувала законодавчо встановленого Законом № 3668 максимального розміру, то на позивача не мають поширюватися положення абзацу другого пункту 2 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 3668.

Автор клопотання стверджує, що внаслідок застосування у його справі положень абзацу другого пункту 2 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 3668 відбулося порушення гарантованого Конституцією України принципу верховенства права (частина перша статті 8), заборони звуження змісту і обсягу існуючих прав і свобод при внесенні змін до законів (частина третя статті 22), рівності громадян в конституційних правах і свободах, неприпустимості привілеїв чи обмежень за будь-якими ознаками (частина перша, друга статті 24), права на соціальний захист (стаття 46), заборони зворотної дії у часі законів та інших нормативно-правових актів (частина перша статті 58).

На підтвердження позиції щодо неконституційності оспорюваних положень Закону № 3668 суб'єкт права на конституційну скаргу посилається на положення законів України та акти Кабінету Міністрів України з питань пенсійного забезпечення, а також рішення Конституційного Суду України, Європейського суду з прав людини, судові рішення у своїй справі та в інших справах за позовами осіб, які отримують пенсію за вислугу років.

2. Вирішуючи питання про відкриття конституційного провадження у справі, Перша колегія суддів Першого сенату Конституційного Суду України виходить з такого.

Відповідно до Закону України «Про Конституційний Суд України» конституційною скаргою є подане до Конституційного Суду України письмове клопотання щодо перевірки на відповідність Конституції України (конституційність) закону України (його окремих положень), що застосований в остаточному судовому рішенні у справі суб'єкта права на конституційну скаргу (частина перша статті 55); конституційна скарга має містити обґрунтування тверджень щодо неконституційності закону України (його окремих положень) із зазначенням того, яке з гарантованих Конституцією України прав людини, на думку суб'єкта права на конституційну скаргу, зазнало порушення внаслідок застосування закону (пункт 6 частини другої статті 55); конституційна скарга вважається прийнятною за умов її відповідності вимогам, передбаченим, зокрема, статтею 55 цього закону (абзац перший частини першої статті 77); Конституційний Суд України відмовляє у відкритті конституційного провадження, визнавши конституційну скаргу непринятною, якщо зміст і вимоги конституційної скарги є очевидно необґрунтованими (частина четверта статті 77).

Тихненко В. С., стверджуючи про неконституційність положень абзацу другого пункту 2 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 3668, не наводить аргументів щодо їх неконституційності, а лише цитує приписи частини першої статті 8, частини третьої статті 22, частин першої, другої статті 24, частини першої статті 46, частини першої статті 58 Конституції України, Закону № 3668, Закону № 1788, Закону № 1058, Порядку призначення і виплати пенсій за вислугу років працівникам льотно-випробного складу цивільної авіації, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 21 липня 1992 року № 418 зі змінами, а також посилається на низку рішень Конституційного Суду України, рішення Європейського суду з прав людини, судові рішення у своїй справі та в справах за позовами інших осіб, які отримують пенсію за вислугу років.

Зміст конституційної скарги фактично зводиться до незгоди Тихненка В. С. із судовими рішеннями в його справі, що не можна вважати обґрунтуванням тверджень щодо неконституційності положень абзацу другого пункту 2 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 3668.

Таким чином, конституційна скарга в частині порушених питань щодо перевірки на предмет відповідності Конституції України (конституційності) положень абзацу другого пункту 2 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 3668 не відповідає вимогам частини першої, пункту 6 частини другої статті 55 Закону України «Про Конституційний Суд України», що є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі згідно з пунктом 4 статті 62 цього закону — неприйнятність конституційної скарги.

3. Відповідно до пункту 2 частини першої статті 150 Конституції України, пункту 2 статті 7 Закону України «Про Конституційний Суд України» до повноважень Конституційного Суду України належить офіційне тлумачення Конституції України.

Проте Тихненко В. С. порушує питання щодо офіційного тлумачення положень частини третьої статті 53 Закону № 1788 у контексті приписів абзацу другого

пункту 2 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 3688. Тому є підстави для відмови у відкритті конституційного провадження у справі в цій частині згідно з пунктом 2 статті 62 Закону України «Про Конституційний Суд України» — неналежність до повноважень Конституційного Суду України питань, порушених у конституційній скарзі.

Враховуючи викладене та керуючись статтями 147, 150, 151¹, 153 Конституції України, на підставі статей 7, 32, 37, 50, 55, 56, 58, 62, 77, 86 Закону України «Про Конституційний Суд України», відповідно до § 45, § 56 Регламенту Конституційного Суду України Перша колегія суддів Першого сенату Конституційного Суду України

ухвалила:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Тихненка Володимира Степановича щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень абзацу другого пункту 2 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи» від 8 липня 2011 року № 3668–VI на підставі пункту 4 статті 62 Закону України «Про Конституційний Суд України» — неприйнятність конституційної скарги, та щодо офіційного тлумачення положень частини третьої статті 53 Закону України «Про пенсійне забезпечення» від 5 листопада 1991 року № 1788–XII зі змінами — на підставі пункту 2 статті 62 Закону України «Про Конституційний Суд України» — неналежність до повноважень Конституційного Суду України питань, порушених у конституційній скарзі.

2. Ухвала є остаточною.

ПЕРША КОЛЕГІЯ СУДДІВ
ПЕРШОГО СЕНАТУ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

**УХВАЛА
ПЕРШОЇ КОЛЕГІЇ СУДДІВ
ДРУГОГО СЕНАТУ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ**

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Радомського Петра Валентиновича щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень пункту 2 частини другої статті 49, частин першої, третьої статті 51, підпункту 9 пункту 1 розділу XIII «Перехідні положення» Цивільного процесуального кодексу України

м. Київ
21 січня 2021 року
№ 15-1(II)/2021

Справа № 3-4/2021(4/21)

Перша колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України у складі:

Мойсика Володимира Романовича — головуючого,
Лемака Василя Васильовича,
Юровської Галини Валентинівни — доповідача,

розглянула на засіданні питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Радомського Петра Валентиновича щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень пункту 2 частини другої статті 49, частин першої, третьої статті 51, підпункту 9 пункту 1 розділу XIII «Перехідні положення» Цивільного процесуального кодексу України.

Заслухавши суддю-доповідача Юровську Г. В. та дослідивши матеріали справи, Перша колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України

установила:

1. До Конституційного Суду України звернувся Радомський П. В. із клопотанням перевірити на відповідність статті 1, частині другій статті 3, частинам першої, другій статті 8, частині третій статті 22 Конституції України (конституційність) положення Цивільного процесуального кодексу України (далі — Кодекс), згідно з якими:

— позивач вправі збільшити або зменшити розмір позовних вимог до закінчення підготовчого засідання або до початку першого судового засідання, якщо справа розглядається в порядку спрощеного позовного провадження (пункт 2 частини другої статті 49);

— суд першої інстанції має право за клопотанням позивача до закінчення підготовчого провадження, а у разі розгляду справи за правилами спрощеного позовного провадження — до початку першого судового засідання залучити до участі у ній співвідповідача (частина перша статті 51);

— після спливу строків, зазначених у частинах першій та другій цієї статті, суд може залучити до участі у справі співвідповідача або замінює первісного відповідача належним відповідачем виключно у разі, якщо позивач доведе, що не знав та не міг знати до подання позову у справі про підставу залучення такого співвідповідача чи заміну неналежного відповідача (частина третя статті 51);

— справи у судах першої та апеляційної інстанцій, провадження у яких відкрито до набрання чинності цією редакцією Кодексу, розглядаються за правилами, що діють після набрання чинності цією редакцією Кодексу (підпункт 9 пункту 1 розділу XIII «Перехідні положення»).

Із матеріалів справи вбачається, що Радомський П. В. у грудні 2016 року звернувся до Краматорського міського суду Донецької області з позовом до Малини О. В., третя особа Краматорська міська рада, про зобов'язання вчинити певні дії та стягнення матеріальної і моральної шкоди.

Краматорський міський суд Донецької області ухвалою від 31 січня 2017 року відкрив провадження у справі та призначив попереднє судове засідання, ухвалою від 9 лютого 2017 року призначив справу до розгляду в судовому засіданні.

У липні 2020 року Радомський П. В. звернувся до Краматорського міського суду Донецької області з клопотанням про залучення до участі у справі як співвідповідача Краматорську міську раду та зобов'язання вчинити певні дії.

Краматорський міський суд Донецької області ухвалою від 20 серпня 2020 року Радомському П. В. у задоволенні його клопотання відмовив, посилаючись на положення пункту 2 частини другої статті 49, частин першої, третьої статті 51, підпункту 9 пункту 1 розділу XIII «Перехідні положення» Кодексу, та дійшов висновку, що позивач звернувся до суду з порушенням строків, передбачених частиною першою статті 51 Кодексу, не довів, що не знав та не міг знати до моменту подання позову про підставу залучення такого співвідповідача (частина третя статті 51 Кодексу).

Суб'єкт права на конституційну скаргу вважає, що оспорювані положення Кодексу, порівняно з попередньою редакцією, позбавляють позивача можливості збільшити позовні вимоги та залучити до участі у справі співвідповідача протягом усього періоду розгляду справи, а це свідчить про звуження змісту й обсягу існуючих прав і свобод (частина третя статті 22 Конституції України), що не відповідає принципам верховенства права та правової держави, закріпленим у Конституції України (статті 1, 8).

2. Вирішуючи питання щодо відкриття конституційного провадження у справі, Перша колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України виходить із такого.

Згідно із Законом України «Про Конституційний Суд України» конституційна скарга вважається прийнятною за умов її відповідності вимогам, передбаченим статтями 55, 56 цього закону (абзац перший частини першої статті 77); консти-

туційна скарга має містити конкретні положення закону України, які належить перевірити на відповідність Конституції України, та конкретні положення Конституції України, на відповідність яким належить перевірити закон України, а також обґрунтування тверджень щодо неконституційності закону України (його окремих положень) із зазначенням того, яке з гарантованих Конституцією України прав людини, на думку суб'єкта права на конституційну скаргу, зазнало порушення внаслідок застосування закону (пункти 5, 6 частини другої статті 55).

Зі змісту конституційної скарги вбачається, що Радомський П. В., стверджуючи про неконституційність положень пункту 2 частини другої статті 49, частин першої, третьої статті 51, підпункту 9 пункту 1 розділу XIII «Перехідні положення» Кодексу, не зазначив, яке саме його конституційне право було порушене внаслідок застосування їх судом, а висловив незгоду з внесеними Законом України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» від 3 жовтня 2017 року № 2147–VIII змінами до Кодексу щодо встановленого порядку та строків вчинення певних процесуальних дій, що не може вважатися належним обґрунтуванням тверджень щодо неконституційності оспорюваних положень Кодексу з огляду на пункт 6 частини другої статті 55 Закону України «Про Конституційний Суд України».

Отже, наведене є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі згідно з пунктом 4 статті 62 Закону України «Про Конституційний Суд України» — неприйнятність конституційної скарги.

Враховуючи викладене та керуючись статтями 147, 151¹, 153 Конституції України, на підставі статей 7, 32, 37, 55, 56, 58, 62, 77, 86 Закону України «Про Конституційний Суд України», відповідно до § 45, § 56 Регламенту Конституційного Суду України Перша колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України

ухвалила:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Радомського Петра Валентиновича щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень пункту 2 частини другої статті 49, частин першої, третьої статті 51, підпункту 9 пункту 1 розділу XIII «Перехідні положення» Цивільного процесуального кодексу України на підставі пункту 4 статті 62 Закону України «Про Конституційний Суд України» — неприйнятність конституційної скарги.

2. Ухвала Першої колегії суддів Другого сенату Конституційного Суду України є остаточною.

ПЕРША КОЛЕГІЯ СУДДІВ
ДРУГОГО СЕНАТУ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

**УХВАЛА
ТРЕТЬОЇ КОЛЕГІЇ СУДДІВ
ПЕРШОГО СЕНАТУ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ**

про відмову у відкритті конституційного провадження
у справі за конституційною скаргою
Державного підприємства завод «Генератор»
щодо відповідності Конституції України (конституційності)
окремого положення частини першої статті 117
Кодексу законів про працю України

м. Київ
26 січня 2021 року
№ 16-3(1)/2021

Справа № 3-247/2020(592/20)

Третя колегія суддів Першого сенату Конституційного Суду України у складі:

Литвинова Олександра Миколайовича — головуючого, доповідача,
Завгородньої Ірини Миколаївни,
Кривенка Віктора Васильовича,

розглянула на засіданні питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Державного підприємства завод «Генератор» щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремого положення частини першої статті 117 Кодексу законів про працю України.

Заслухавши суддю-доповідача Литвинова О. М. та дослідивши матеріали справи, Третя колегія суддів Першого сенату Конституційного Суду України

установила:

1. До Конституційного Суду України звернулося Державне підприємство завод «Генератор» (далі — Підприємство) із клопотанням перевірити на відповідність Конституції України (конституційність) окреме положення частини першої статті 117 Кодексу законів про працю України (далі — Кодекс), що застосовано в остаточному судовому рішенні у його справі — постанові Північного апеляційного господарського суду від 10 вересня 2020 року, якою залишено без змін рішення Господарського суду міста Києва від 20 травня 2020 року.

Згідно з частиною першою статті 117 Кодексу:

«В разі невиконання з вини власника або уповноваженого ним органу належних зобов'язань з виплати сум у строки, зазначені в статті 116 цього Кодексу, при відсутності спору про їх розмір підприємство, установа, організація повинні

виплатити працівникові його середній заробіток за весь час затримки по день фактичного розрахунку».

Автор клопотання вважає, що окреме положення частини першої статті 117 Кодексу «щодо виплати працівникові його середнього заробітку за весь час затримки по день фактичного розрахунку» суперечить частині першій статті 43 Конституції України.

2. Вирішуючи питання щодо відкриття конституційного провадження у справі, Третя колегія суддів Першого сенату Конституційного Суду України виходить із такого.

Відповідно до частини першої статті 56 Закону України «Про Конституційний Суд України» суб'єктом права на конституційну скаргу є особа, яка вважає, що застосований в остаточному судовому рішенні в її справі закон України (його окремі положення) суперечить Конституції України; до суб'єктів права на конституційну скаргу не належать юридичні особи публічного права.

З аналізу долучених до конституційної скарги копій установчих документів випливає, що Підприємство не є суб'єктом права на конституційну скаргу, оскільки належить до юридичних осіб публічного права.

Зазначене є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі згідно з пунктом 1 статті 62 Закону України «Про Конституційний Суд України» — звернення до Конституційного Суду України неналежним суб'єктом.

Враховуючи викладене та керуючись статтями 147, 151¹, 153 Конституції України, на підставі статей 7, 32, 37, 55, 56, 61, 62, 86 Закону України «Про Конституційний Суд України» Третя колегія суддів Першого сенату Конституційного Суду України

ухвалила:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Державного підприємства завод «Генератор» щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремого положення частини першої статті 117 Кодексу законів про працю України на підставі пункту 1 статті 62 Закону України «Про Конституційний Суд України» — звернення до Конституційного Суду України неналежним суб'єктом.

2. Ухвала є остаточною.

ТРЕТЯ КОЛЕГІЯ СУДДІВ
ПЕРШОГО СЕНАТУ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

**УХВАЛА
ТРЕТЬОЇ КОЛЕГІЇ СУДДІВ
ПЕРШОГО СЕНАТУ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ**

про відмову у відкритті конституційного провадження
у справі за конституційною скаргою
Кушніренка Сергія Геннадійовича
щодо відповідності Конституції України (конституційності)
положень абзацу другого пункту 4 статті 16³
Закону України «Про соціальний і правовий захист
військовослужбовців та членів їх сімей»

м. Київ
26 січня 2021 року
№ 17-3(І)/2021

Справа № 3-9/2021(12/21)

Третя колегія суддів Першого сенату Конституційного Суду України у складі:

Литвинова Олександра Миколайовича — головуючого,
Завгородньої Ірини Миколаївни,
Кривенка Віктора Васильовича — доповідача,

розглянула на засіданні питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Кушніренка Сергія Геннадійовича щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень абзацу другого пункту 4 статті 16³ Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» від 20 грудня 1991 року № 2011–XIII (Відомості Верховної Ради України, 1992 р., № 15, ст. 190) зі змінами.

Заслухавши суддю-доповідача Кривенка В. В. та дослідивши матеріали справи, Третя колегія суддів Першого сенату Конституційного Суду України

установила:

1. Кушніренко С. Г. звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням визнати такими, що не відповідають положенням статей 24, 64 Конституції України (є неконституційними), положення абзацу другого пункту 4 статті 16³ Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» від 20 грудня 1991 року № 2011–XIII зі змінами (далі — Закон), які застосовані в остаточному судовому рішенні в його справі — постанові Другого апеляційного адміністративного суду від 9 жовтня 2020 року.

У положеннях абзацу другого пункту 4 статті 16³ Закону зазначено: «У разі зміни групи інвалідності, її причини або ступеня втрати працездатності понад дворічний

термін після первинного встановлення інвалідності виплата одноразової грошової допомоги у зв'язку із змінами, що відбулися, не здійснюється».

Суб'єкт права на конституційну скаргу стверджує, що оспорювані положення Закону ставлять його в нерівні умови з іншими військовослужбовцями, які отримали інвалідність внаслідок проходження військової служби, та обмежують право на гарантовану державою одноразову грошову допомогу, передбачену статтями 1, 16 Закону, що суперечить приписам статей 24, 64 Конституції України.

На підтвердження своєї позиції автор клопотання посилається на окремі положення Конституції України, законів України, практику Європейського суду з прав людини, а також на судові рішення у його справі.

2. Вирішуючи питання щодо відкриття конституційного провадження у справі, Третя колегія суддів Першого сенату Конституційного Суду України виходить з такого.

Згідно із Законом України «Про Конституційний Суд України» конституційною скаргою є подане до Конституційного Суду України письмове клопотання щодо перевірки на відповідність Конституції України (конституційність) закону України (його окремих положень), що застосований в остаточному судовому рішенні у справі суб'єкта права на конституційну скаргу; конституційна скарга має містити обґрунтування тверджень щодо неконституційності закону України (його окремих положень) із зазначенням того, яке з гарантованих Конституцією України прав людини, на думку суб'єкта права на конституційну скаргу, зазнало порушення внаслідок застосування закону (частина перша, пункт 6 частини другої статті 55); конституційна скарга вважається прийнятною за умов її відповідності вимогам, передбаченим, зокрема, статтею 55 цього закону (абзац перший частини першої статті 77).

2.1. Аналіз конституційної скарги дає підстави для висновку, що Кушніренко С. Г. не погоджується із законодавчо встановленим обмеженням у часі права військовослужбовців та осіб, звільнених з військової служби, на отримання одноразової грошової допомоги при зміні групи інвалідності, вважаючи його таким, що порушує право на соціальний захист військовослужбовців.

Із матеріалів конституційної скарги вбачається, що Кушніренко С. Г. реалізував своє право на отримання одноразової грошової допомоги після первинного встановлення йому III групи інвалідності у грудні 2015 року. За результатами проходження повторної медико-санітарної експертизи у грудні 2018 року йому встановлено II групу інвалідності з огляду на отримання травм, пов'язаних із захистом Батьківщини.

Однак автор клопотання не навів аргументів, які підтверджували б те, що оспорювані положення Закону, якими передбачена відмінність у становищі між військовослужбовцями, яким змінено групу інвалідності протягом двох років після первинного її встановлення, та військовослужбовцями, яким змінено групу інвалідності після спливу дворічного строку, не відповідають вимогам статей 24 та 64 Конституції України, і така відмінність не є виправданою.

Отже, конституційна скарга не відповідає вимогам пункту 6 частини другої статті 55 Закону України «Про Конституційний Суд України», що є підставою для відмо-

ви у відкритті конституційного провадження у справі згідно з пунктом 4 статті 62 цього закону — неприйнятність конституційної скарги.

Враховуючи викладене та керуючись статтями 147, 151¹, 153 Конституції України, на підставі статей 7, 32, 37, 50, 55, 56, 58, 61, 62, 77, 86 Закону України «Про Конституційний Суд України» Третя колегія суддів Першого сенату Конституційного Суду України

ухвалила:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Кушніренка Сергія Геннадійовича щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень абзацу другого пункту 4 статті 16³ Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» від 20 грудня 1991 року № 2011–XIII зі змінами на підставі пункту 4 статті 62 Закону України «Про Конституційний Суд України» — неприйнятність конституційної скарги.

2. Ухвала Третьої колегії суддів Першого сенату Конституційного Суду України є остаточною.

ТРЕТЯ КОЛЕГІЯ СУДДІВ
ПЕРШОГО СЕНАТУ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

УХВАЛА ПЕРШОЇ КОЛЕГІЇ СУДДІВ ПЕРШОГО СЕНАТУ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Товариства з обмеженою відповідальністю виробничо-комерційна фірма «ГЮСС» щодо відповідності Конституції України (конституційності) частин другої, третьої статті 41, частини першої статті 60 Закону України «Про захист економічної конкуренції»

м. Київ
27 січня 2021 року
№ 18-1(I)/2021

Справа № 3-3/2021(3/21)

Перша колегія суддів Першого сенату Конституційного Суду України у складі:

Колісника Віктора Павловича — головуючого,
Литвинова Олександра Миколайовича,
Філюка Петра Тодосьовича — доповідача,

розглянула на засіданні питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Товариства з обмеженою відповідальністю виробничо-комерційна фірма «ГЮСС» щодо відповідності Конституції України (конституційності) частин другої, третьої статті 41, частини першої статті 60 Закону України «Про захист економічної конкуренції» від 11 січня 2001 року № 2210–III (Відомості Верховної Ради України, 2001 р., № 12, ст. 64).

Заслухавши суддю-доповідача Філюка П. Т. та дослідивши матеріали справи, Перша колегія суддів Першого сенату Конституційного Суду України

установила:

1. Товариство з обмеженою відповідальністю виробничо-комерційна фірма «ГЮСС» (далі — Товариство) звернулось до Конституційного Суду України з клопотанням перевірити на відповідність частині другій статті 19, частині другій статті 55 Конституції України частини другу, третю статті 41, частину першу статті 60 Закону України «Про захист економічної конкуренції» від 11 січня 2001 року № 2210–III (далі — Закон).

Оспорюваними положеннями Закону передбачено, що:

— «збір доказів здійснюється Антимонопольним комітетом України, його територіальними відділеннями незалежно від місцезнаходження доказів» (частина друга статті 41);

— «особи, які беруть участь у справі, мають право надавати докази та доводити їх достовірність (об'єктивність)» (частина третя статті 41);

— «заявник, відповідач, третя особа мають право оскаржити рішення органів Антимонопольного комітету України повністю або частково до господарського суду у двомісячний строк з дня одержання рішення. Цей строк не може бути відновлено» (частина перша статті 60).

Зі змісту конституційної скарги та долучених до неї матеріалів вбачається, що, не погоджуючись з рішенням адміністративної колегії Запорізького обласного територіального відділення Антимонопольного комітету України від 25 вересня 2019 року № 21-рш у справі «Про порушення законодавства про захист від недобросовісної конкуренції та накладення штрафу» № 03/15-16 (далі — Рішення), Товариство звернулося до Господарського суду Запорізької області з позовом до Запорізького обласного територіального відділення Антимонопольного комітету України (далі — Відділення) про визнання недійсним Рішення, скасування штрафу, стягнення грошової суми.

Господарський суд Запорізької області рішенням від 21 лютого 2020 року, залишеним постановою Центрального апеляційного господарського суду від 7 липня 2020 року без змін, позов Товариства задовольнив частково, визнав Рішення недійсним та вирішив стягнути з Відділення на користь Товариства суму штрафу, сплаченого на виконання Рішення, в задоволенні іншої частини позовних вимог відмовив.

Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного господарського суду постановою від 13 жовтня 2020 року скасував рішення Господарського суду Запорізької області від 21 лютого 2020 року та постанову Центрального апеляційного господарського суду від 7 липня 2020 року.

Автор клопотання стверджує, що оспорювані норми Закону позбавили Товариство права «в період розгляду справи АМКУ надавати докази протягом усього часу розслідування антимонопольної справи та оскаржувати в судовому порядку дії та бездіяльність службових осіб органів АМКУ».

2. Вирішуючи питання щодо відкриття конституційного провадження у справі, Перша колегія суддів Першого сенату Конституційного Суду України виходить із такого.

Відповідно до Закону України «Про Конституційний Суд України» конституційну скаргу юридичної особи підписує уповноважена на це особа, повноваження якої має бути підтверджено установчими документами цієї юридичної особи та актом про призначення (обрання) на посаду уповноваженої особи (частина третя статті 56); конституційна скарга вважається прийнятною за умов її відповідності вимогам, передбаченим, зокрема, статтею 56 цього закону (абзац перший частини першої статті 77).

З конституційної скарги та долучених до неї матеріалів вбачається, що повноваження особи, яка підписала конституційну скаргу Товариства, не підтверджені актом про призначення (обрання) на посаду уповноваженої особи.

Отже, конституційна скарга Товариства не відповідає вимогам частини третьої статті 56 Закону України «Про Конституційний Суд України», що є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі за пунктом 4 статті 62 цього закону — неприйнятність конституційної скарги.

Враховуючи викладене та керуючись статтями 147, 151¹, 153 Конституції України, на підставі статей 7, 32, 37, 50, 55, 56, 58, 61, 62, 77, 86 Закону України «Про Конституційний Суд України», відповідно до § 45, § 56 Регламенту Конституційного Суду України Перша колегія суддів Першого сенату Конституційного Суду України

ухвалила:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Товариства з обмеженою відповідальністю виробничо-комерційна фірма «ГЮСС» щодо відповідності Конституції України (конституційності) частин другої, третьої статті 41, частини першої статті 60 Закону України «Про захист економічної конкуренції» від 11 січня 2001 року № 2210–III на підставі пункту 4 статті 62 Закону України «Про Конституційний Суд України» — неприйнятність конституційної скарги.

2. Ухвала є остаточною.

ПЕРША КОЛЕГІЯ СУДДІВ
ПЕРШОГО СЕНАТУ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

УХВАЛА ПЕРШОЇ КОЛЕГІЇ СУДДІВ ПЕРШОГО СЕНАТУ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Лукіних Віталія Леонідовича щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини другої статті 250, частини першої статті 251, частини першої статті 281, частини десятої статті 294 Кодексу України про адміністративні правопорушення, Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Закону України „Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень“»

м. Київ
27 січня 2021 року
№ 19-1(І)/2021

Справа № 3-8/2021(10/21)

Перша колегія суддів Першого сенату Конституційного Суду України у складі:

Колісника Віктора Павловича — головуючого, доповідача,
Литвинова Олександра Миколайовича,
Філюка Петра Тодосьовича,

розглянула на засіданні питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Лукіних Віталія Леонідовича щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини другої статті 250, частини першої статті 251, частини першої статті 281, частини десятої статті 294 Кодексу України про адміністративні правопорушення, Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Закону України „Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень“» від 17 червня 2020 року № 720–ІХ (Відомості Верховної Ради України, 2020 р., № 47, ст. 408).

Заслухавши суддю-доповідача Колісника В. П. та дослідивши матеріали справи, Перша колегія суддів Першого сенату Конституційного Суду України

установила:

Лукіних В. Л. звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням перевірити на відповідність Конституції України (конституційність) положення частини другої

статті 250, частини першої статті 251, частини першої статті 281, частини десятої статті 294 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі — Кодекс), а також Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Закону України „Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень“» від 17 червня 2020 року № 720–IX (далі — Закон).

Лукіних В. Л. вважає, що положення:

частини другої статті 250 Кодексу, згідно з якими при провадженні у справах про адміністративні правопорушення, передбачені статтями 172⁴–172⁹, 172⁹⁻² Кодексу, участь прокурора у розгляді справи судом є обов'язковою, не відповідають положенням пунктів 3, 4 частини другої статті 129 Конституції України;

частини першої статті 251 Кодексу, відповідно до яких доказами в справі про адміністративне правопорушення є дані протоколу про адміністративне правопорушення, не відповідають частинам першій, другій, третій статті 62 Конституції України;

частини першої статті 281 Кодексу, згідно з якими при розгляді колегіальним органом справи про адміністративне правопорушення ведеться протокол, не відповідають положенням пункту 6 частини другої статті 129 Конституції України;

частини десятої статті 294 Кодексу, за якими постанова апеляційного суду є остаточною й оскарженню не підлягає, не відповідають положенням частини другої статті 3, статті 8, частини першої статті 64, пункту 8 частини другої статті 129 Конституції України.

На думку автора клопотання, Закон у цілому не відповідає частині п'ятій статті 94 Конституції України.

З аналізу конституційної скарги та долучених до неї матеріалів впливає таке.

Постановою Голосіївського районного суду міста Києва від 30 червня 2020 року, залишеною без змін постановою Київського апеляційного суду від 5 серпня 2020 року, Лукіних В. Л. визнано винним у вчиненні адміністративних правопорушень, передбачених статтею 124, частиною першою статті 130 Кодексу, та накладено на нього стягнення у вигляді штрафу в розмірі 10 200 грн з позбавленням права керування транспортними засобами строком на один рік.

Верховний Суд у складі колегії суддів Третьої судової палати Касаційного кримінального суду ухвалою від 5 листопада 2020 року відмовив у відкритті касаційного провадження за касаційною скаргою Лукіних В. Л. на постанову Голосіївського районного суду міста Києва від 30 червня 2020 року та постанову Київського апеляційного суду від 5 серпня 2020 року.

На підтвердження своєї позиції щодо неконституційності оспорюваних положень Кодексу та Закону автор клопотання посилається на норми частини другої статті 3, статті 8, частини першої статті 58, статті 62, частини п'ятої статті 94, пунктів 3, 4, 6, 8 частини другої статті 129 Конституції України, Кодексу, Закон, положення Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, наводить рішення Конституційного Суду України, Європейського суду з прав людини, судові рішення у своїй справі.

2. Вирішуючи питання про відкриття конституційного провадження у справі, Перша колегія суддів Першого сенату Конституційного Суду України виходить із такого.

Відповідно до Закону України «Про Конституційний Суд України» конституційною скаргою є подане до Конституційного Суду України письмове клопотання щодо перевірки на відповідність Конституції України (конституційність) закону України (його окремих положень), що застосований в остаточному судовому рішенні у справі суб'єкта права на конституційну скаргу (частина перша статті 55); конституційна скарга має містити обґрунтування тверджень щодо неконституційності закону України (його окремих положень) із зазначенням того, яке з гарантованих Конституцією України прав людини, на думку суб'єкта права на конституційну скаргу, зазнало порушення внаслідок застосування закону (пункт 6 частини другої статті 55); суб'єктом права на конституційну скаргу є особа, яка вважає, що застосований в остаточному судовому рішенні в її справі закон України (його окремі положення) суперечить Конституції України (абзац перший частини першої статті 56); конституційна скарга вважається прийнятною за умов її відповідності вимогам, передбаченим статтями 55, 56 цього закону (абзац перший частини першої статті 77), а також якщо з дня набрання законної сили остаточним судовим рішенням, у якому застосовано закон України (його окремі положення), сплинуло не більше трьох місяців (пункт 2 частини першої статті 77); Конституційний Суд України відмовляє у відкритті конституційного провадження, визнавши конституційну скаргу непринятною, якщо зміст і вимоги конституційної скарги є очевидно необґрунтованими (частина четверта статті 77).

Аналіз конституційної скарги та долучених до неї матеріалів свідчить, що в постанові Київського апеляційного суду від 5 серпня 2020 року положення частини другої статті 250, частини першої статті 281 Кодексу і Закон не застосовувалися, а в ухвалі Верховного Суду у складі колегії суддів Третньої судової палати Касаційного кримінального суду від 5 листопада 2020 року застосовувалися лише положення частини десятої статті 294 Кодексу.

Отже, в частині оспорювання положень частини другої статті 250, частини першої статті 281 Кодексу і Закону Лукіних В. Л. не є суб'єктом права на конституційну скаргу.

У частині оспорювання положень частини першої статті 251 Кодексу конституційну скаргу подано поза межами встановленого пунктом 2 частини першої статті 77 Закону України «Про Конституційний Суд України» строку звернення до Конституційного Суду України.

Крім того, стверджуючи про неконституційність положень частини десятої статті 294 Кодексу, Лукіних В. Л. не зазначає, яке з гарантованих Конституцією України прав людини зазнало порушення внаслідок застосування Верховним Судом в його справі положень частини десятої статті 294 Кодексу, а також не наводить аргументів щодо неконституційності цих положень Кодексу.

Зміст конституційної скарги зводиться до висловлення автором клопотання незгоди із відсутністю можливості касаційного оскарження постанов апеляційного суду у справах про адміністративні правопорушення та застосуванням Верховним Судом положень частини десятої статті 294 Кодексу.

Таким чином, конституційна скарга не відповідає вимогам пункту 6 частини другої статті 55, абзацу першого частини першої статті 56, пункту 2 частини першої статті 77 Закону України «Про Конституційний Суд України», що є підставою

для відмови у відкритті конституційного провадження у справі згідно з пунктами 1, 4 статті 62 цього закону — звернення до Конституційного Суду України неналежним суб'єктом, неприйнятність конституційної скарги.

Враховуючи викладене та керуючись статтями 147, 151¹, 153 Конституції України, на підставі статей 7, 32, 37, 50, 55, 56, 58, 61, 62, 77, 83, 86 Закону України «Про Конституційний Суд України», відповідно до § 45, § 56 Регламенту Конституційного Суду України Перша колегія суддів Першого сенату Конституційного Суду України

ухвалила:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Лукіних Віталія Леонідовича щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини другої статті 250, частини першої статті 251, частини першої статті 281, частини десятої статті 294 Кодексу України про адміністративні правопорушення, Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Закону України „Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень“» від 17 червня 2020 року № 720–ІХ на підставі пунктів 1, 4 статті 62 Закону України «Про Конституційний Суд України» — звернення до Конституційного Суду України неналежним суб'єктом; неприйнятність конституційної скарги.

2. Ця Ухвала є остаточною.

ПЕРША КОЛЕГІЯ СУДДІВ
ПЕРШОГО СЕНАТУ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

**УХВАЛА
ТРЕТЬОЇ КОЛЕГІЇ СУДДІВ
ДРУГОГО СЕНАТУ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ**

про відмову у відкритті конституційного провадження
у справі за конституційною скаргою
Щербини Романа Олександровича
щодо відповідності Конституції України (конституційності)
окремого положення, що міститься у пункті 2 статті 1
Закону України «Про пенсії за особливі заслуги перед Україною»

м. Київ
27 січня 2021 року
№ 20-3(II)/2021

Справа № 3-249/2020(594/20)

Третя колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України у складі:

Касмініна Александра Володимировича — головуючого,
Городовенка Віктора Валентиновича,
Первомайського Олега Олексійовича — доповідача,

розглянула на засіданні питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційною скаргою громадянина Щербини Романа Олександровича щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремого положення, що міститься у пункті 2 статті 1 Закону України «Про пенсії за особливі заслуги перед Україною» від 1 червня 2000 року № 1767–III (Відомості Верховної Ради України, 2000 р., № 35, ст. 289) зі змінами.

Заслухавши суддю-доповідача Первомайського О. О. та дослідивши матеріали справи, Третя колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України

установила:

1. Щербина Р. О. звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням розглянути питання щодо відповідності частині першій статті 46 Конституції України (конституційності) окремого положення, а саме словосполучення «за бойові дії», що міститься у пункті 2 статті 1 Закону України «Про пенсії за особливі заслуги перед Україною» від 1 червня 2000 року № 1767–III зі змінами (далі — Закон). Пунктом 2 статті 1 Закону передбачено, що пенсії за особливі заслуги перед Україною встановлюються громадянам України «ветеранам війни, нагородженим за бойові дії орденом, медаллю „За відвагу“ або медаллю Ушакова, незалежно від часу нагородження».

Автор клопотання вважає, що словосполучення «за бойові дії», яке міститься у пункті 2 статті 1 Закону, позбавило його можливості отримати надбавку до пенсії за

особливі заслуги перед Україною у розмірі 34 % прожиткового мінімуму, визначеного для осіб, які втратили працездатність, що призвело до порушення його права на соціальний захист, закріпленого у частині першій статті 46 Конституції України, оскільки вказане законодавче регулювання дозволило віднести його до категорії громадян України, яким така надбавка встановлена відповідно до пункту 6 статті 1 Закону у розмірі 23 % прожиткового мінімуму, визначеного для осіб, які втратили працездатність, що є значно меншим ніж розмір, на який він має право.

Зі змісту конституційної скарги та долучених до неї матеріалів вбачається, що Щербина Р. О. з 7 листопада 2011 року перебуває на обліку в Головному управлінні Пенсійного фонду України у Київській області (далі — Управління) та отримує пенсію по інвалідності. Із серпня 2014 року по липень 2015 року він за призовом під час мобілізації проходив військову службу на території проведення антитерористичної операції. Указом Президента України «Про відзначення державними нагородами України» від 31 липня 2015 року № 461/2015 Щербину Р. О. було нагороджено орденом «За мужність» III ступеня, у зв'язку з чим він набув право на виплату пенсії за особливі заслуги перед Україною, що встановлюється як надбавка до пенсії, на яку особа має право згідно із Законом. Розмір цієї надбавки затверджено наказом Міністерства соціальної політики України «Про затвердження Схеми визначення розмірів надбавок до пенсії, на яку має право особа згідно із законом, залежно від заслуг перед Україною відповідно до Закону України „Про пенсії за особливі заслуги перед Україною“» від 27 грудня 2017 року № 2054 (далі — Наказ) і встановлюється залежно від заслуг перед Україною у відсотках прожиткового мінімуму, визначеного для осіб, які втратили працездатність.

Комісія зі встановлення пенсій за особливі заслуги перед Україною при Хмельницькій обласній державній адміністрації 28 жовтня 2015 року встановила Щербині Р. О. надбавку до пенсії за особливі заслуги перед Україною у розмірі 23 % прожиткового мінімуму, визначеного для осіб, які втратили працездатність.

Щербина Р. О. звернувся до Управління із заявою про перерахунок пенсії за особливі заслуги перед Україною у розмірі 34 % прожиткового мінімуму, визначеного для осіб, які втратили працездатність, однак йому було відмовлено у задоволенні цього клопотання у зв'язку з відсутністю підстав для проведення такого перерахунку згідно із Наказом.

Не погоджуючись з визначеним Управлінням розміром пенсії за особливі заслуги перед Україною, автор клопотання звернувся до суду з адміністративним позовом до Управління, в якому просив визнати протиправною його бездіяльність щодо перерахунку пенсії за особливі заслуги перед Україною та зобов'язати її перерахувати.

Київський окружний адміністративний суд рішенням від 30 квітня 2020 року, залишеним без змін постановою Шостого апеляційного адміністративного суду від 8 вересня 2020 року, Щербині Р. О. у задоволенні позовних вимог відмовив повністю.

Верховний Суд ухвалою від 20 листопада 2020 року відмовив Щербині Р. О. у відкритті касаційного провадження на підставі того, що оскаржувані судові рішення ухвалені у справі, яка процесуальним законом віднесена до категорії справ незначної складності.

Автор клопотання посилається на положення Конституції України, Закону, Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» від

22 жовтня 1993 року № 3551–XII зі змінами, Указ Президента України «Про відзначення державними нагородами України» від 31 липня 2015 року № 461/2015, Наказ, а також на окремі рішення Конституційного Суду України та на судові рішення у своїй справі.

2. Вирішуючи питання про відкриття конституційного провадження у справі, Третя колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України виходить із такого.

Згідно із Законом України «Про Конституційний Суд України» у конституційній скарзі має міститись обґрунтування тверджень щодо неконституційності закону України (його окремих положень) із зазначенням того, яке з гарантованих Конституцією України прав людини, на думку суб'єкта права на конституційну скаргу, зазнало порушення внаслідок застосування закону (пункт 6 частини другої статті 55); конституційна скарга вважається прийнятною за умов її відповідності вимогам, передбаченим, зокрема, статтею 55 цього закону (абзац перший частини першої статті 77).

З аналізу конституційної скарги та долучених до неї матеріалів вбачається, що суб'єкт права на конституційну скаргу не навів аргументів щодо невідповідності окремого положення, що міститься у пункті 2 статті 1 Закону, частині першої статті 46 Конституції України, не обґрунтував, що встановлення надбавки ветеранам війни, які нагороджені орденом за бойові дії, порушує його конституційне право на соціальний захист, а лише висловив незгоду з існуючим законодавчим регулюванням та з судовими рішеннями у його справі, що не є обґрунтуванням тверджень щодо неконституційності оспорюваних положень Закону в розумінні пункту 6 частини другої статті 55 Закону України «Про Конституційний Суд України».

Наведене є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі за пунктом 4 статті 62 Закону України «Про Конституційний Суд України» — неприйнятність конституційної скарги.

Враховуючи викладене та керуючись статтями 147, 151¹, 153 Конституції України, на підставі статей 7, 32, 37, 50, 55, 56, 58, 62, 77, 86 Закону України «Про Конституційний Суд України», відповідно до § 45, § 56 Регламенту Конституційного Суду України Третя колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України

ухвалила:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Щербини Романа Олександровича щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремого положення, що міститься у пункті 2 статті 1 Закону України «Про пенсії за особливі заслуги перед Україною» від 1 червня 2000 року № 1767–III зі змінами на підставі пункту 4 статті 62 Закону України «Про Конституційний Суд України» — неприйнятність конституційної скарги.

2. Ухвала Третьої колегії суддів Другого сенату Конституційного Суду України є остаточною.

ТРЕТЯ КОЛЕГІЯ СУДДІВ
ДРУГОГО СЕНАТУ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

УХВАЛА ТРЕТЬОЇ КОЛЕГІЇ СУДДІВ ДРУГОГО СЕНАТУ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Короля Миколи Прокоповича щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 1 розділу II «Прикінцеві положення» Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо умов обігу земель сільськогосподарського призначення»

м. Київ
27 січня 2021 року
№ 21-3(II)/2021

Справа № 3-7/2021(9/21)

Третя колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України у складі:

Касмініна Олександра Володимировича — головуючого, доповідача,
Городовенка Віктора Валентиновича,
Первомайського Олега Олексійовича,

розглянула на засіданні питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Короля Миколи Прокоповича щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 1 розділу II «Прикінцеві положення» Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо умов обігу земель сільськогосподарського призначення» від 31 березня 2020 року № 552–IX (Відомості Верховної Ради України, 2020 р., № 20, ст. 142).

Заслухавши суддю-доповідача Касмініна О. В. та дослідивши матеріали справи, Третя колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України

установила:

1. Король М. П. звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням розглянути питання щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 1 розділу II «Прикінцеві положення» Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо умов обігу земель сільськогосподарського призначення» від 31 березня 2020 року № 552–IX (далі — Закон), в якому зазначено: «Цей Закон набирає чинності з 1 липня 2021 року, крім пункту 2 цього розділу, який набирає чинності з дня опублікування цього Закону».

Автор клопотання стверджує, що оспорюване положення Закону через дату набрання чинності Законом (з 1 липня 2021 року) не відповідає вимогам статей 14, 21, 22, 41 Конституції України, оскільки унеможливорює реалізацію ним права приватної власності на землю.

Обґрунтовуючи свої твердження щодо неконституційності пункту 1 розділу II «Прикінцеві положення» Закону, Король М. П. послався на окремі положення Конституції України, Земельного кодексу України, Перший протокол до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, а також долучив копії судових рішень у його справі, а саме: ухвали Верховного Суду від 30 червня 2020 року, постанови Великої Палати Верховного Суду від 28 жовтня 2020 року.

2. Вирішуючи питання про відкриття конституційного провадження у справі, Третя колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України виходить із такого.

Відповідно до статті 151¹ Основного Закону України Конституційний Суд України вирішує питання про відповідність Конституції України (конституційність) закону України за конституційною скаргою особи, яка вважає, що застосований в остаточному судовому рішенні в її справі Закон суперечить Конституції України; Конституційна скарга може бути подана в разі, якщо всі інші національні засоби юридичного захисту вичерпано.

Відповідно до частини першої статті 55 Закону України «Про Конституційний Суд України» конституційною скаргою є подане до Конституційного Суду України письмове клопотання щодо перевірки на відповідність Конституції України (конституційність) закону України (його окремих положень), що застосований в остаточному судовому рішенні у справі суб'єкта права на конституційну скаргу.

Згідно з абзацом першим частини першої статті 77 Закону України «Про Конституційний Суд України» конституційна скарга вважається прийнятною, зокрема, за умов її відповідності вимогам, передбаченим статтями 55, 56 цього закону.

Із постанови Великої Палати Верховного Суду від 28 жовтня 2020 року, яка є остаточним судовим рішенням у справі Короля М. П., вбачається, що пункт 1 розділу II «Прикінцеві положення» Закону у ній не застосовувався. Зазначене свідчить про недотримання автором клопотання вимог частини першої статті 55 Закону України «Про Конституційний Суд України», що є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі за пунктом 4 статті 62 цього закону — неприйнятність конституційної скарги.

Враховуючи викладене та керуючись статтями 147, 151¹, 153 Конституції України, на підставі статей 7, 32, 37, 50, 55, 56, 58, 62, 77, 86 Закону України «Про Конституційний Суд України», відповідно до § 45, § 56 Регламенту Конституційного Суду України Третя колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України

ухвалила:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Короля Миколи Прокоповича щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 1 розділу II «Прикінцеві положення» Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо умов обігу земель сільськогосподарського призначення» від 31 березня 2020 року № 552–ІХ на підставі пункту 4 статті 62 цього закону — неприйнятність конституційної скарги.

2. Ухвала Третьої колегії суддів Другого сенату Конституційного Суду України є остаточною.

ТРЕТЯ КОЛЕГІЯ СУДДІВ
ДРУГОГО СЕНАТУ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

**УХВАЛА
ДРУГОЇ КОЛЕГІЇ СУДДІВ
ДРУГОГО СЕНАТУ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ**

про відмову у відкритті конституційного провадження
у справі за конституційною скаргою
Первушкіна Олександра Петровича
щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень
частини другої статті 23 Закону України «Про іпотеку»

м. Київ
28 січня 2021 року
№ 23-2(II)/2021

Справа № 3-231/2020(556/20)

Друга колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України у складі:

Сліденка Ігоря Дмитровича — головуючого,
Головатого Сергія Петровича,
Лемака Василя Васильовича — доповідача,

розглянула на засіданні питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Первушкіна Олександра Петровича щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини другої статті 23 Закону України «Про іпотеку» від 5 червня 2003 року № 898–IV (Відомості Верховної Ради України, 2003 р., № 38, ст. 313).

Заслухавши суддю-доповідача Лемака В. В. та дослідивши матеріали справи, Друга колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України

установила:

1. Первушкін О. П. звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням визнати такими, що не відповідають частинам першій, другій, четвертій, п'ятій статті 41 Конституції України (є неконституційними), положення частини другої статті 23 Закону України «Про іпотеку» від 5 червня 2003 року № 898–IV (далі — Закон).

Відповідно до частини другої статті 23 Закону особа, до якої перейшло право власності на предмет іпотеки, набуває статус іпотекодавця і має всі його права і несе всі його обов'язки за іпотечним договором у тому обсязі і на тих умовах, що існували до набуття ним права власності на предмет іпотеки.

Суб'єкт права на конституційну скаргу зазначає, що внаслідок застосування судами України оспорюваних положень Закону зазнали порушення гарантовані Конституцією України право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, право на отримання попереднього і повного відшкодування вартості

об'єкта права приватної власності при примусовому відчуженні, а також принцип непорушності права приватної власності.

До конституційної скарги долучено копії рішень Московського районного суду міста Харкова від 25 липня 2017 року, Апеляційного суду Харківської області від 17 жовтня 2017 року, постанови Верховного Суду у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду від 23 грудня 2019 року.

2. Вирішуючи питання щодо відкриття конституційного провадження у справі, Друга колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України виходить із такого.

2.1. Відповідно до статті 77 Закону України «Про Конституційний Суд України» конституційна скарга вважається прийнятною, якщо з дня набрання законної сили остаточним судовим рішенням, у якому застосовано закон України (його окремі положення), сплинуло не більше трьох місяців (пункт 2 частини першої); як виняток, конституційна скарга може бути прийнята поза межами вимог, установлених пунктом 2 частини першої цієї статті, якщо Конституційний Суд України визнає її розгляд необхідним із мотивів суспільного інтересу (частина друга).

Із матеріалів справи вбачається, що суб'єкт права на конституційну скаргу уже звертався до Конституційного Суду України з конституційною скаргою від 21 жовтня 2020 року з аналогічного питання. Перша колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України Ухвалою від 4 листопада 2020 року № 244-1(II)/2020 відмовила у відкритті конституційного провадження у справі за цією конституційною скаргою на підставі пункту 4 статті 62 Закону України «Про Конституційний Суд України» — неприйнятність конституційної скарги.

Первушкін О. П. повторно звернувся до Конституційного Суду України 30 листопада 2020 року. Як вбачається із матеріалів конституційної скарги, остаточним судовим рішенням у його справі є постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду від 23 грудня 2019 року. Отже, конституційну скаргу подано поза межами вимог, передбачених пунктом 2 частини першої статті 77 Закону України «Про Конституційний Суд України», адже з дня набрання законної сили остаточним судовим рішенням пройшло 11 місяців.

Автор клопотання порушує питання про поновлення пропущеного строку на подання конституційної скарги та висловлює клопотання про її розгляд з мотивів суспільного інтересу. Водночас він зазначає, що пропущення ним строку на подання конституційної скарги було зумовлене карантинними обмеженнями.

Первушкін О. П. не навів переконливих аргументів, які свідчили б про неможливість подання конституційної скарги у межах строків, встановлених пунктом 2 частини першої статті 77 Закону України «Про Конституційний Суд України».

Друга колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України вважає, що немає підстав для розгляду конституційної скарги із мотивів суспільного інтересу у розумінні частини другої статті 77 Закону України «Про Конституційний Суд України».

Отже, є підстави для відмови у відкритті конституційного провадження у справі згідно з пунктом 4 статті 62 Закону України «Про Конституційний Суд України» — неприйнятність конституційної скарги.

2.2. Відповідно до Закону України «Про Конституційний Суд України» конституційна скарга вважається прийнятною за умов її відповідності вимогам, передбаченим статтями 55, 56 цього закону (абзац перший частини першої статті 77); конституційна скарга має містити конкретні положення закону України, які належить перевірити на відповідність Конституції України, та конкретні положення Конституції України, на відповідність яким належить перевірити закон України, а також обґрунтування тверджень щодо неконституційності закону України (його окремих положень) із зазначенням того, яке з гарантованих Конституцією України прав людини, на думку суб'єкта права на конституційну скаргу, зазнало порушення внаслідок застосування закону (пункти 5, 6 частини другої статті 55).

Зі змісту конституційної скарги вбачається, що Первушкін О. П. не навів аргументів на підтвердження того, що саме оспорювані положення Закону, якими передбачено перехід права власності на майно, що є предметом іпотеки, до третьої особи, призвели до порушення його права, гарантованого статтею 41 Конституції України.

Отже, автор клопотання не обґрунтував тверджень щодо неконституційності положень частини другої статті 23 Закону у розумінні пункту 6 частини другої статті 55 Закону України «Про Конституційний Суд України».

Таким чином, є підстави для відмови у відкритті конституційного провадження у справі згідно з пунктом 4 статті 62 Закону України «Про Конституційний Суд України» — неприйнятність конституційної скарги.

Враховуючи викладене та керуючись статтями 147, 151¹, 153 Конституції України, на підставі статей 7, 32, 37, 50, 55, 56, 58, 62, 77, 86 Закону України «Про Конституційний Суд України», відповідно до § 45, § 56 Регламенту Конституційного Суду України Друга колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України

ухвалила:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Первушкіна Олександра Петровича щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини другої статті 23 Закону України «Про іпотеку» від 5 червня 2003 року № 898–IV на підставі пункту 4 статті 62 Закону України «Про Конституційний Суд України» — неприйнятність конституційної скарги.

2. Ухвала Другої колегії суддів Другого сенату Конституційного Суду України є остаточною.

ДРУГА КОЛЕГІЯ СУДДІВ
ДРУГОГО СЕНАТУ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

**УХВАЛА
ДРУГОЇ КОЛЕГІЇ СУДДІВ
ДРУГОГО СЕНАТУ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ**

про відмову у відкритті конституційного провадження
у справі за конституційною скаргою Дяченка Якова Анатолійовича
щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень
пункту 168.5 статті 168 Податкового кодексу України
в редакції Закону України «Про внесення змін
до Податкового кодексу України щодо покращення інвестиційного
клімату в Україні» від 21 грудня 2016 року № 1797–VIII

м. Київ
28 січня 2021 року
№ 24-2(II)/2021

Справа № 3-236/2020(568/20)

Друга колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України у складі:

Сліденка Ігоря Дмитровича — головуєчого, доповідача,
Головатого Сергія Петровича,
Лемака Василя Васильовича,

розглянула на засіданні питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Дяченка Якова Анатолійовича щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень пункту 168.5 статті 168 Податкового кодексу України в редакції Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо покращення інвестиційного клімату в Україні» від 21 грудня 2016 року № 1797–VIII.

Заслухавши суддю-доповідача Сліденка І. Д. та дослідивши матеріали справи, Друга колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України

установила:

1. Дяченко Я. А. повторно звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням перевірити на відповідність статті 1, частині другій статті 3, частинам першій, другій статті 8, частині п'ятій статті 17, частині третій статті 22, частині першій статті 46, статті 48, частині першій статті 64 Конституції України (конституційність) положення пункту 168.5 статті 168 Податкового кодексу України в редакції Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо покращення інвестиційного клімату в Україні» від 21 грудня 2016 року № 1797–VIII (далі — Кодекс).

Згідно з оспорюваними положеннями Кодексу «суми податку на доходи фізичних осіб, що утримуються з грошового забезпечення, грошових винагород та інших виплат, одержаних військовослужбовцями, поліцейськими, особами рядового і начальницького складу Державної кримінально-виконавчої служби України, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, державної пожежної охорони, органів і підрозділів цивільного захисту, у зв'язку з виконанням обов'язків несення служби, спрямовуються виключно на виплату рівноцінної та повної компенсації втрат доходів цієї категорії громадян».

Автор клопотання стверджує, що внаслідок застосування положень пункту 168.5 статті 168 Кодексу з 1 січня 2017 року по 1 січня 2019 року він був позбавлений частини соціальних виплат; позбавлення працівників податкової міліції компенсації утриманих сум податку з фізичних осіб «як частини соціального захисту, передбаченого частиною першою статті 46 та частиною п'ятою статті 17 Основного Закону України, призводить до звуження права на достатній життєвий рівень, гарантований статтею 48 Конституції України».

2. Вирішуючи питання про відкриття конституційного провадження у справі, Друга колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України виходить із такого.

Відповідно до Закону України «Про Конституційний Суд України» конституційна скарга має містити обґрунтування тверджень щодо неконституційності закону України (його окремих положень) із зазначенням того, яке з гарантованих Конституцією України прав людини, на думку суб'єкта права на конституційну скаргу, зазнало порушення внаслідок застосування закону (пункт 6 частини другої статті 55); конституційна скарга вважається прийнятною за умов її відповідності вимогам, передбаченим, зокрема, статтею 55 цього закону (абзац перший частини першої статті 77); Конституційний Суд України відмовляє у відкритті конституційного провадження, визнавши конституційну скаргу непринятною, якщо зміст і вимоги конституційної скарги є очевидно необґрунтованими або наявне зловживання правом на подання скарги (частина четверта статті 77).

Автор клопотання 12 жовтня 2020 року вже звертався із конституційною скаргою до Конституційного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень пункту 168.5 статті 168 Кодексу. Перша колегія суддів Першого сенату Конституційного Суду України Ухвалою від 29 жовтня 2020 року відмовила Дяченку Я. А. у відкритті конституційного провадження у справі на підставі пункту 4 статті 62 Закону України «Про Конституційний Суд України» — неприйнятність конституційної скарги.

Із аналізу конституційної скарги та долучених до неї матеріалів вбачається, що автор клопотання, цитуючи окремі норми Конституції України, Кодексу, законів України, посилаючись на рішення Конституційного Суду України, Європейського суду з прав людини, не навів аргументів щодо неконституційності положень пункту 168.5 статті 168 Кодексу, а фактично висловив незгоду із судовими рішеннями у його справі, що не може вважатися належним обґрунтуванням тверджень щодо невідповідності Конституції України оспорюваних положень Кодексу в розумінні пункту 6 частини другої статті 55 Закону України «Про Конституційний Суд України».

Отже, наведене є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі згідно з пунктом 4 статті 62 Закону України «Про Конституційний Суд України» — неприйнятність конституційної скарги.

Враховуючи викладене та керуючись статтями 147, 151¹, 153 Конституції України, на підставі статей 7, 32, 37, 50, 55, 56, 58, 61, 62, 77, 86 Закону України «Про Конституційний Суд України», відповідно до § 45, § 56 Регламенту Конституційного Суду України Друга колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України

ухвалила:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Дяченка Якова Анатолійовича щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень пункту 168.5 статті 168 Податкового кодексу України в редакції Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо покращення інвестиційного клімату в Україні» від 21 грудня 2016 року № 1797–VIII на підставі пункту 4 статті 62 Закону України «Про Конституційний Суд України» — неприйнятність конституційної скарги.

2. Ухвала є остаточною.

ДРУГА КОЛЕГІЯ СУДДІВ
ДРУГОГО СЕНАТУ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

УХВАЛА ДРУГОЇ КОЛЕГІЇ СУДДІВ ДРУГОГО СЕНАТУ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Гули Маріанни Євгенівни щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень пункту 2 частини шостої статті 19, пункту 2 частини третьої статті 389, пункту 1 частини другої статті 394 Цивільного процесуального кодексу України та офіційного тлумачення положень пункту 8 частини другої статті 129 Конституції України

м. Київ
28 січня 2021 року
№ 25-2(II)/2021

Справа № 3-1/2021(1/21)

Друга колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України у складі:

Сліденка Ігоря Дмитровича — головуючого, доповідача,
Головатого Сергія Петровича,
Лемака Василя Васильовича,

розглянула на засіданні питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Гули Маріанни Євгенівни щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень пункту 2 частини шостої статті 19, пункту 2 частини третьої статті 389, пункту 1 частини другої статті 394 Цивільного процесуального кодексу України та офіційного тлумачення положень пункту 8 частини другої статті 129 Конституції України.

Заслухавши суддю-доповідача Сліденка І. Д. та дослідивши матеріали справи, Друга колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України

установила:

1. До Конституційного Суду України звернулася Гула Маріанна Євгенівна з клопотанням визнати неконституційними положення Цивільного процесуального кодексу України (далі — Кодекс), а саме:

— пункту 2 частини шостої статті 19 Кодексу, які не відповідають статті 3, частині третій статті 8, статтям 21, 22, частинам першій, другій статті 24 Конституції України;

— пункту 2 частини третьої статті 389 Кодексу, що не відповідають статті 3, частині третій статті 8, статтям 21, 22, частинам першій, другій статті 24, стат-

ті 26, частинам першій, другій, п'ятій статті 55, статтям 64, 68, пунктам 1, 2, 3, 9 частини другої статті 129, статті 129¹ Основного Закону України;

— пункту 1 частини другої статті 394 Кодексу, які не відповідають частині другій статті 3, статтям 5, 8, частинам першій, другій статті 24, частинам першій, другій, п'ятій статті 55, статтям 56, 68, пунктам 1–4, 9 частини другої статті 129 Конституції України.

Відповідно до частини шостої статті 19 Кодексу для цілей Кодексу малозначними справами є:

«2) справи незначної складності, визнані судом малозначними, крім справ, які підлягають розгляду лише за правилами загального позовного провадження, та справ, ціна позову в яких перевищує двісті п'ятдесят розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб» (пункт 2).

Згідно з частиною третьою статті 389 Кодексу не підлягають касаційному оскарженню:

«2) судові рішення у малозначних справах та у справах з ціною позову, що не перевищує двохсот п'ятдесяти розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб, крім випадків, якщо:

а) касаційна скарга стосується питання права, яке має фундаментальне значення для формування єдиної правозастосовчої практики;

б) особа, яка подає касаційну скаргу, відповідно до цього Кодексу позбавлена можливості спростувати обставини, встановлені оскарженим судовим рішенням, при розгляді іншої справи;

в) справа становить значний суспільний інтерес або має виняткове значення для учасника справи, який подає касаційну скаргу;

г) суд першої інстанції відніс справу до категорії малозначних помилково» (пункт 2).

За частиною другою статті 394 Кодексу суд відмовляє у відкритті касаційного провадження у справі, якщо:

«1) касаційну скаргу подано на судові рішення, що не підлягає касаційному оскарженню» (пункт 1).

Автор клопотання також просить дати офіційне тлумачення положень пункту 8 частини другої статті 129 Конституції України для застосування у цивільному судочинстві.

Гула М. Є. вважає, що Верховний Суд, застосувавши оспорювані положення Кодексу, порушив її конституційне право на касаційне оскарження рішень судів першої та апеляційної інстанцій, обмеживши цим її право на судовий захист, що в свою чергу суперечить приписам статей 3, 5, 8, 22, 24, 26, 55, 64, 68, 129 Конституції України.

2. Вирішуючи питання про відкриття конституційного провадження у справі, Друга колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України виходить із такого.

2.1. Згідно з Законом України «Про Конституційний Суд України» конституційною скаргою є подане до Конституційного Суду України письмове клопотання

щодо перевірки на відповідність Конституції України (конституційність) закону України (його окремих положень), що застосований в остаточному судовому рішенні у справі суб'єкта права на конституційну скаргу (частина перша статті 55); у конституційній скарзі має міститись обґрунтування тверджень щодо неконституційності закону України (його окремих положень) із зазначенням того, яке з гарантованих Конституцією України прав людини, на думку суб'єкта права на конституційну скаргу, зазнало порушення внаслідок застосування закону (пункт 6 частини другої статті 55); конституційна скарга вважається прийнятною за умов її відповідності вимогам, передбаченим, зокрема, статтею 55 цього закону (абзац перший частини першої статті 77).

Із аналізу конституційної скарги та долучених до неї матеріалів вбачається, що автор клопотання, цитуючи окремі норми Конституції України, Кодексу, законів України, не навів аргументів щодо неконституційності положень пункту 2 частини шостої статті 19, пункту 2 частини третьої статті 389, пункту 1 частини другої статті 394 Кодексу, а фактично висловив незгоду із судовим рішенням у його справі. Крім того, Гула М. Є., по суті, не погоджується із законодавчими обмеженнями щодо оскарження в касаційному порядку судових рішень у малозначних справах, що не може вважатися належним обґрунтуванням тверджень щодо невідповідності Конституції України оспорюваних положень Кодексу в розумінні пункту 6 частини другої статті 55 Закону України «Про Конституційний Суд України».

Отже, наведене є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі в цій частині згідно з пунктом 4 статті 62 Закону України «Про Конституційний Суд України» — неприйнятність конституційної скарги.

2.2. До повноважень Конституційного Суду України належить, зокрема, офіційне тлумачення Конституції України (пункт 2 частини першої статті 150 Конституції України). Питання, передбачені пунктами 1, 2 частини першої статті 150 Основного Закону України, розглядаються за конституційними поданнями: Президента України; щонайменше сорока п'яти народних депутатів України; Верховного Суду; Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини; Верховної Ради Автономної Республіки Крим (частина друга статті 150 Конституції України). Таким чином, питання щодо офіційного тлумачення положень Конституції України Конституційний Суд України розглядає виключно за конституційним поданням, перелік суб'єктів права на яке визначено статтею 150 Конституції України.

У конституційній скарзі Гула М. Є. порушує питання щодо офіційного тлумачення положень пункту 8 частини другої статті 129 Конституції України. Проте відповідно до приписів статті 151¹ Конституції України, пункту 9 статті 7, частини першої статті 55, частини першої статті 56 Закону України «Про Конституційний Суд України» особа подає конституційну скаргу щодо відповідності Конституції України (конституційності) закону України (його окремих положень), що застосований в остаточному судовому рішенні в її справі. Отже, Гула М. Є. не є належним суб'єктом звернення до Конституційного Суду України з клопотанням щодо офіційного тлумачення положень Конституції України.

Таким чином, наведене є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі в цій частині згідно з пунктом 1 статті 62 Закону України

«Про Конституційний Суд України» — звернення до Конституційного Суду України неналежним суб'єктом.

Враховуючи викладене та керуючись статтями 147, 151¹, 153 Конституції України, на підставі статей 7, 32, 37, 55, 56, 62, 77, 86 Закону України «Про Конституційний Суд України», відповідно до § 45, § 56 Регламенту Конституційного Суду України Друга колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України

ухвалила:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Гули Маріанни Євгенівни щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень пункту 2 частини шостої статті 19, пункту 2 частини третьої статті 389, пункту 1 частини другої статті 394 Цивільного процесуального кодексу України на підставі пункту 4 статті 62 Закону України «Про Конституційний Суд України» — неприйнятність конституційної скарги, та щодо офіційного тлумачення положень пункту 8 частини другої статті 129 Конституції України — на підставі пункту 1 статті 62 Закону України «Про Конституційний Суд України» — звернення до Конституційного Суду України неналежним суб'єктом.

2. Ухвала є остаточною.

ДРУГА КОЛЕГІЯ СУДДІВ
ДРУГОГО СЕНАТУ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

**УХВАЛА
ДРУГОЇ КОЛЕГІЇ СУДДІВ
ДРУГОГО СЕНАТУ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ**

про відмову у відкритті конституційного провадження
у справі за конституційною скаргою
Солоненка Дмитра Олексійовича
щодо відповідності Конституції України (конституційності)
припису статті 90 Закону України «Про державну службу»
від 10 грудня 2015 року № 889–VIII

м. Київ
28 січня 2021 року
№ 26-2(II)/2021

Справа № 3-5/2021(5/21)

Друга колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України у складі:

Сліденка Ігоря Дмитровича — головуючого,
Головатого Сергія Петровича — доповідача,
Лемака Василя Васильовича,

розглянула на засіданні питання про відкриття конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Солоненка Дмитра Олексійовича щодо відповідності Конституції України (конституційності) припису статті 90 Закону України «Про державну службу» від 10 грудня 2015 року № 889–VIII (Відомості Верховної Ради України, 2016 р., № 4, ст. 43).

Заслухавши суддю-доповідача Головатого С. П. та дослідивши матеріали справи, Друга колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України

установила:

1. Солоненко Дмитро Олексійович (далі — Заявник) вкотре звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням перевірити на відповідність Конституції України (конституційність) припис статті 90 Закону України «Про державну службу» від 10 грудня 2015 року № 889–VIII (далі — Закон).

Згідно з приписом статті 90 Закону пенсійне забезпечення державних службовців здійснюється відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 9 липня 2003 року № 1058–IV зі змінами.

Заявник стверджує, що припис статті 90 Закону не відповідає приписам частин другої, третьої статті 8, статті 21, частин другої, третьої статті 22, статті 24, частини першої статті 46, частини першої статті 58 Конституції України. На думку Заявника, застосування Верховним Судом у складі колегії суддів Касаційного

адміністративного суду оспорюваного припису Закону в остаточному судовому рішенні у його справі — постанові від 29 серпня 2018 року — порушує його право на перерахунок призначеної пенсії державного службовця.

Обґрунтовуючи свої твердження, Заявник цитує окремі приписи Конституції України, законів України, міжнародних актів, посилається на рішення Конституційного Суду України, практику Європейського суду з прав людини, а також на судові рішення в його справі, а саме: постанову Вінницького міського суду Вінницької області від 25 жовтня 2016 року, ухвалу Вінницького апеляційного адміністративного суду від 23 березня 2017 року, постанову Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду від 29 серпня 2018 року.

Конституційна скарга Заявника містить також клопотання про необхідність її розгляду з мотивів суспільного інтересу.

2. Вирішуючи питання щодо відкриття конституційного провадження у справі, Друга колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України виходить із такого.

2.1. Згідно зі статтею 77 Закону України «Про Конституційний Суд України» конституційна скарга вважається прийнятною, зокрема, за умов її відповідності вимогам, передбаченим статтею 55 цього закону, та якщо з дня набрання законної сили остаточним судовим рішенням, у якому застосовано закон України (його окремі положення), сплинуло не більше трьох місяців (абзац перший, пункт 2 частини першої); як виняток, конституційна скарга може бути прийнята поза межами вимог, установлених пунктом 2 частини першої цієї статті, якщо Конституційний Суд України визнає її розгляд необхідним із мотивів суспільного інтересу (частина друга).

Із конституційної скарги та долучених до неї матеріалів вбачається, що Заявник неодноразово звертався до Конституційного Суду України з клопотанням перевірити на відповідність Конституції України (конституційність) припис статті 90 Закону, який застосовано в остаточному судовому рішенні у його справі — постанові Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду від 29 серпня 2018 року.

Проте Ухвалою Третьої колегії суддів Першого сенату Конституційного Суду України від 7 травня 2019 року, Ухвалою Першої колегії суддів Другого сенату Конституційного Суду України від 2 липня 2019 року, Ухвалою Другої колегії суддів Другого сенату Конституційного Суду України від 14 листопада 2019 року, Ухвалою Першої колегії суддів Першого сенату Конституційного Суду України від 28 січня 2020 року, Ухвалою Третьої колегії суддів Другого сенату Конституційного Суду України від 19 травня 2020 року Заявникові відмовлено у відкритті конституційного провадження у справі на підставі пункту 4 статті 62 Закону України «Про Конституційний Суд України» — неприйнятність конституційної скарги, зокрема з огляду на недотримання вимог пункту 2 частини першої статті 77 Закону України «Про Конституційний Суд України» .

Другий сенат Конституційного Суду України Ухвалою від 15 липня 2019 року № 47-у(II)/2019 відмовив Заявникові у відкритті конституційного провадження

у справі через недотримання вимог пункту 2 частини першої статті 77 Закону України «Про Конституційний Суд України», а його конституційну скаргу визнав такою, що подана з порушенням встановленого цим законом строку, та вказав, що немає підстав для визнання розгляду такої конституційної скарги доцільним з мотивів суспільного інтересу в розумінні частини другої статті 77 Закону України «Про Конституційний Суд України». В Ухвалі Третьої колегії суддів Другого сенату Конституційного Суду України від 19 травня 2020 року вказано, що немає нових підстав для прийняття цієї конституційної скарги поза межами вимог, установлених пунктом 2 частини першої статті 77 Закону України «Про Конституційний Суд України».

З огляду на те, що конституційна скарга Заявника не містить нових суттєвих обставин, аргументів, порівняно з тими, що були вказані ним у попередньо поданих конституційних скаргах, Друга колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України вважає, що конституційна скарга Заявника не може бути прийнята поза межами вимог, установлених пунктом 2 частини першої статті 77 Закону України «Про Конституційний Суд України».

Наведене є підставою для відмови у відкритті конституційного провадження у справі згідно з пунктом 4 статті 62 Закону України «Про Конституційний Суд України» — неприйнятність конституційної скарги.

Враховуючи викладене та керуючись статтями 147, 151¹, 153 Конституції України, на підставі статей 7, 32, 37, 55, 56, 58, 62, 77, 86 Закону України «Про Конституційний Суд України», відповідно до § 45, § 56 Регламенту Конституційного Суду України Друга колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України

ухвалила:

1. Відмовити у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Солоненка Дмитра Олексійовича щодо відповідності Конституції України (конституційності) припису статті 90 Закону України «Про державну службу» від 10 грудня 2015 року № 889–VIII на підставі пункту 4 статті 62 Закону України «Про Конституційний Суд України» — неприйнятність конституційної скарги.

2. Ухвала Другої колегії суддів Другого сенату Конституційного Суду України є остаточною.

ДРУГА КОЛЕГІЯ СУДДІВ
ДРУГОГО СЕНАТУ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА КОНСТИТУЦІЙНОЇ ЮРИСДИКЦІЇ

Інституційна незалежність судової гілки влади в Україні: конституційно-правовий аспект

В. Городовенко

суддя Конституційного Суду України,
доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України,
заслужений юрист України

У статті досліджено конституційно-правовий аспект інституційної незалежності судової гілки влади в Україні, який осмислений із урахуванням міжнародних стандартів щодо розуміння такої незалежності, та підсумовано, що вона є складним та багатогранним явищем, а також має універсальний характер у конституційно-правовому вимірі як істотна вимога принципу поділу влади, верховенства права, права на судовий захист. Ураховуючи можливість потужного за змістом та масштабного за наслідками впливу законодавця на судову владу, останні тенденції щодо її захисту в практиці Конституційного Суду України, зроблено висновок щодо наявності ознак кризи у взаємовідносинах між законодавчою і судовою гілками влади, що є наслідком втручання в інституційну незалежність судової влади. Це підриває довіру суспільства до судової влади, суперечить принципам поділу влади, верховенства права, нівелює право на судовий захист, ослаблюючи конституційний правопорядок загалом.

Ключові слова: принцип поділу влади, верховенство права, право на судовий захист, інституційна незалежність, гарантії незалежності суддів, судова влада, судова система, законодавець.

Проблематика незалежності судової влади в Україні завжди перебувала у полі зору вітчизняних правників, які досліджували як правову природу судової влади, її принципи, функціонування судової системи та суду, гарантії незалежності суддів¹, так і окремі спеціальні питання суддівської незалежності, наприклад, статус носіїв судової влади², теоретико-прикладні проблеми інституту юридичної відповідальності судді³.

¹ Городовенко В. В. Проблеми становлення незалежної судової влади в Україні : монографія. Київ : Фенікс, 2007. 224 с.; Городовенко В. В. Принципи судової влади : монографія. Харків : Право, 2012. 448 с.; Судова влада : монографія / І. Є. Марочкін, Л. М. Москвич, І. В. Назаров та ін. ; за заг. ред. І. Є. Марочкіна. Харків : Право, 2015. 792 с.

² Москвич Л. М. Статус суддів: теоретичний та порівняльно-правовий аналіз : монографія, 2004. 224 с.

³ Овчаренко О. М. Теоретико-прикладні проблеми інституту юридичної відповідальності судді : монографія. Харків : Юрайт, 2017. 624 с.

Незалежність судової влади вивчали науковці й у конституційно-правовому вимірі, в аспекті забезпечення конституційного права людини на судовий захист (зокрема Ю. Бисага, О. Лемак)¹. О. Бориславська досліджувала таку незалежність як умову існування конституціоналізму².

Автор цієї статті порушував питання, які стосувалися конституційно-правових аспектів інституційної незалежності судової влади, вказуючи, зокрема, на особливу роль цієї гілки у системі «стримувань та противаг» як арбітра між двома іншими гілками влади³, а також аналізуючи принципи самостійності та незалежності судової влади, відтворюючи перший із них через розуміння принципу поділу влади⁴.

Однак сьогодні, з огляду на законодавчі перетворення у національній судовій системі, насамперед в інституційному плані, які розпочалися у 2014 році й не завершилися донині, набирає нових обертів саме проблематика розуміння конституційно-правового аспекту інституційної незалежності судової влади. Означену проблематику неможливо осягнути без розуміння природи інституційної незалежності судової влади та останніх тенденцій щодо її захисту в практиці Конституційного Суду України (далі — Суд).

Метою цієї статті є дослідження конституційно-правового аспекту інституційної незалежності судової гілки влади в Україні з урахуванням усвідомлення природи такої незалежності та останніх тенденцій щодо її захисту в практиці Суду.

Визначальним аспектом суддівської незалежності є інституційна незалежність судової влади, що має сприйматися як ультиматум у демократичному суспільстві.

У Конституції України⁵ не вживається поняття «інституційна незалежність» щодо судової влади. Таким терміном не оперує і Закон України «Про судоустрій і статус суддів» від 2 червня 2016 року № 1402–VIII зі змінами⁶, однак у цьому законі, очевидно, така незалежність мається на увазі у положеннях частини першої статті 1, за якими судова влада в Україні відповідно до конституційних засад поділу влади здійснюється незалежними та безсторонніми судами, утвореними законом.

Зважаючи на це та враховуючи сприйняття у практиці Суду міжнародних стандартів щодо суддівської незалежності, осмислення конституційно-правового аспекту інституційної незалежності судової влади варто розпочати з її визначення відповідно до таких стандартів.

Інституційна незалежність судової влади гарантована статтею 1 Основних принципів незалежності судових органів (схвалених резолюціями 40/32 та 40/146 Генеральної Асамблеї ООН від 29 листопада та від 13 грудня 1985 року), за якою,

¹ Бисага Ю. М., Лемак О. В. Право на судовий захист: конституційно-правовий аспект : монографія. Ужгород : Гельветика, 2015. 208 с.

² Бориславська О. М. Незалежність судової влади як умова існування конституціоналізму. *Jurnalul juridic național: teorie și practică*. December 2015. URL: <http://www.jurnaluljuridic.in.ua/archive/2015/6/12.pdf> (дата звернення: 15.10.2020).

³ Городовенко В. В. Проблеми становлення незалежної судової влади в Україні : монографія. Київ : Фенікс, 2007. С. 80–81.

⁴ Городовенко В. В. Принципи судової влади : монографія. Харків : Право, 2012. С. 139–172.

⁵ Конституція України від 28 червня 1996 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

⁶ Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 2 червня 2016 року № 1402–VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 31. Ст. 545.

зокрема, усі державні та інші установи зобов'язані шанувати незалежність судових органів і дотримуватися її¹.

Про інституційну незалежність судової влади часто згадується тією чи іншою мірою у міжнародних документах Консультативної ради європейських суддів (далі — КРЕС). У Висновку КРЕС для Комітету Міністрів Ради Європи про стандарти незалежності судової влади та незмінюваності суддів від 1 січня 2001 року № 1 (2001), на основі насамперед Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо незалежності, ефективності та ролі суддів від 13 жовтня 1994 року № (94)12², розглядалися питання загальних інституційних рамок і гарантій забезпечення незалежності судової влади в суспільстві та було наголошено, зокрема, на необхідності незалежності судової влади як стосовно виконавчої та законодавчої гілок влади, конкретних сторін спору, так і суспільства загалом, а також щодо потреби повної неупередженості з боку судді, яка неможлива без довіри суспільства до судової влади. Як вбачається із цього висновку, забезпечення незалежності судової влади пов'язано з гарантуванням такої незалежності національними стандартами на найвищому рівні, призначенням та просуванням суддів по службі поза політичними міркуваннями, за рішенням незалежного органу та на підставі «об'єктивних критеріїв», наявністю належних механізмів притягнення судді до дисциплінарної відповідальності, дотриманням незмінюваності суддів, яка має бути чітко визначеною складовою їхньої незалежності та закріплюватися на найвищому рівні національного законодавства, а також належною оплатою праці суддів, що має встановлюватися законом і не може бути зменшена³.

Означені аспекти інституційної незалежності судової влади відтворені у Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо суддів: незалежність, ефективність та обов'язки від 17 листопада 2010 року CM/Rec (2010) 12, в якій акцентовано, що незалежність суддів гарантується незалежністю судової влади загалом; це є істотним проявом принципу верховенства права (пункт 4). У зазначеному міжнародному акті наголошується на необхідності гарантування зовнішньої та внутрішньої незалежності судової влади. Зокрема, забезпечення її зовнішньої незалежності пов'язано із вжиттям усіх необхідних заходів для забезпечення поваги, захисту і сприяння незалежності та неупередженості суддів (пункт 13), а також із неможливістю будь-якого перегляду судових рішень поза межами апеляційних процедур, скасування таких рішень та їх критики органами законодавчої та виконавчої влади (пункти 16, 17, 18)⁴.

¹ Основні принципи незалежності судових органів, схвалені резолюціями 40/32 та 40/146 Генеральної Асамблеї ООН від 29 листопада та від 13 грудня 1985 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_201#Text (дата звернення: 15.10.2020).

² На заміну додатково див. Рекомендацію Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо суддів: незалежність, ефективність та обов'язки від 17 листопада 2010 року CM/Rec (2010) 12.

³ Documents of the Consultative Council of European Judges / Документи Консультативної ради європейських суддів : офіц. вид. / упоряд. А. О. Кавакін. Київ : Ін Юре, 2015. С. 50, 51, 67, 68. URL: http://www.vru.gov.ua/content/file/Opinion_1-18.pdf (дата звернення: 15.10.2020).

⁴ Рекомендація Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо суддів: незалежність, ефективність та обов'язки від 17 листопада 2010 року CM/Rec (2010) 12. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_a38#Text (дата звернення: 15.10.2020).

Згадані міжнародні документи засвідчують, що інституційна незалежність судової влади природньо пов'язана з потребою забезпечення незалежності й недоторканності кожного окремого судді. Із Бангалорських принципів поведінки суддів від 19 травня 2006 року та коментарів до них вбачається, що у демократичному суспільстві ключовою цінністю є незалежність суддів, яка є обов'язковою передумовою верховенства права й основною гарантією справедливого судового розгляду; тому суддя повинен всіляко підтримувати та демонструвати суддівську незалежність як на особистому, так і на інституційному рівнях¹. У цьому міжнародному документі наголошено, що «незалежність суддів включає як особисту, так й інституційну незалежність, які необхідні для прийняття рішень. Отже, незалежність суддів — це водночас і спосіб мислення, і набір інституційних та функціональних механізмів. Перше стосується фактичної незалежності судді; друге — визначення таких відносин між судовою системою та іншими суб'єктами, зокрема іншими гілками влади, які б гарантували реальність незалежності та її сприйняття. Взаємозв'язок між цими двома аспектами суддівської незалежності полягає в тому, що окремих суддя може мати відповідний спосіб мислення, але якщо суд, очолюваний ним, не є незалежним від інших гілок влади у своїх базових функціях, то такого суддю не можна вважати незалежним»².

Як вбачається зі згаданих міжнародних документів, інституційна незалежність судової влади є також необхідною умовою дотримання вимог статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року³ (далі — Конвенція) в аспекті забезпечення права на справедливий суд.

Підтвердженням цього є й практика Європейського суду з прав людини (далі — ЄСПЛ). Так, підсумовуючи свої попередні позиції у § 103 рішення у справі «Олександр Волков проти України» від 9 січня 2013 року, ЄСПЛ наголосив, що для того, щоб встановити, чи може суд вважатися «незалежним» у розумінні пункту 1 статті 6 Конвенції, слід звернути увагу, *inter alia*, на спосіб призначення його членів і строк їхніх повноважень, існування гарантій проти тиску ззовні та на питання, чи створює орган видимість незалежного. Поняття поділу влади між політичними органами виконавчої влади та судовою системою набуває в практиці ЄСПЛ дедалі більшого значення, водночас ані стаття 6 Конвенції, ані жодне інше її положення не вимагають від держав дотримання будь-яких теоретичних конституційних концепцій стосовно дозволених меж взаємодії між гілками влади⁴. Утім, з аналізу мотивації згаданого рішення вбачається, що ЄСПЛ, установлюючи порушення конвенційних прав заявника (прав на справедливий суд, на повагу до приватного життя), не оминув наявні на той час вади в інституційній незалежності судової влади в Україні. ЄСПЛ не тільки процитував міжнародні документи, які фактично

¹ Коментарі щодо Бангалорських принципів поведінки суддів. URL: <http://rsu.gov.ua/uploads/article/komentari-bangalorski-9818bfbb11.pdf> (дата звернення: 15.10.2020).

² Там само.

³ Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 року. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення: 15.10.2020).

⁴ Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Олександр Волков проти України» від 9 січня 2013 року URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_947#Text (дата звернення: 15.10.2020).

засвідчували наявність політичної складової у тодішній процедурі звільнення суддів, а й у § 118 свого рішення наголосив, що «подальший розгляд справи парламентом України, законодавчим органом, не усунув структурних недоліків „незалежності та безсторонності“, а, скоріш, додав провадженню політизації та ще більше посилив невідповідність процедури принципів поділу влади»¹.

Як видається, хоча для ЄСПЛ пріоритетним є захист конвенційних прав і свобод людини, ним визнається значущість гарантування та дотримання на національному рівні інституційної незалежності судової влади у системі «стримувань і противаг».

Наведене підтверджує рішення у справі «*Baka v. Hungary*» від 23 червня 2016 року, в якому ЄСПЛ, констатувавши порушення прав заявника на справедливий суд, на свободу вираження поглядів, дотично розглянув питання інституційної незалежності судової влади в контексті її взаємовідносин із законодавцем. ЄСПЛ натякнув на сутнісне спотворення такої незалежності в Угорщині у зв'язку із проведенням судової реформи, внаслідок якої було нівельовано принцип незмінюваності суддів, оскільки «повноваження заявника як Голови Верховного Суду припинилися з 1 січня 2012 року, за три з половиною роки до очікуваної дати закінчення»². Як наголошено у пункті 6 «Співпадаючої думки судді Сицильяноса» до згаданого рішення ЄСПЛ, «принцип незалежності судової влади скрізь присутній в рішенні. У розділі „Факти“ Суд цитує численні міжнародні, універсальні та регіональні документи, включно з прикладами прецедентної практики, що стосуються незалежності судової влади та пов'язаного з нею принципу незмінюваності суддів (див. пункти 72–87 рішення). У розділі „Право“ ці принципи розглянуті *in extenso* з погляду права заявника на свободу вираження поглядів»³. Більше того, у пунктах 23, 25 «Спільної співпадаючої думки суддів Пінто де Альбукерке і Дедова» висловлено підтримку ЄСПЛ стосовно того, що за його рішенням, зокрема із метою захисту «інституційної і функціональної незалежності судової влади», відбулося «засудження за політико-конституційний вибір», зроблений на конституційному і законодавчому рівнях Угорщиною⁴.

Таким чином, інституційна незалежність судової влади є складним та багатограним явищем, оскільки означає недопущення будь-якого неправомірного стороннього впливу на судову владу, повноцінну її автономність від інших гілок влади, а гарантування такої незалежності пов'язане із забезпеченням суддівської незалежності в усіх її аспектах та проявах (функціональному, організаційному, матеріальному), дотриманням гарантій незалежності й недоторканності суддів у повному обсязі. Підтримка інституційної незалежності судової влади є необхідною умовою для реалізації принципу поділу влади, верховенства права та права на справедливий суд, що вказує на її універсальність у конституційно-правовому вимірі.

¹ Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Олександр Волков проти України» від 9 січня 2013 року URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_947#Text (дата звернення: 15.10.2020).

² Рішення Європейського суду з прав людини у справі «*Baka v. Hungary*» від 23 червня 2016 року. URL: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806b51c7> (дата звернення: 15.10.2020).

³ Там само.

⁴ Там само.

Зважаючи на викладене, можна стверджувати, що інституційна незалежність судової влади імпліцитно втілена на рівні тексту Конституції України у вигляді, зокрема, здійснення державної влади в Україні на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову (частина перша статті 6); визнання та дії в Україні принципу верховенства права, принципу верховенства Конституції України (частини перша, друга статті 8); гарантування права кожному на судовий захист (частини перша, друга статті 55); здійснення правосуддя виключно судами та поширення їхньої юрисдикції на будь-який юридичний спір та будь-яке кримінальне обвинувачення (частини перша, третя статті 124); заборони впливу на суддю у будь-який спосіб та притягнення його до відповідальності за ухвалене ним судове рішення, за винятком вчинення злочину або дисциплінарного проступку, безстроковості перебування судді на посаді та вичерпного переліку конституційних підстав для звільнення судді з посади й припинення його повноважень (частини друга, четверта, п'ята, шоста статті 126); здійснення правосуддя незалежним суддею, який керується верховенством права (частина перша статті 129). Також зі статей 128, 129¹, 130, 130¹, 131 Основного Закону України вбачається, що інституційна незалежність судової влади гарантується визначеними на конституційному рівні незалежною процедурою призначення судді на посаду, обов'язковістю судового рішення, забезпеченням належного матеріального утримання суддів та фінансуванню судової системи, незалежними механізмами добору суддів та притягнення їх до дисциплінарної відповідальності, самостійністю суддівського самоврядування та врядування. Ці всі конституційні приписи адресовані насамперед законодавчій та виконавчій гілкам влади, які мають на їх основі здійснювати виважену політику щодо судової влади.

А. Гамільтон під час роздумів щодо проблематики суддівської незалежності зазначав, що «виконавча влада не тільки розподіляє блага й відзнаки в суспільстві, а й тримає над ним меч. Законодавчий орган не тільки розпоряджається скарбницею, а й встановлює правила, які регулюють права та обов'язки кожного громадянина. Судова ж влада не розпоряджається ні мечем, ні скарбницею. Вона не впливає ні на силу, ні на багатство суспільства й не може ухвалювати жодних дієвих рішень. Правильно буде сказати, що вона не має ані СИЛИ, ані ВОЛІ, а має лише розсудливість»¹. На думку відомого американського ідеолога, наведене неспростовно доводить, «що ця гілка є безперечно найслабкішим із трьох департаментів влади, що її зазіхання на повноваження будь-якої з двох інших гілок ніколи не матимуть успіху, тимчасом як для захисту від їхніх зазіхань їй потрібна вся можлива обережність»². А. Гамільтон наголосив, що «попри можливість окремих випадків утиску з боку судів вони ніколи не становитимуть загрози для загальної свободи народу... доти, доки судова влада залишатиметься справді відокремленою від законодавчої та виконавчої...»³.

Визнання за судовою владою статусу найслабкішої гілки влади фактично прогнозує небезпеку від союзу (вимушеного чи добровільного) судової влади із законодавчою та виконавчою гілками влади, а отже, і від будь-якого утиску з боку

¹ Федераліст: Коментар до Конституції Сполучених Штатів / А. Гамільтон, Дж. Медісон, Дж. Джей : пер. з англ. Київ : Сфера, 2002. С. 392.

² Там само.

³ Там само.

останніх як стосовно незалежності окремого судді, так і судової влади загалом. З іншого боку, це обумовлює розуміння меж допустимої поведінки згаданих гілок влади щодо судової влади, яка не може бути свавільною та порушувати конституційні гарантії суддівської незалежності.

Як правило, частіше говорять про втручання у суддівську діяльність з боку виконавчої гілки влади, однак насправді вплив законодавця на таку діяльність не є меншим.

ЄСПЛ у § 49 рішення у справі «*Stran Greek Refineries and Stratis Andreadis v. Greece*» від 9 грудня 1994 року, досліджуючи взаємовідносини між судовою і законодавчою гілками влади, акцентував на тому, що «принцип верховенства права і поняття справедливого судового розгляду, передбачені статтею 6, виключають будь-яке втручання законодавчої влади у здійснення правосуддя, спрямоване на вплив щодо вирішення справи судом»¹. У цій справі ЄСПЛ визнав порушенням пункт 1 статті 6 Конвенції, насамперед у зв'язку з тим, що парламент ухвалив закон, яким фактично скасовував юрисдикцію судів щодо відповідних скарг стосовно компенсації з боку уряду та визначав законно встановлені збитки анульованими і такими, що втратили силу². Тобто відбулося пряме втручання законодавця в інституційну незалежність судової влади, оскільки ним фактично корегувалися результати правосуддя, утім, це є далеко не єдиним виявом законодавчого впливу на таку незалежність.

У Висновку КРЕС для Комітету Міністрів Ради Європи про місце судової влади та її відносини з іншими гілками влади в сучасних демократіях № 18 (2015) від 16 жовтня 2015 року розглядалося питання взаємовідносин між судовою та законодавчою гілками влади й було наголошено, зокрема, на неприйнятності рішень парламенту, які знищують ключові гарантії суддівської незалежності, насамперед принцип незмінюваності судді на посаді; на недопустимості занадто частих законодавчих змін у судовій системі, що може створювати ризик нестабільності у належному здійсненні правосуддя та призводити до недовіри суспільства до судової влади; на неприпустимості посягання на бюджетну автономію судової влади, критики на її адресу, у тому числі з боку законодавчої гілки влади³. Наведені висновки базувалися на дослідженнях існуючих загроз суддівській незалежності в різних національних системах і фактично вказують на потужні за змістом та масштабні за наслідками можливості впливу законодавця на інституційну незалежність судової влади.

Прикладом такого глобального законодавчого впливу може слугувати описана ситуація за вже згаданим рішенням ЄСПЛ у справі «*Baka v. Hungary*» від 23 червня 2016 року щодо судової реформи в Угорщині, яка фактично спричинила порушення принципу незмінюваності судді та спотворення інституційної незалежності судової влади у системі «стримувань і противаг».

¹ Рішення Європейського суду з прав людини у справі «*Stran Greek Refineries and Stratis Andreadis v. Greece*» від 9 грудня 1994 року. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/rus?i=001-57913> (дата звернення: 15.10.2020).

² Там само.

³ Documents of the Consultative Council of European Judges / Документи Консультативної ради європейських суддів : офіц. вид. / упоряд. А. О. Кавакін. Київ : Ін Юре, 2015. С. 757–761. URL: http://www.vru.gov.ua/content/file/Opinion_1-18.pdf (дата звернення: 15.10.2020).

Отже, насправді вплив законодавчої гілки влади на інституційну незалежність судової влади, порівняно із впливом виконавчої гілки влади, може бути більш потужнішим за змістом та масштабнішим за наслідками, оскільки, як правило, саме законодавець формує як вектор еволюції судової сфери, так і рівень довіри суспільства до судової влади.

Так само і в Україні законодавець має широкі можливості впливу на інституційну незалежність судової влади, оскільки саме в його конституційній компетенції визначати базові умови функціонування національної судової системи і програмувати напрям її розвитку, про що, принаймні, свідчить таке. Відповідно до Конституції України виключно законами України визначаються, зокрема, судоустрій, судочинство, статус суддів (пункт 14 частини першої статті 92). Згідно з Основним Законом України суд утворюється, реорганізовується і ліквідовується законом, проект якого вносить до Верховної Ради України Президент України після консультацій із Вищою радою правосуддя (частина друга статті 125); розмір винагороди судді встановлюється законом про судоустрій (частина друга статті 130); відповідно до закону в системі правосуддя утворюються органи та установи для забезпечення добору суддів, прокурорів, їх професійної підготовки, оцінювання, розгляду справ щодо їх дисциплінарної відповідальності, фінансового та організаційного забезпечення судів (частина десята статті 131).

З огляду на це конституційно-правовий аспект інституційної незалежності судової влади визначається насамперед взаємовідносинами між судовою і законодавчою гілками влади, характер яких у межах національної системи неможливо досягнути без звернення до практики Суду щодо захисту гарантій суддівської незалежності та судової влади загалом. Суд був і залишається єдиним арбітром у конституційних конфліктах між гілками влади.

Суд із самого початку свого створення неодноразово вирішував конституційні спори стосовно утисків національної судової системи державною владою, що часто проявлялися в ігноруванні законодавцем окремих конституційних гарантій незалежності та недоторканності суддів. Індикаторами таких неправомірних законодавчих проявів є низка рішень Суду, якими визнавалися неконституційними, зокрема:

— законодавчі положення, які надавали можливість народним депутатам України робити запити стосовно суддів, а органам державної влади та їх посадовим особам ініціювати звільнення судді з посади або відкривати дисциплінарне провадження стосовно судді, тим самим допускаючи вплив на суддю, який прямо заборонений Конституцією України (рішення від 19 травня 1999 року № 4-рп/99, від 21 травня 2002 року № 9-рп/2002);

— норми законів України, що знижували рівень матеріального забезпечення як працюючих суддів, так і суддів у відставці (рішення від 20 березня 2002 року № 5-рп/2002, від 1 грудня 2004 року № 20-рп/2004, від 18 червня 2007 року № 4-рп/2007, від 3 червня 2013 року № 3-рп/2013, від 27 лютого 2018 року № 1-рп/2018, від 4 грудня 2018 року № 11-рп/2018).

У всіх цих рішеннях Суд констатував порушення законодавцем конституційних гарантій незалежності та недоторканності суддів. У деяких рішеннях Суду хоча прямо і не вказано про таке порушення, однак простежуються очевидні наміри законодавчої гілки влади вплинути на інституційну незалежність судової влади. Зо-

крема, йдеться про рішення Суду, в яких він визнав неконституційними законодавчі приписи, що наділяли Президента України не передбаченими Конституцією України повноваженнями призначати суддю на посаду голови, заступника голови суду та звільняти його з цієї посади; а також постанову Верховної Ради України, якою встановлено порядок призначення суддів на адміністративні посади та звільнення з цих посад, оскільки таке регулювання може здійснюватися лише законом (рішення від 16 травня 2007 року № 1-рп/2007, від 25 березня 2010 року № 9-рп/2010).

Із наведених рішень Суду вбачається, що утиск законодавцем судової влади відбувався по-різному, однак здебільшого посягав на окремі конституційні гарантії незалежності та недоторканності суддів.

Нині проблема порушення незалежності судової влади перестала мати точковий характер, а набула глобального масштабу та підриває національний конституційний правопорядок, який заснований на принципах верховенства права та поділу державної влади. Про це свідчать насамперед ухвалені нещодавно рішення Суду від 18 лютого 2020 року № 2-р/2020 і від 11 березня 2020 року № 4-р/2020, які стосувались оцінки процесу судового реформування в Україні, що почався з 2014 року та не завершений донині.

У Рішенні від 18 лютого 2020 року № 2-р/2020 Судом, зокрема, визнано неконституційними законодавчі приписи щодо ліквідації Верховного Суду України, конституційний статус якого, як констатував Суд, залишався незмінним після його перейменування на конституційному рівні у Верховний Суд. Також Суд засвідчив неконституційність законодавчих положень, які передбачали фактичну диференціацію суддів Верховного Суду України і суддів Верховного Суду, оскільки перші не були переведені до Верховного Суду після згаданого перейменування, хоча їхній статус не змінювався. Таку неконституційність Суд мотивував порушенням конституційних принципів поділу влади, верховенства права, незмінності суддів та права на судовий захист¹. У згаданому рішенні, зокрема, наголошено, що «визначальною властивістю судової влади в демократичній правовій державі є її самостійність, що означає її інституційну відокремленість від органів законодавчої та виконавчої влади, неприпустимість впливу останніх на виконання суддями їх професійних функцій, у тому числі й у спосіб не обумовленої суспільними прагненнями законодавчої реорганізації, зміни системи судоустрою. Належно виконувати свою конституційну функцію щодо здійснення правосуддя в Україні ... може лише незалежна, позаполітична судова влада, складовою якої є закріплені Конституцією України суди»². Також Суд акцентував на тому, що «при внесенні змін до Конституції України має бути забезпечений принцип інституційної безперервності, який означає, що органи державної влади, встановлені Основним Законом України, продовжують функціонувати в інтересах Українського народу та реалізовувати свої повноваження, виконувати завдання і функції, визначені у

¹ Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень пунктів 4, 7, 8, 9, 11, 13, 14, 17, 20, 22, 23, 25 розділу XII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 2 червня 2016 року № 1402-VIII від 18 лютого 2020 року № 2-р/2020. URL: http://ccu.gov.ua/sites/default/files/docs/2_p_2020.pdf (дата звернення: 15.10.2020).

² Там само.

Конституції України, незалежно від цих змін, якщо тільки цими змінами не передбачено істотну (докорінну) зміну їх конституційного статусу, у тому числі їх ліквідацію»¹. Зазначені юридичні позиції Суду в такому форматі висловлені вперше і, з одного боку, засвідчують доктринальний розвиток у практиці Суду розуміння інституційної незалежності судової влади у системі «стримувань і противаг», посилення її захисту, а з другого — наявність ознак конституційного дисбалансу у взаємовідносинах законодавчої та судової гілок влади.

У Рішенні від 11 березня 2020 року № 4-р/2020 Суд визнав неконституційним законодавчі приписи щодо зменшення чисельності суддів Верховного Суду насамперед через порушення конституційного принципу поділу влади та посягання «на незалежність судової влади», оскільки законодавцем не було дотримано конституційної процедури, за якою Верховна Рада України як єдиний орган законодавчої влади в Україні повноважна змінювати кількісний склад суддів Верховного Суду, у разі якщо відповідний законопроект внесе Президент України після консультацій із Вищою радою правосуддя². Як вбачається зі згаданого рішення, законодавче положення щодо зменшення кількості суддів Верховного Суду спричиняє зниження рівня гарантій суддівської незалежності, суперечить принципу незмінюваності судді, обмежує реалізацію принципу верховенства права та права на судовий захист, яка, як наголосив Суд, «можлива лише при реальному дотриманні конституційних приписів щодо незалежності суддів, які містять юридичні гарантії, спрямовані на запобігання будь-якому впливу на суддю та судову владу»³. Варто зазначити, що Суд визнав неконституційними і законодавчі положення, які порушували низку інших конституційних гарантій суддівської незалежності й стосувалися, зокрема, питань зниження розміру суддівської винагороди, блокування роботи Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, введення неналежних юридичних механізмів притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності, а також створення та функціонування при Вищій раді правосуддя Комісії з питань доброчесності та етики, повноваження якої нівелювали один із ключових аспектів інституційної незалежності судової влади — самостійність її врядування. Безсумнівно, що це рішення стало істотним показником порушення конституційної рівноваги у взаємовідносинах між законодавчою та судовою гілками влади, оскільки втручання в суддівську незалежність відбулося майже щодо всіх її аспектів.

¹ Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень пунктів 4, 7, 8, 9, 11, 13, 14, 17, 20, 22, 23, 25 розділу XII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 2 червня 2016 року № 1402-VIII від 18 лютого 2020 року № 2-р/2020. URL: http://ccu.gov.ua/sites/default/files/docs/2_p_2020.pdf (дата звернення: 15.10.2020).

² Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень законів України «Про судоустрій і статус суддів» від 2 червня 2016 року № 1402-VIII, «Про внесення змін до Закону України „Про судоустрій і статус суддів“ та деяких законів України щодо діяльності органів суддівського врядування» від 16 жовтня 2019 року № 193-IX, «Про Вищу раду правосуддя» від 21 грудня 2016 року № 1798-VIII від 11 березня 2020 року № 4-р/2020. URL: http://www.ccu.gov.ua/sites/default/files/docs/4_p_2020 (дата звернення: 15.10.2020).

³ Там само.

Очевидним є посил означених рішень Суду щодо сумнівної легітимності судових реформ, які не узгоджувалися із конституційно-допустимими реорганізаційними процесами та змінами у судовій системі, конституційним статусом найвищого суду в системі судоустрою України, а також ключовими гарантіями незалежності суддів, насамперед принципом незмінюваності суддів. Водночас згаданими рішеннями розвинуто розуміння інституційної незалежності судової влади як складного та багатогранного явища, а також підтверджено універсальність такої незалежності в конституційно-правовому вимірі як істотної вимоги принципу поділу влади, верховенства права та права на судовий захист.

Позитивні характеристики згаданих рішень Суду та суттєві недоліки оцінених ними на конституційність судових реформ детально проаналізовані у Висновку щодо рішень Конституційного Суду України № 2-р/2020 і № 4-р/2020¹, автором якого є професор Д. Ковачева. Із цього висновку вбачається, що зазначені рішення Суду загалом узгоджуються з міжнародними стандартами суддівської незалежності, тоді як окремі вищезгадані аспекти судових реформ загрожують стабільності національної судової системи загалом².

Складає враження, що сигналізує про неklasичне втручання в інституційну незалежність судової влади, також Рішення Суду від 11 червня 2020 року 7-р/2020, яким визнано такою, що не відповідає Конституції України (є неконституційною), статтю 375 Кримінального кодексу України, що визначала кримінальну відповідальність за постановлення суддею «завідомо неправосудного» вироку, рішення, ухвали або постанови³. Хоча у згаданому рішенні і було посилення на конституційний принцип поділу влади та розглянуто необхідність дотримання конституційних приписів щодо обов'язковості судового рішення, які визнано Судом порушеними, та неконституційність статті 375 Кримінального кодексу України Суд мотивував насамперед через її юридичну невизначеність та невідповідність принципу верховенства права. Інакше кажучи, Суд не розкрив повною мірою посягання на інституційну незалежність судової влади у системі «стримувань і противаг». В Окремій думці до згаданого рішення Суду автор цієї статті наголосив, що «стаття 375 Кодексу є неконституційною не у зв'язку з її юридичною невизначеністю, як вказано у Рішенні, а внаслідок криміналізації цією статтею Кодексу професійної діяльності судді, пов'язаної із сутністю правосуддя і формуванням у судді переконання щодо вирішення юридичного спору, кримінального обвинувачення чи іншого питання, що порушує принципи верховенства права, поділу влади, гарантії незалежності суддів та суперечить статтям 6, 8, 126 Конституції України»⁴.

¹ Висновок щодо рішень Конституційного Суду України № 2-р/2020 і № 4-р/2020 / Департамент правосуддя та правового співробітництва Генерального директорату з прав людини та верховенства права. URL: <https://rm.coe.int/expert-assessment-ccu-ukr/16809e4d99> (дата звернення: 15.10.2020).

² Там само.

³ Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 55 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) статті 375 Кримінального кодексу України від 11 червня 2020 року 7-р/2020. URL: http://www.ccu.gov.ua/sites/default/files/docs/7_p_2020.pdf (дата звернення: 15.10.2020).

⁴ Окрема думка судді Конституційного Суду України Городовенка В. В. стосовно Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 55 народних депутатів

Підсумовуючи викладене, можна стверджувати, що інституційна незалежність судової влади є складним та багатограним явищем, оскільки її слід розглядати як недопущення будь-якого неправомірного стороннього впливу на судову владу, повноцінну її автономність від інших гілок влади, що не лише означає невтручання у функцію правосуддя, а й передбачає дотримання суддівської незалежності в усіх її аспектах, проявах, гарантіях незалежності та недоторканності суддів у повному обсязі. Така незалежність є універсальною у конституційно-правовому вимірі з огляду на її значущість як істотної вимоги принципу поділу влади, верховенства права та права на судовий захист.

Сьогодні, як переконає аналіз останніх тенденцій у практиці Суду щодо захисту суддівської незалежності, порушуються не окремі гарантії суддівської незалежності, а відбулося втручання в інституційну незалежність судової гілки влади в Україні як незалежного арбітра з-поміж інших гілок влади через впровадження сукупності законодавчих змін щодо національної судової системи, які посягнули на її конституційно-визначену структуру та ключові гарантії незалежності суддів (принцип незмінюваності суддів, їх належне матеріальне утримання, забезпечення самостійності суддівського врядування). Це засвідчує наявність ознак кризи у взаємовідносинах між законодавчою та судовою гілками влади, що підриває довіру суспільства до останньої, суперечить конституційним принципам поділу влади, верховенства права, нівелює право на судовий захист, ослаблюючи конституційний правопорядок загалом.

Horodovenko V. Institutional independence of the judicial branch in Ukraine: constitutional and legal aspect. *The article focuses on the constitutional and legal aspect of the institutional independence of the judicial branch in Ukraine, which is conceived with account of international standards on the understanding of such independence. The conclusion is made that it is a complex and multifaceted phenomenon, it also has the universal character in the constitutional and legal dimension as an essential requirement of the principle of separation of powers, the rule of law, the right to the judicial protection. Taking into account the possibility of the influence of the legislator on the judicial authorities, which is powerful as to its content and large-scale in consequences, and recent trends in the protection of such independence in the jurisprudence of the Constitutional Court of Ukraine, it has been concluded that there are signs of a crisis in the relationships between the legislative and judicial branches which is the consequence of interference in the institutional independence of the judicial power. It undermines the public trust in the judicial power, the principle of separation of powers, the rule of law, and it eliminates the right to judicial protection, weakening the constitutional order in general.*

Keywords: *the principle of separation of powers, rule of law, the right to judicial protection, institutional independence, guarantees of independence of judges, judicial power, judicial system, legislator.*

України щодо відповідності Конституції України (конституційності) статті 375 Кримінального кодексу України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ng07d710-20#Text> (дата звернення: 15.10.2020).

Загальнотеоретичні аспекти забезпечення передбачуваності судових рішень

Р. Гринюк

професор кафедри конституційного, міжнародного і кримінального права
Донецького національного університету імені Василя Стуса,
доктор юридичних наук, професор

П. Комар

суддя Вінницького окружного адміністративного суду

У статті висвітлено питання, що здаються перспективними з точки зору можливості їхнього впливу на суспільну довіру до судової влади та утвердження верховенства права. Автори стверджують, що наразі стан українського законодавства не відповідає принципу правової визначеності, зокрема через недотримання правил юридичної техніки, недостатнє використання юридичної герменевтики як наукової методології дослідження юридичних текстів за умови відсутності офіційного тлумачення законів України Конституційним Судом України. З метою покращення ситуації, що склалася, здійснено загальнотеоретичний аналіз засобів забезпечення передбачуваності судових рішень такими інструментами, як удосконалення юридичної техніки й уточнення правил і процедур офіційного тлумачення законів.

Ключові слова: єдність судової практики, розумна передбачуваність судових рішень, юридична техніка, офіційне тлумачення, автентичне тлумачення.

Конституція України проголошує Україну правовою державою, в якій права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Утвердження та забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави.

Венеційська Комісія свого часу дала високу оцінку Конституції України як документа в цілому за те, що в її тексті «добре втілено принципи верховенства права». До «важливих принципів верховенства права» було віднесено окремі положення розділу VIII «Правосуддя», зокрема, стосовно того, що правосуддя здійснюється виключно судами (стаття 124), а також щодо незалежності й недоторканності суддів (стаття 126).

Водночас у Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки, затвердженій Указом Президента України від 20 травня 2015 року № 276/2015, було зазначено, що на момент її прийняття система правосуддя не виконувала поставлених перед нею завдань на належному рівні¹. Серед основних чинників такої ситуації в документі названо «збереження факторів залежності суддів від виконавчої та законодавчої гілок влади, недостат-

¹ Про Стратегію реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки : Указ Президента України від 20 травня 2015 року. *Офіційний вісник України*. 2015. № 41. Ст. 1267. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/276/2015#Text>.

ній рівень єдності та послідовності судової практики, низький рівень довіри до судової системи взагалі і до суддів зокрема».

Стратегія передбачала, зокрема, що «судова система України та суміжні правові інститути працюватимуть, керуючись принципом верховенства права, ефективно, продуктивно та скоординовано, стануть підзвітними громадянам України, вільними від будь-якого політичного впливу та відповідатимуть стандартам і передовим практикам Європейського Союзу». Сьогодні ми мусимо визнати, що на тлі безсумнівних позитивних зрушень у напрямі мети аналізованої стратегії (не в останню чергу завдяки конституційній реформі 2016 року щодо правосуддя) низка проблемних питань у цій сфері все ще актуальна.

Окрім суто законодавчих недоліків, нюансів очищення судової влади та якісного добору представників суддівського корпусу, питань балансу між незалежністю судової влади й, так би мовити, її підзвітністю громадянському суспільству, компромісу між конституційними елементами правового статусу суддів та вимогами європейської спільноти (зокрема, йдеться про Рішення Конституційного Суду України від 27 жовтня 2020 року № 13-р/2020), існує й інший бік проблеми ефективності судової влади в Україні. Це низький рівень довіри громадськості до судів і невисока громадська думка стосовно справедливості та правосуддя¹. Існує прислів'я, що «риба гние з голови»², яке екстраполюють на державну владу як на ту саму проблемну голову. Натомість український досвід побудови громадянського суспільства й конституційної правової держави демонструє, що, оперуючи метафорами професора П. Преображенського, насправді «розруха в головах» кожного з нас — членів суспільства.

Як зазначає академік НАПрН України Н. Оніщенко, сучасне українське суспільство характеризується багатьма суперечностями, серед яких — прийняття значної кількості нормативно-правових актів, і, водночас, поширенням тотального правового нігілізму. «Одним з відправних моментів тут виступає зневажливе, високомірне, скептичне сприйняття права, оцінка його не як базової, фундаментальної ідеї, а як другорядного явища в загальній шкалі людських цінностей, що, у свою чергу, характеризує міру цивілізованості суспільства, стан його духу, світогляду, соціальних почуттів, звичок, — зазначає вчена, — стійка недовіра у високе призначення, потенціал, універсальність, можливості і, навіть, необхідність права — такий морально-психологічний генезис цього феномену»³. Отже, ситуація потребує впливу всього доступного інструментарію для її виправлення й покращення. З цього ракурсу наукові доробки, присвячені правосвідомості, правовій культурі, правовій психології, переслідують спільну мету створення «родючого ґрунту» для реформування й оновлення правової системи в цілому та «розквіту» верховенства права, концепція якого не може бути виключно «нав'язана зверху», а потребує обізнаності кожної людини у праві.

¹ Висновок Консультативної ради європейських суддів № 20 (2107). URL: http://www.vru.gov.ua/content/file/%D0%92%D0%B8%D1%81%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D0%BA_%D0%9A%D0%A0%D0%84%D0%A1_20.pdf.

² Марчук Л. Риба гние з голови, а чистити її треба з хвоста. *Віче*. 2014. № 7. С. 45.

³ Оніщенко Н. Обізнаність в праві: деякі підходи до визначення. *Держава і право*. Серія: Юридичні науки. 2017. Вип. 75. С. 7.

Окреслена тематика є настільки комплексною, що очевидною виявляється неможливість охопити усі її аспекти в межах даного дослідження. Отже, не намагаючись осягнути неосяжне тут і зараз, варто запропонувати до обговорення у колі представників правничої громадськості декілька аспектів, що здаються перспективними з точки зору можливості їхнього впливу на суспільну довіру до судової влади.

Це змушує авторів обмежитися лише деякими питаннями, які є максимально перспективними для досягнення мети дослідження та найбільше претендують на наукову новизну, а саме загальнотеоретичний аналіз засобів забезпечення передбачуваності судових рішень такими інструментами, як удосконалення юридичної техніки й уточнення правил і процедур офіційного тлумачення законів.

Доктринальне підґрунтя поточного дослідження склали роботи М. Козюбри, М. Матузова, Н. Оніщенко, І. Сліденка, М. Цвіка, В. Шишкіна. Юридичну техніку ґрунтовно вивчали Н. Артикуца та І. Биля-Сабадаш. Тлумачення в праві у своїх працях досліджували відомі фахівці, зокрема С. Алексєєв, А. Венгеров, А. Заєць, М. Оніщук, О. Скакун, Ю. Тодика.

У Висновку № 20, підготовленому Консультативною радою європейських суддів (КРЕС), йшлося, зокрема, про те, що «неодноразове ухвалення судових рішень, які суперечать одне одному, може створити ситуацію юридичної невизначеності, що спричинить зменшення довіри до судової системи, тоді як ця довіра є важливим елементом держави, що керується принципом верховенства права».

Конституційний Суд України у Рішенні від 29 червня 2010 року одним із елементів верховенства права називає принцип правової визначеності¹. З аналізу ще одного Рішення Конституційного Суду України від 22 вересня 2005 року можна зробити спробу сформулювати поняття вказаного принципу як вимоги визначеності, ясності і недвозначності правової норми, що дозволяє забезпечити її однакове застосування й виключає необмеженість трактування у правозастосовній практиці, яке б неминуче призводило до сваволі (абзац другий підпункту 5.4 пункту 5 мотивувальної частини)².

Європейський суд з прав людини також неодноразово звертав увагу на недосконалість чинного законодавства України і необхідність дотримання принципу правової визначеності. Так, у рішенні від 6 листопада 2008 року у справі «Єлоєв проти України» Суд вказав, що практика, яка виникла у зв'язку із законодавчою прогалиною, сама по собі суперечить принципу юридичної визначеності, який імплікований Конвенцією і який становить один із основних елементів верховенства права³.

¹ Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) абзацу восьмого пункту 5 частини першої статті 11 Закону України «Про міліцію» від 29 червня 2010 року № 17-рп/2010. *Офіційний вісник України*. 2010. № 52. Ст. 1746.

² Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 51 народного депутата України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 92, пункту 6 розділу X «Перехідні положення» Земельного кодексу України (справа про постійне користування земельними ділянками) від 22 вересня 2005 року № 5-рп/2005. *Офіційний вісник України*. 2005. № 39. Ст. 2490.

³ Єлоєв проти України (Заява № 17283/02) : рішення Європейського суду з прав людини від 6 листопада 2008 року. URL: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1014.6439.0>.

Отже, неухильне дотримання принципу верховенства права, зокрема принципу правової визначеності та вимог щодо єдності судової практики, розумної передбачуваності судових рішень, слугуватиме зміцненню авторитету судової влади та відновленню довіри до системи правосуддя, що, зі свого боку, сприятиме «пануванню права у суспільстві», гарантуватиме кожному право на справедливий суд, допомагатиме підвищенню правосвідомості суспільства. Певною мірою, це замкнене коло, адже «утвердженню верховенства права має слугувати дотримання принципу верховенства права», але усвідомлюючи це, здається реальним дане коло розімкнути й перетворити на алгоритм, послідовність певних кроків і реформ, більшість з яких мають бути спрямовані на реформування саме судової системи.

Правова визначеність та юридична техніка. Окрім «розтиражованої» (абсолютно заслужено) науковою спільнотою проблематики забезпечення єдності судової практики, варто порушити тему якості законодавства й дотримання правил юридичної техніки (наразі йдеться про нормопроектувальну техніку).

І. Биля-Сабадаш стверджує, що «від рівня досконалості створення і реалізації нормативно-правових актів значною мірою залежить ефективність правового регулювання в цілому»¹.

Методичні рекомендації щодо оформлення проєктів законів, розміщені на порталі Верховної Ради України, звертають увагу на мову закону, але дуже стисло. Розділ «Мова та термінологія законопроекта» лише рекомендує «стисле викладення проєкту простою літературною мовою, по можливості, короткими фразами», а також рекомендує уникати фраз із багатьма підрядними реченнями та звертає увагу на точність термінології².

Що ми маємо на практиці? Нормативно-правові акти, які є обов'язковими до виконання усіма членами суспільства, часто пишуться занадто формалізованою специфічною мовою, з переважанням складнопідрядних речень та різноманітних зворотів, не рідкістю є і порушення правил лексики, пунктуації, що призводить до варіативності розуміння змісту правових приписів, особливо серед осіб без юридичної освіти. Отже, пересічний громадянин, прочитавши та зрозумівши «по-своєму» норму права, передбачувано очікує на конкретне рішення, а натомість отримує подекуди зовсім протилежний результат. Ні рівня правосвідомості, ні рівня довіри до судової влади це не підвищує.

Погоджується із цим Н. Артикуца, зазначаючи, що «ігнорування правил законодавчої техніки, законів законодавчого стилю, недотримання елементарної логіки викладу, неузгодженість термінології та суперечливість правових норм у законодавчих актах не тільки негативно впливають на виконання вміщених у них правових приписів, а й формують зневагу до „букви закону“ і навіть правовий нігілізм»³.

¹ Биля-Сабадаш І. Юридична техніка як різноаспектна категорія. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. 2008. № 16. С. 38.

² Правила оформлення проєктів законів та основні вимоги законодавчої техніки (Методичні рекомендації). Вид. 5-те, виправл. та допов. / М. О. Теплюк, А. І. Гурківська, В. П. Крижанівський. Київ : [ФОП Москаленко О.М.], 2018. С. 18.

³ Артикуца Н. Культура правотворчості і мова. *Наукові записки НаУКМА*. 2008. Т. 77. С. 46.

Як приклад можна розглянути пункт 21.11 Правил дорожнього руху: «Забороняється перевозити дітей, зріст яких менше 145 см або тих, що не досягли 12-річного віку, — у транспортних засобах, обладнаних ременями безпеки, без використання спеціальних засобів, що дають змогу пристебнути дитину за допомогою ременів безпеки, передбачених конструкцією цього транспортного засобу». Ця правова норма настільки невдало сформульована, що тільки здоровий глузд дозволяє відкинути таке її тлумачення, що взагалі заборонено перевозити дітей у транспорті, обладнаному ременями безпеки. Одразу виникає інше запитання: чи є використання спеціальних засобів перевезення дітей необов'язковим у транспорті без ременів безпеки? Врешті-решт, відкинувши і таке тлумачення з точки зору його неспівмірності з метою нормотворця забезпечити безпеку дітей, стикаємося із третім нюансом. Відсутність дефініції «спеціальний засіб для перевезення дітей» дозволяє окремим публічним особам поширювати своє розуміння аналізованого правила: спеціальним засобом перевезення дітей в автотранспорті може бути не тільки спеціальне дитяче автокрісло, автолюлька або бустер, а будь-що, аж до пінопласту, на якому сидітиме дитина.

Інший приклад невдалого формулювання норми права — намагання охопити низку питань в одному реченні. Так, стаття 2 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» проголошує: «Місцеве самоврядування в Україні — це гарантоване державою право та реальна здатність територіальної громади — жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища, міста — самостійно або під відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України». Що хотів сказати законодавець: 1) держава підтримує та гарантує місцеве самоврядування; 2) місцеве самоврядування — це не декларація і не формальний принцип, а реальна здатність її первинного суб'єкта (громади) вирішувати питання місцевого значення; 3) територіальна громада є сукупністю жителів села, селища міста або їх добровільного об'єднання; 4) існують форми як безпосередньої, так і представницької демократії на місцях. До речі, формулювання «дефініції всередині дефініції» (йдеться про визначення територіальної громади, фактично продубльоване з Конституції України) припускає добровільне об'єднання територіальних громад лише сіл, але не селищ та міст, проте законодавча практика щодо децентралізації влади зафіксувала інший підхід.

Окремо варто зазначити про необхідність поміркованого використання неологізмів та запозичених слів у нормативно-правових актах. Наприклад, термін «діджиталізація», вживаний у Положенні про Міжвідомчу координаційну комісію з питань регіонального розвитку, що здається складним для сприйняття, можна замінити більш зрозумілими словосполученнями «цифрова трансформація», «використання цифрових технологій».

Лінгвістичний моніторинг україномовних законодавчих текстів (закони та інші нормативно-правові акти, законопроекти), здійснений у Центрі інноваційних методик правничої освіти Національного університету «Києво-Могилянська академія», виявив низку вад і недоліків сучасної текстової бази українського законодавства: термінологічні розбіжності, суперечності, колізії у нормативно-правових актах, помилки та мовностилістичні огріхи¹.

¹ Артикуца Н. Культура правотворчості і мова. *Наукові записки НаУКМА*. 2008. Т. 77. С. 46.

Основними мовностильовими вимогами до законодавчого тексту є: офіційність, точність, зрозумілість, стислість, стандартизованість, нормативність, логічність, стилістична однорідність, емоційно-експресивна нейтральність, відсутність індивідуально-авторських рис. Досконале мовне втілення нормативного акта надає волі законодавця цілісності, завершеності форми, забезпечуючи його загальнодоступність, прозорість, максимальну зручність тлумачення і застосування¹.

Варто нагадати, що юридична техніка не охоплюється лише нормотворчим її різновидом. Удосконалення потребує і техніка правозастосувальних та інтерпретаційних актів. Пропонуємо згадати Рішення Конституційного Суду України від 15 березня 2016 року у справі за конституційним поданням 51 народного депутата України щодо офіційного тлумачення положення «на наступній черговій сесії Верховної Ради України», яке міститься у статті 155 Конституції України.

Норма права, тлумачення якої викликало сумніви у народних депутатів, сформульована так: «Законопроект про внесення змін до Конституції України, крім розділу I „Загальні засади“, розділу III „Вибори. Референдум“ і розділу XIII „Внесення змін до Конституції України“, попередньо схвалений більшістю від конституційного складу Верховної Ради України, вважається прийнятим, якщо на наступній черговій сесії Верховної Ради України за нього проголосувало не менш як дві третини від конституційного складу Верховної Ради України». Суб'єкт права на конституційне подання поставив достатньо просте запитання, самостійно сформулювавши можливі варіанти тлумачення конституційної норми: «законопроект про внесення змін до Конституції України може бути прийнятий лише на безпосередньо наступній (за номером) сесії Верховної Ради України після сесії, на якій такий законопроект попередньо схвалений; чи прийняття законопроекту можливо на будь-якій наступній сесії (що має місце пізніше за часом) після сесії, на якій відбулося попереднє схвалення такого законопроекту».

Тлумачення вийшло дещо неочікуваним: «положення „на наступній черговій сесії Верховної Ради України“, застосоване у статті 155 Конституції України відповідно до її цілей, у взаємозв'язку з положеннями частини другої статті 8, частини першої статті 82, частин першої, другої, п'ятої статті 83, частини другої статті 84, частини першої статті 158 Основного Закону України необхідно розуміти так, що наступною черговою сесією Верховної Ради України є чергова сесія парламенту, яка має відбутися відповідно до положень розділу XIII „Внесення змін до Конституції України“ Основного Закону України та Регламенту Верховної Ради України і на якій законопроект про внесення змін до Конституції України, попередньо схвалений більшістю від конституційного складу Верховної Ради України, вважатиметься прийнятим як закон, якщо за нього проголосує не менш як дві третини від конституційного складу Верховної Ради України». Чи вдалося Конституційному Суду України прояснити питання? Здається, коментарі зайві.

Певною даністю офіційному та науковому стилю стали надлишкові ускладнення тексту доктринальних джерел, що іноді неминуче викликає запитання: чи не є це засобом приховати відсутність бодай якоїсь цінності документа? І законодавство, і доктрина, і практика мають йти пліч-о-пліч на шляху наближення доктринальної думки до правової реальності.

¹ Артикуца Н. Культура правотворчості і мова. *Наукові записки НаУКМА*. 2008. Т. 77. С. 48–49.

Отже, варто удосконалити «мову законодавця» (шляхом вдосконалення логіко-мовної форми вираження законодавчих приписів), а також, враховуючи скасування повноваження Конституційного Суду України щодо офіційного тлумачення законів України, запровадити їх автентичне тлумачення.

Автентичне тлумачення законів України. Перехідні положення Конституції України містять пункт 6, що передбачає: «До створення Конституційного Суду України тлумачення законів здійснює Верховна Рада України».

Загальновідомими є деякі особливості процесу прийняття українського основоположного акта, коли наслідками поспіху стали певні внутрішні неузгодженості, недоліки низки статей, прогалини або, так би мовити, «втрачені норми». Як приклад останнього явища можна згадати відсутність у статті 103 Конституції України вимоги до кандидатів у Президенти України щодо невиборності через наявність судимості, яка у подальшому призвела до визнання відповідного припису Закону України «Про вибори Президента України» неконституційним. Видається очевидним, що за наявності відповідної вимоги стосовно кандидатів у народні депутати (стаття 76 Конституції України) невключення аналогічного застереження щодо правового статусу глави держави відбулося через банальну забудькуватість. Проте незважаючи на недосконалість першої редакції Основного Закону, його розробники перейнялися питанням суб'єктів офіційного тлумачення законів. Це свідчить про його важливість, адже створення Конституційного Суду України було заплановано невдовзі — протягом трьох місяців після набрання чинності Конституцією України. Але навіть на цей незначний проміжок часу конституцієдавці визначили тимчасового «виконувача обов'язків» суб'єкта офіційного тлумачення законів. Зараз маємо ситуацію, коли з моменту запровадження конституційної реформи у сфері правосуддя 2016 року вже п'ятий рік поспіль офіційне тлумачення законів України не здійснюється взагалі.

Згідно зі статтею 21 Закону України «Про комітети Верховної Ради України» комітети з питань, віднесених до предметів їх відання, мають право надавати роз'яснення щодо застосування положень законів України. Такі роз'яснення не мають статусу офіційного тлумачення.

Варто з'ясувати, чи є така практика прийнятною. Чи достатньо інституту конституційної скарги, результатом запровадження якого фактично і стало виключення офіційного тлумачення законів з переліку повноважень Конституційного Суду України? Чи існують альтернативні варіанти суб'єктного складу органів, що можуть здійснювати офіційне тлумачення законів? Розпочати аналіз доцільно із загальнотеоретичних аспектів тлумачення правових норм.

Як зазначає М. Оніщук, недоліки законодавчої техніки, що трапляються інколи у правозастосовній практиці, породжують юридичні колізії, що сприяє виникненню необхідності у тлумаченні правових норм¹. Погоджується із цим М. Матузов, який на перше місце в питанні ефективності вирішення юридичних колізій ставить саме тлумачення².

¹ Оніщук М. Колізії у законодавстві України: причини та шляхи подолання. *Правова держава*. 1996. Вип. 7. С. 99.

² Матузов Н. Коллизия в праве: причины, виды и способы разрешения. *Правоведение*. 2000. № 5. С. 238.

С. Алексеев слушно зауважив, що «юридичне тлумачення — це, висловлюючись мовою філософії, один із видів пізнання, тобто складного процесу розумової діяльності, в результаті якого відбувається перехід від незнання до знання, відтворюється дійсність, істинна картина об'єктивного світу»¹.

Теорія тлумачення виникла ще у давньогрецькій юриспруденції за назвою «герменевтика» («мистецтво тлумачення»). На сьогодні юридична герменевтика існує як галузь знань філософії права. Іноді тлумачення норми не є складним, але в багатьох випадках ця процедура вимагає високого професіоналізму, знань не тільки в певній галузі права, а й формальної логіки, філософії, теорії права, мовознавства та історії. Стосовно історії, здається, подекуди просто необхідно озирнутися назад, щоб встановити, яку мету переслідував законодавець, ухвалюючи закон.

Наприклад, відповідно до частин першої, другої статті 15 Закону України «Про захист населення від інфекційних хвороб» прийом дітей до *виховних, навчальних, оздоровчих та інших дитячих закладів* проводиться за наявності відповідної довідки закладу охорони здоров'я, в якому дитина перебуває під медичним наглядом. Дітям, які не отримали профілактичних щеплень згідно з календарем щеплень, *відвідування дитячого закладу не дозволяється*. Ця норма є імперативною, отже, за відсутності так званого медичного відводу від вакцинації дитині без проведення щеплень довідка не видається.

Таким чином, законодавець визначив наявність профілактичних щеплень умовою доступу до «виховних, навчальних, оздоровчих та інших дитячих закладів». Проте існує думка, що вищенаведена норма не може бути застосована до шкіл та дитячих садків, оскільки вони є не «дитячими закладами», а «зкладами освіти». Таке буквальне тлумачення норм права здається своєрідним «чіпленням» саме за «букву закону» всупереч його «духу».

Ще з часів Давнього Риму відомий принцип: знання законів полягає не в тому, щоб триматися за їх букву, а в тому, щоб розуміти їхній зміст і значення. Отже, має переважати телеологічне тлумачення з огляду на мету, яку переслідував законодавець на момент ухвалення закону, та очікуваний результат. Для цього доцільно ознайомитися із супровідними документами, що подавалися разом із законопроектом, історією розгляду аналізованого закону, зауваженнями і пропозиціями комітетів, фракцій, глави держави на етапі промудрації тощо.

На думку Д. Михайловича, історичне тлумачення є факультативним способом, оскільки використовується лише тоді, коли для встановлення дійсного змісту нормативного припису необхідно звернутися до соціально-політичних обставин його прийняття, змісту попереднього нормативного акта та до інших відповідних «зовнішніх джерел» — альтернативних проєктів, пояснювальних записок, доповідей, виступів депутатів тощо².

У наведеному прикладі достатньо згадати, що на момент розроблення й ухвалення Закону України «Про захист населення від інфекційних хвороб» діяв Закон

¹ Алексеев С. Право: азбука — теория — философия: Опыт комплексного исследования. Москва, 1999. С. 129.

² Михайлович Д. Офіційне тлумачення закону : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Харків, 2003. С. 9

України «Про загальну середню освіту»¹, який використовував саме терміни «навчальний заклад», «навчально-виховний заклад» тощо, а не «заклад освіти». Отже, зрозуміло, чому і до Закону України «Про захист населення від інфекційних хвороб» потрапили такі словосполучення. Подібні випадки застарілої термінології траплялися неодноразово (наприклад, у Законі України «Про всеукраїнський та місцеві референдуми» словосполучення «місцеві Ради народних депутатів», яке не зазнало змін аж до втрати цим законом чинності у 2012 році).

Цікавою є позиція Європейського суду з прав людини, який у своїх рішеннях неодноразово наголошував на тому, що будь-який закон має тлумачитися у світлі умов сьогодення, тобто в процесі тлумачення. Відповідно до духу часу має змінюватися дух закону, що тлумачиться (таке тлумачення, як відомо, називають динамічним, еволюційним або функціональним), а це не може не супроводжуватися привнесенням у зміст закону нових моментів, про наявність яких історичні конституцієдавець чи законодавець могли навіть не здогадуватися².

На думку Ю. Тодики, в процесі тлумачення зміст правових норм розкривається через знання мови, якою вони сформульовані, знання про системні зв'язки цих норм, їх походження і функціонування. Тлумачення, як будь-який процес мислення, підкоряється законам і правилам логіки, тобто кожне положення, що інтерпретується, повинно бути обґрунтованим, доведеним³.

Як справедливо стверджує О. Юхимюк, «мета тлумачення — правильне і точне розуміння та застосування закону, виявлення його сутності, яку законодавець вклав у словесне формулювання. Воно покликано протидіяти будь-яким способам відійти від змісту правових норм, протиставити „букву“ і „дух“ закону, виявити зміст того, що сформулював законодавець»⁴.

Таким чином, важливість професійного, компетентного тлумачення є очевидною, проте чи потребує наша правова система саме офіційного тлумачення? Чи не достатньо погодитись із іманентною властивістю правосуддя, застосовуючи закон, компетентно тлумачити його?

Здається, відповідь буде негативною, враховуючи сучасний рівень правосвідомості та стан формування українського суспільства як громадянського. Згадати хоча б доробок М. Козюбри, присвячений судовій правотворчості. Автор доходить висновку, що судова правотворчість не повинна йти далі, ніж це потрібно для забезпечення стабільності права. Вона має підпорядковуватися утвердженню принципу правової певності, тобто впевненості людей у тому, що їхнє правове становище залишатиметься стабільним і не буде погіршено. Звідси випливають відповідні вимоги до такої складової судової правотворчості, як тлумачення,

¹ Про загальну середню освіту : Закон України в редакції від 13 травня 1999 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/651-14/ed19990513#Text>.

² Козюбра М. Судова правотворчість: аномалія чи іманентна властивість правосуддя. *Право України*. 2016. № 10. С. 42–43.

³ Тодика Ю. Способи тлумачення конституції і законів України Конституційним Судом. *Вісник академії правових наук України*. 2001. № 2. С. 52.

⁴ Юхимюк О. Правова природа офіційного тлумачення норм права. *Актуальні питання реформування правової системи України* : зб. наук. ст. за матеріалами VIII Міжнар. наук.-практ. конф., Луцьк, 17–19 червня 2011 року. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/153577771.pdf>.

сформульовані, зокрема, у рішеннях Європейського суду з прав людини. Серед них такі:

— права і свободи людини не можуть бути обмежені шляхом тлумачення у процесі судової практики;

— тлумачення не може призводити до звуження змісту та обсягу прав і свобод, спотворювати розуміння їх сутності;

— усі сумніви, що виникають у процесі інтерпретації норм, які регулюють відносини держави і громадянина, мають тлумачитися на користь громадянина;

— усі дозволи щодо громадян необхідно тлумачити або буквально, або розширювально, проте аж ніяк не обмежувально. Обмеження дозволів — це виняткова сфера законодавця, а не суду¹.

Уже з цього стає зрозумілим, що правовий статус суду як державного органу з урахуванням принципу поділу влади неминує «робить» тлумачення закону в процесі правозастосування казуальним.

Значно «лояльніше» характеризує процес тлумачення норм права у правозастосуванні О. Юхимюк, зазначаючи, що воно є важливою складовою правозастосування і спрямовується на з'ясування за допомогою певних засобів дійсної волі законодавця, вираженої в нормах права, та її роз'яснення іншим особам. Значущість тлумачення як стадії правозастосовної діяльності проявляється у частому його використанні, і саме в правозастосуванні інтерпретація норм права отримує *офіційний зовнішній вираз* і втілюється у правозастосувальному акті. Здійснюючи тлумачення норм права, суб'єкт правозастосування не лише якісно та кваліфіковано вирішує справу, а й сприяє забезпеченню цілісного функціонування механізму правового регулювання².

Цікавим є аналіз висловлювання відомого німецького філософа права Г. Радбруха, здійснений М. Козюброю, про те, що «інтерпретатор може розуміти закон краще, ніж його творець, закон може бути мудрішим, ніж його автор — він, власне, мусить бути мудрішим, ніж його автор». Спрощенням було б вважати, що розкриття мудрості закону в процесі його тлумачення не привносить нічого нового в його розуміння, відмінне від авторського. Адже мистецтво мудрості в цьому разі якраз і передбачає нове прочитання змісту закону чи окремих його положень, без внесення відповідних поправок у його текст, з урахуванням трансформацій, що відбулися у соціальному житті й суспільній свідомості після ухвалення закону, зокрема, уявлень про справедливість, свободу, рівність та інші гуманістичні ідеали й цінності, без опори на які право є немислимим.

За словами І. Сліденка, у цивілізованому світі застосовується такий підхід до тлумачення законів: «Якщо норма для суддів незрозуміла, то роз'ясненням займається вища судова інстанція. Якщо норму ніхто не може роз'яснити, то парламент її змінює». Таким чином, на думку судді Конституційного Суду України, функція тлумачення законів після скасування відповідного повноваження Конституційного Суду України переходить до Верховного Суду. Такої самої думки дотримується і

¹ Козюбра М. Судова правотворчість: аномалія чи іманентна властивість правосуддя. *Право України*. 2016. № 10. С. 45.

² Юхимюк О. Функції правозастосовного тлумачення норм права. *Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького*. 2011. № 4. С. 94.

В. Шишкін, який наголосив, що виконувати такі обов'язки Верховний Суд зможе, розглядаючи конкретні справи. «Суд може викласти свою думку щодо норми закону. Це фактично й буде трактування»¹.

Проте у наведених прикладах вчені, найімовірніше, мали на увазі тлумачення як іманентну складову судової правотворчості, коли слідування правовим позиціям вищого судового органу є очевидною потребою держави та суспільства на шляху дотримання принципу правової визначеності й досягнення верховенства права.

Що ж стосовно наділення певного державного органу (або низки органів) повноваженням щодо офіційного тлумачення законів?

«Офіційне тлумачення норм права» — це пізнавальна за змістом та правова за формою владна організуюча діяльність уповноважених суб'єктів управлінських правовідносин, плин якої відбувається, як правило, у процедурно-процесуальному порядку, що спрямована на з'ясування та роз'яснення волі суб'єкта правотворчості або виявленої й опосередкованої ним волі громадянського суспільства, матеріалізованої у нормах права, здійснюється шляхом використання спеціально опрацьованих для цього правил і прийомів (способів тлумачення норм права) та ухвалення правоінтерпретаційного акта, що породжує передбачені законом юридичні наслідки та сприяє утвердженню правопорядку².

Офіційне тлумачення в теорії держави і права прийнято визначати як юридично обов'язкове роз'яснення правових приписів спеціально уповноваженими на це органами. Офіційне тлумачення — це своєрідна загальнообов'язкова директива про те, як правильно застосовувати певну норму. Обов'язковість офіційного тлумачення передбачає обов'язок правозастосовного органу: по-перше, шукати та вивчати акти тлумачення застосовуваних норм; по-друге, дотримуватись їх у разі розходження власних уявлень про зміст застосовуваних норм із вказівками актів офіційного тлумачення³.

Ю. Тодика писав про те, що питання можливості, правомірності та необхідності автентичного тлумачення закону було вирішено ще давньоримськими юристами, що впливає з права тлумачити закон тим, хто має право його встановлювати. Незалежно від того, отримав орган право на відповідне тлумачення за законом чи ні, правомірність здійснення ним автентичного тлумачення визнавалася завжди. Вчений вважав, що будь-який орган, який видав відповідний нормативно-правовий акт, уповноважений здійснювати його офіційне тлумачення, оскільки лише він знає, що мав на увазі, ухвалюючи дані норми. Тому Верховна Рада України має право на офіційне тлумачення (автентичне)⁴.

Аналогічної думки дотримується відомий конституціоналіст, суддя Конституційного Суду України І. Сліденко, який зазначав, що здійснюючи тлумачення

¹ Березовський Є. Функція тлумачення законів перейде до ВС. Хоча й неофіційно. *Закон і Бізнес*. 2016. № 45. URL: https://zib.com.ua/ua/126237-funkciya_tlumachennya_zakoniv_pereyde_do_vs_hocha_y_neoficiy.html.

² Сердюк І. Методологічний аналіз інтерпретацій поняття «тлумачення норм права». *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2014. № 3. С. 41–42.

³ Червонюк В. И. Теория государства и права : учебник. Москва : ИНФРА-М, 2009. С. 545.

⁴ Тодыка Ю. Толкование Конституции и законов Украины: теория и практика : монография. Харьков : Факт, 2001. С. 101.

законів, судді Конституційного Суду України займалися не своєю справою. Також вчений щодо цього зауважив: «Звуження повноважень Конституційного Суду щодо тлумачення законів навіть не можна вважати таким. Адже до цього часу КС займався не властивими йому функціями. Тлумачити норми права має той, хто їх приймає або застосовує. Отже, логічно було б наділити такими суди загальної юрисдикції чи парламент».

З погляду правників-теоретиків, автентичне тлумачення законів притаманне органу, який приймає відповідні правові форми. У певних наукових колах час від часу лунають думки, що відсутність у законодавця права офіційного трактування змісту ухвалених ним законів не може позитивно впливати на правотворчу практику. М. Цвік підтримує право кожного державного органу, уповноваженого ухвалювати нормативно-правові акти, тлумачити їх¹.

Однак щодо офіційного тлумачення висловлювалися й критичні зауваження, які здебільшого зводилися до можливості надання закону зворотної сили (наприклад, М. Коркунов², В. Хвостов³). Такі побоювання, дійсно, є серйозним нюансом, який має бути врахований. Способом запобігання йому є фіксація у законодавстві правила, яке фактично діяло і стосовно рішень Конституційного Суду України щодо офіційного тлумачення законів (окрім випадків преюдиційності), про набуття чинності постановою Верховної Ради України, якою буде оформлено роз'яснення положень закону, з дня її прийняття.

О. Юхимюк вважає, що суб'єкт, який видав норму права, безумовно, має право на офіційне роз'яснення її дійсного змісту. Таке повноваження логічно походить із права цього суб'єкта на видання норми, що тлумачиться, бо саме він адекватно розуміє власну волю, щоб роз'яснити її дійсний зміст іншим особам. Це положення є принциповим. Інша справа, коли такий суб'єкт під виглядом офіційного роз'яснення видає нову правову норму або змінює чи доповнює її дійсний зміст. Видання нової норми, внесення змін у норму шляхом офіційного роз'яснення її дійсного змісту часто здійснюють для того, щоб надати новій або зміненій нормі зворотної дії⁴. У таких випадках надане роз'яснення не є тлумаченням і таку практику слід вважати неправомірною.

Отже, здається, на теперішньому етапі розвитку правової держави та становлення громадянського суспільства в Україні припускають доцільність визнання права на офіційне нормативне тлумачення законів України безпосередньо за законотворцем — Верховною Радою України, а казуальне — за Верховним Судом.

Можливо, у державі із нормативно чи доктринально визначеною судовою правотворчістю, із високим авторитетом судової влади та відповідним рівнем довіри до суду і суддів автентичне тлумачення законів, дійсно, є зайвим, таким

¹ Цвік М. Про офіційне тлумачення законів в Україні. *Вісник Академії правових наук України*. 1997. № 4. С. 51.

² Коркунов Н. Лекции по общей теории права. Санкт-Петербург : Юрид. центр Пресс, 2003. С. 347.

³ Хвостов В. Общая теория права. Элементарный очерк. 6-е изд., испр. и доп. Санкт-Петербург : Н. П. Карбасников, 1914. С. 107.

⁴ Власов Ю. Проблеми тлумачення норм права : монографія. Київ : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2001. С. 67.

собі, за своє сутність, «законодавчим плеоназмом». Як зазначав Я. Романюк, до наукового інтересу якого належить питання єдності судової практики, «завданням Верховного Суду є не те, чого очікують суди нижчого рівня: „скажіть як, і ми будемо вирішувати так“. В такому випадку не потрібно було б живої людини, достатньо було б комп'ютера, в якого ввести умови задачі, висновки Верховного Суду, і комп'ютер скаже, як правильно. Завданням ВС є витлумачити, що мав на увазі законодавець, як саме він ставив собі за мету врегулювати спірні правовідносини і задати критерії, як на практиці цю норму права слід застосовувати вже до конкретних ситуацій, до конкретної справи“»¹. Отже, тлумачення законів є імпліцитною складовою компетенції найвищого судового органу. І Україна має цього прагнути. Проте це перспектива не одного року і навіть не одного десятиріччя. З метою побудови громадянського суспільства, такого, що характеризується високим рівнем правосвідомості та здатністю критично мислити, автентичне тлумачення як діалог законодавчої влади зі «споживачем» результату законотворчості дозволить полегшити сприйняття громадянами не лише букви, а й духу законів, сприятиме забезпеченню єдності судової практики, а отже, й передбачуваності судових рішень та, зрештою, зростанню рівня довіри до суду. Як наслідок, ефективна й авторитетна судова влада дозволить розвантажити законодавця та надати гнучкості системі джерел права, а закону — престижності.

Hryniuk R., Komar P. General theoretical aspects of ensuring court decisions predictability. *The article highlights several issues that seem promising in terms of the possibility of their impact on public confidence in the judiciary and the establishment of the rule of law. The authors argue that the state of Ukrainian legislation does not currently comply with the principle of legal certainty, not least due to non-compliance with the rules of legal technique. Insufficient use of legal hermeneutics as a scientific methodology for the study of legal texts in the absence of an official interpretation of the laws of Ukraine by the Constitutional Court of Ukraine also hinders a reasonably predictable decision of the judiciary. In order to improve the current situation, a general theoretical analysis of the means of ensuring the predictability of court decisions with such tools as improving legal techniques and clarifying the rules and procedures of official interpretation of laws.*

Keywords: *unity of judicial practice, reasonable predictability of court decisions, legal technique, official interpretation, authentic interpretation.*

¹ Зозуля Н. Єдність правових позицій судів як умова повернення довіри суспільства до судової влади. URL: <https://ukrainepravo.com/news/ukraine/dnist-pravovikh-pozitsiy-sudiv-yak-umova-povernennya-doviri-suspilstva-do-sudovoi-vladi>.

Людська гідність і гендерна рівність: конституційні метаморфози

Г. Юровська

суддя Конституційного Суду України,
кандидат юридичних наук,
заслужений юрист України

Л. Жданкіна

головний консультант
відділу юридичного супроводження розгляду конституційних скарг
Управління опрацювання конституційних скарг
Правового департаменту Секретаріату Конституційного Суду України,
кандидат юридичних наук

У статті на основі аналізу актів Конституційного Суду України та в аспекті конвенційних стандартів щодо основних прав людини, гідності та цінності людської особистості, рівноправності чоловіків та жінок досліджено основні характеристики гідності як невід'ємної особливості кожної людини та фундаментальної цінності, яку потрібно захищати.

Ключові слова: соціальна цінність, конституційні цінності, права людини, рівність прав людини, гендерна рівність, рівні права та можливості жінок і чоловіків.

*Людська гідність є центральною ідеєю
в соціальній і політичній думці й дії*

(Г. Шпігельберг,
американський філософ)¹

Конституція України визнає людину найвищою соціальною цінністю (частина перша статті 3). Людина народжується і формується в суспільстві, є творцем суспільних благ і, відповідно, очікує та потребує навзаєм чітких гарантій елементарного фізичного існування і захисту. Базові алгоритми і процеси людського життя певною мірою постійні, а відтак розуміння того, що являє собою людина і людська гідність, не зазнавало різких змін. З часів Аристотеля і Платона зародилося вчення про природу людини та її взаємодію з державою, яке розвинулося у теологічні доктрини Августина Блаженного, Іоанна Златоуста, Фоми Аквінського про розуміння людської гідності уже на категоріальному рівні. В епоху Відродження і Реформації з їх практичним культом людини, яка знає собі ціну, створено базу для формування ідей Т. Гоббса, Дж. Локка, Г. Гроціяса, Ш. Монтеск'є, Ж.-Ж. Руссо, де цінність люди-

¹ Spiegelberg H. Human Dignity: A Challenge to Contemporary Philosophy [Online]. Steppingstones Toward an Ethics for Fellow Existents. Springer, Dordrecht, 1986. Pp. 175–198. Access: https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-94-009-4337-7_10#citeas. URL: http://www.dnu.dp.ua/docs/ndc/dissertations/D08.051.11/dissertation_5d768a8ea72a5.pdf.

ни була обумовлена самим фактом появи у цьому світі. Кожен повинен шанувати один в одному особистість, держава ж має бачити в людині не тільки засіб, а й мету власного існування. Відчуття власної самооцінки з одночасним очікуванням належного визнання цієї цінності усіма іншими суб'єктами є практичним підтвердженням цінності людини і може бути назване людською гідністю.

Частково означену проблему досліджували Н. Аніщук, Н. Болотіна, О. Вороніна, Г. Даудова, О. Дашковська, Л. Грицяк, Ю. Івченко, Л. Кобелянська, К. Левченко, Т. Мельник, Н. Оніщенко, О. Руднева.

Проте одного лише розуміння категорії людської гідності на рівні завершального логічного поняття не достатньо. Необхідно дослідити її прикладне значення, конкретизувати численними аспектами — від визнання усіх способів впливу на особистість, здатних принизити її і зруйнувати її гідність, до з'ясування дієвих соціальних механізмів, які цю гідність будуть підтримувати і захищати. Особливо вразливими для людської гідності є свобода, матеріальний достаток, безпека, можливість вибору в духовній сфері, рівність, справедливість тощо.

Мета нашого дослідження полягає у тому, щоб з'ясувати місце гідності в системі конституційних цінностей.

Гідність є невід'ємною особливістю кожної людини та фундаментальною цінністю, яку потрібно захищати. У статтях 1 і 5 Загальної декларації прав людини від 10 грудня 1948 року зазначається, що всі люди народжуються вільними і рівними у своїй гідності та правах; вони наділені розумом і совістю й повинні діяти відносно одне одного в дусі братерства; ніхто не повинен зазнавати тортур або жорстокого, нелюдського або такого, що принижує його гідність, поводження і покарання¹.

У подальшому зміст людської гідності та заборона посягання на неї розкривалися в інших міжнародно-правових актах. Зокрема, Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16 грудня 1966 року в статтях 7 і 10 передбачає: нікого не може бути піддано катуванню чи жорстокому, нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню, жодну особу не може бути без її вільної згоди піддано медичним чи науковим дослідкам; всі особи, позбавлені волі, мають право на гуманне поводження і поважання гідності, властивої людській особі². Аналогічне положення міститься в Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання³. Ці форми посягання на людську гідність зазначені й у Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 року (далі — Конвенція)⁴.

¹ Загальна декларація прав людини, прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text.

² Міжнародний пакт про громадянські і політичні права (ратифіковано Указом Президії Верховної Ради Української РСР від 19 жовтня 1973 року № 2148–VIII). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text.

³ Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання (ратифіковано із застереженнями Указом Президії Верховної Ради Української РСР від 26 січня 1987 року № 3484–XI; Про зняття застереження України до статті 20 Конвенції додатково див. Закон України від 5 листопада 1998 року № 234–XIV). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_085#Text.

⁴ Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 року (ратифіковано Законом України від 17 липня 1997 року № 475/97–BP). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text.

Слід зауважити, що реальна спрямованість наведених міжнародних актів є очевидно більш широкою, ніж тільки захист особи від катувань чи жорстоких поведень та покарань. У цьому контексті доречно згадати положення преамбули Статуту Організації Об'єднаних Націй¹ (далі — Статут ООН), згідно з яким мета утворення цієї організації полягала, зокрема, у тому, щоб «утвердити віру в основні права людини, у гідність і цінність людської особистості, в рівноправність чоловіків та жінок і в рівність прав більших та малих націй».

Справедливо буде нагадати, що законодавчі положення відобразили абстрактне, об'єднуюче значення категорії «гідність людини», що дало підстави для Європейського суду з прав людини (далі — ЄСПЛ) розглядати гідність людини як основоположне право, яке є основою інших прав і свобод, захищених Конвенцією, і вважати, що саме повага до людської гідності й свободи становлять саму суть Конвенції. Рішення ЄСПЛ дають змогу виокремити принцип недоторканності людської гідності, навіть якщо права можуть бути обмеженими на законних підставах. ЄСПЛ також використовує це поняття для аналізу того, чи здійснюється обмеження індивідуальних прав на національному рівні в межах належної поваги до гідності людини і чи влада бере до уваги чинник людської гідності при виконанні своїх обов'язків.

Загальноєвропейська концепція свободи та демократії сформулювалася поступово. При цьому відправною точкою уніфікації конституційних правопорядків європейських держав є спільні конституційні цінності — людська гідність, права людини, верховенство права².

Гідність є одним із ключових понять і Конституції України (статті 3, 21, 28, 41, 68, 105). В Основному Законі держави, зокрема, визнано гідність однією з «найвищих соціальних цінностей» в Україні (частина перша статті 3), задекларовано, що «усі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах» (стаття 21) та що «кожен має право на повагу до його гідності; ніхто не може бути підданий катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує його гідність, поводженню чи покаранню» (частини перша, друга статті 28), а також встановлено заборону «завдавати шкоди правам, свободам та гідності громадян», «посягати на права і свободи, честь і гідність інших людей» (частина сьома статті 41, частина перша статті 68).

Гідність громадян охороняється Цивільним кодексом України (частина друга статті 23, стаття 201, частина друга статті 289, стаття 297, частина п'ята статті 319, частина перша статті 991) та Кримінальним кодексом України (частина третя статті 50, статті 116, 120, 123, 161, 365, частини друга, третя статті 387).

Однак незважаючи на те, що це поняття закріплено в статті 3 Конституції України та в кодифікованих актах, нормативного визначення його немає. Лише у Постанові Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи» від 27 лютого 2009 року № 1 під гідністю пропонується розуміти визнання цінності кожної фізичної особи як унікальної біопсихосоціальної

¹ Статут Організації Об'єднаних Націй. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010#Text.

² Бориславська О. М. Загальноєвропейські конституційні цінності як основа європейської моделі конституціоналізму. *Часопис Київського університету права*. 2015. № 2. С. 54–58.

цінності¹. Таке визначення орієнтує на широке, «інтегративне» бачення гідності й водночас показує унікальну частину людської особистості, яка характеризує людину як самовизначену істоту.

Деякі науковці вважають, що складно розглядати безпосередньо права людини як первинні конституційні цінності, адже вони ґрунтуються на свободі, солідарності, субсидіарності та забезпечуються через процедури легітимізації, законодавство, управління та правосуддя. При цьому доходять висновку, що «конституційні цінності на сучасному етапі розвитку людської цивілізації набувають характеру певних універсалій, на основі яких і формується структура конституційної системи конкретної країни. Залежно від ступеня їх правового захисту система конституційних цінностей має свою специфіку у кожній країні, що зумовлено природними, політичними, економічними, соціальними, культурними особливостями кожної країни. Конституційні цінності у своїй сукупності стають критерієм для забезпечення конституційності у діяльності органів конституційної юстиції»².

Категорія людської гідності не була об'єктом спеціальних досліджень Конституційного Суду України (далі — Суд), офіційного тлумачення поняття «гідність» він не надавав. Однак при цьому в практиці Суду є поширеним посилення на конституційні положення щодо захисту гідності людини під час обґрунтування рішень та висновків.

Так, у мотивувальній частині Рішення від 29 грудня 1999 року № 11-рп/99 Суд вказав на нерозривне поєднання права на людську гідність із невід'ємним правом кожної людини на життя, додавши, що ці права як основні права людини зумовлюють можливість реалізації всіх інших прав і свобод людини і громадянина й не можуть бути ні обмежені, ні скасовані³.

У Рішенні від 10 квітня 2003 року № 8-рп/2003 щодо питань захисту честі, гідності, ділової репутації посадової особи чи службової особи правоохоронного органу Суд зазначив, що викладення у листах, заявах, скаргах до правоохоронного органу відомостей особою, на думку якої посадовими чи службовими особами цього органу при виконанні функціональних обов'язків порушено її право, не може вважатись поширенням відомостей, які порочать честь, гідність чи ділову репутацію або завдають шкоди інтересам цих осіб⁴. Разом із тим у Рішенні від 20 січня 2012 року № 2-рп/2012 Суд акцентував на тому, що поширення даних про

¹ Постанова Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи» від 27 лютого 2009 року № 1. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v_001700-09#Text.

² Савчин М. Конституційні цінності та конституційна юриспруденція в Україні. *Вісник Конституційного Суду України*. 2010. № 1. С. 119–120.

³ Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 51 народного депутата України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статей 24, 58, 59, 60, 93, 190-1 Кримінального кодексу України в частині, що передбачає смертну кару як вид покарання (справа про смертну кару) від 29 грудня 1999 року № 11-рп/99. URL: <http://ccu.gov.ua/docs/407>.

⁴ Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Сердюка Валерія Анатолійовича про офіційне тлумачення положення частини першої статті 7 Цивільного кодексу Української РСР (справа про поширення відомостей) від 10 квітня 2003 року № 8-рп/2003. URL: <http://ccu.gov.ua/docs/475>.

фізичних осіб — членів сім'ї, які можуть стати відомими в результаті поширення інформації про саму посадову особу, крім випадків, визначених законом, може призвести до порушення їхніх конституційних прав, зашкодити гідності, честі, діловій репутації тощо¹.

Також Суд у Висновку від 1 квітня 2010 року № 1-в/2010 запобіг обмеженню існуючих прав громадян, зокрема на повагу до їхньої гідності, визнавши звільнення від юридичної відповідальності народних депутатів України за висловлювання у парламенті та його органах, у яких міститься образа чи наклеп, таким, що суперечить вимогам частини першої статті 157 Конституції України².

В аспекті конституційності окремих положень Закону України «Про державний бюджет України на 2011 рік» Суд у Рішенні від 26 грудня 2011 року № 20-рп/2011 наголосив на тому, що неприпустимим є встановлення такого правового регулювання, відповідно до якого розмір пенсій, інших соціальних виплат та допомоги буде нижчим від рівня, визначеного в частині третій статті 46 Конституції України, і не дозволить забезпечувати належні умови життя особи в суспільстві та зберігати її людську гідність, що суперечить статті 21 Конституції України³.

За юридичною позицією Конституційного Суду України, визначення у Конституції України людини як найвищої соціальної цінності в Україні покладає обов'язок як на державу, так і на її громадян виявляти необхідну повагу до кожної людини. Частиною першою статті 68 Основного Закону України передбачено, що кожен зобов'язаний неухильно дотримуватися Конституції України та законів України, не посягати на права і свободи, честь і гідність інших людей⁴.

Крім цього, Суд висловив юридичну позицію про те, що українська формула правовладдя як засади національного конституційного ладу є двоскладовою: відповідно до першого складника «верховенство права в Україні визнається», відповідно до другого — «верховенство права в Україні діє». Ідеться насамперед про сукупність національних інституцій, механізмів і процедур, що є доконечними для того, щоб особа була спроможною володіти людською гідністю та захистити себе

¹ Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Жашківської районної ради Черкаської області щодо офіційного тлумачення положень частин першої, другої статті 32, частин другої, третьої статті 34 Конституції України від 20 січня 2012 року № 2-рп/2012. URL: <http://ccu.gov.ua/docs/641>.

² Висновок Конституційного Суду України у справі за зверненням Верховної Ради України про надання висновку щодо відповідності законопроекту про внесення змін до Конституції України (щодо гарантії недоторканності для окремих посадових осіб) вимогам статей 157 і 158 Конституції України (справа про внесення змін до статей 80, 105, 108 Конституції України) від 1 квітня 2010 року № 1-в/2010. URL: <http://ccu.gov.ua/docs/360>.

³ Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційними поданнями 49 народних депутатів України, 53 народних депутатів України і 56 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 4 розділу VII «Прикінцеві положення» Закону України «Про Державний бюджет України на 2011 рік» від 26 грудня 2011 року № 20-рп/2011. URL: <http://ccu.gov.ua/docs/639>.

⁴ Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень частини другої статті 8, другого речення частини четвертої статті 16 Закону України «Про звернення громадян» (справа про звернення осіб, визнаних судом недієздатними) від 1 жовтня 2018 року № 8-р/2018. URL: <http://ccu.gov.ua/docs/2408>.

від свавільних дій держави (її органів і посадових осіб). Цей складник спрямовано здебільшого на вимогу щодо наявності в політичній та юридичній системах держави тих інституційних (структурних) елементів, що в поєднанні з відповідними юридичними процедурами забезпечують інституційний та процесовий механізми верховенства права (правовладдя)¹.

Наведене дає підстави вважати, що Суд виходить із того, що додержання конституційних принципів соціальної і правової держави, верховенства права (стаття 1, частина перша статті 8 Основного Закону України) обумовлює здійснення законодавчого регулювання суспільних відносин на засадах справедливості та розмірності з урахуванням обов'язку держави забезпечувати гідні умови життя кожному громадянину України. Зокрема, Суд наголошує на посиленому соціальному захисті осіб, який вимагає від держави виконання обов'язку визначати такий обсяг їх соціального забезпечення, який гарантуватиме їм гідні умови життя.

Особливо важливою є юридична позиція, викладена у Рішенні від 22 травня 2018 року № 5-р/2018, де Суд зазначив, що держава не може вдаватися до обмежень, що порушують сутність конституційних соціальних прав осіб, яка безпосередньо пов'язана з обов'язком держави за будь-яких обставин забезпечувати достатні умови життя, сумісні з людською гідністю. При цьому Суд наголосив, що людську гідність необхідно трактувати як право, гарантоване статтею 28 Конституції України, і як конституційну цінність, яка наповнює сенсом людське буття, є фундаментом для усіх інших конституційних прав, мірилом визначення їх сутності та критерієм допустимості можливих обмежень таких прав. Наведене опосередковано підтверджується унікальним значенням людської гідності в Конституції України, за якою, зокрема, людина, її життя і здоров'я, честь і гідність визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю (частина перша статті 3); усі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах (стаття 21); кожен зобов'язаний неухильно додержуватися Конституції України та законів України, не посягати на права і свободи, честь і гідність інших людей (частина перша статті 68)².

Таким чином, поняття гідності є універсальним явищем, яке підкреслює значення особистості як представника людського роду, відображає її цінність. Як конституційно-правова категорія гідність є конституційною цінністю, що через критерії моралі відображає унікальність і неперевершеність людини, яка з моменту її народження є однаковою та рівною з гідністю всіх інших людей. Незалежно від соціального походження, інших особистісних ознак чи характеристик (раси, переконань, статі, поглядів, майнового стану тощо) людина має гідність (володіє нею), яку повинні поважати всі інші.

¹ Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційною скаргою громадянки України Левченко Ольги Миколаївни щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 5 розділу III «Прикінцеві положення» Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо пенсійного забезпечення» від 2 березня 2015 року № 213-VIII від 18 червня 2020 року № 5-р(II)/2020. URL: <http://ccu.gov.ua/docs/3132>.

² Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 49 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 12 розділу I Закону України «Про внесення змін та визнання такими, що втратили чинність, деяких законодавчих актів України» від 28 грудня 2014 року № 76-VIII від 22 травня 2018 року № 5-р/2018. URL: <http://ccu.gov.ua/docs/2224>.

Усі передбачені в Конституції України права і свободи, гарантії їх дотримання як єдина система є юридичною основою взаємодії і передумовою діяльності держави й індивіда, однак держава у такій взаємодії зобов'язана виходити з пріоритету людської гідності, справедливості, які конкретизуються в правах на свободу і рівність.

При цьому погоджуємося, що право тут виступає засобом забезпечення прав і свобод, а також засобом їх обмеження, зокрема обмеження влади у визначених законодавством межах, якщо вони неузгоджені із суспільними вимогами й уявленнями про справедливість¹.

Таким чином, з упевненістю можемо констатувати, що без віднесення гідності людини до конституційних цінностей неможливо говорити про рівність.

Відповідно до частини першої статті 24 Конституції України громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом. Не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками (частина друга). Наведені положення дають підстави стверджувати, що рівність ґрунтується на диференціації, оскільки люди є різними та мають різноманітні можливості й потреби.

Рівність як конституційну цінність Суд досліджував неодноразово.

Так, аналізуючи принцип верховенства права, панування права в суспільстві, Суд вважає, що від держави вимагається його втілення у правотворчу та правозастосовну діяльність, зокрема у закони, які за своїм змістом мають бути проникнуті передусім ідеями соціальної справедливості, свободи, рівності тощо. У цьому аспекті зазначено, що справедливість — одна з основних засад права, є вирішальною у визначенні його як регулятора суспільних відносин, одним із загальнолюдських вимірів права. Зазвичай справедливість розглядають як властивість права, виражену, зокрема, в рівному юридичному масштабі поведінки й у пропорційності юридичної відповідальності вчиненому правопорушенню².

Конституційний Суд України зазначає, що гарантована Конституцією України рівність усіх людей в їх правах і свободах означає необхідність забезпечення їм рівних правових можливостей для реалізації однакових за змістом та обсягом прав і свобод та не виключає можливості законодавця при регулюванні питань соціального забезпечення встановлювати певні відмінності щодо обсягу такого забезпечення. Зокрема, у Рішенні від 25 квітня 2019 року № 1-р(II)/2019 йдеться про те, що «рівність та недопустимість дискримінації особи є конституційними принципами національної правової системи України, а також фундаментальними цінностями світового співтовариства, на чому наголошено у міжнародних правових актах з питань захисту прав і свобод людини і громадянина, зокрема у Міжнародному пакті про громадянські і політичні права 1966 року (стаття 26),

¹ Маркуш М. Конституційні цінності як основоположні засади в кримінальному процесі України. *Вісник Конституційного Суду України*. 2013. № 6. С. 73–85.

² Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 69 Кримінального кодексу України (справа про призначення судом більш м'якого покарання) від 2 листопада 2004 року № 15-рп/2004. URL: <http://ccu.gov.ua/docs/504>.

Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року (стаття 14), Протоколі № 12 до неї (стаття 1) та у Загальній декларації прав людини 1948 року (статті 1, 2, 7)»¹.

Згідно з юридичною позицією Конституційного Суду України гарантована частиною першою статті 24 Конституції України рівність громадян перед законом означає рівну для всіх обов'язковість конкретного закону з усіма відмінностями у правах або обов'язках, привілеях чи обмеженнях, необхідність забезпечення їм рівних правових можливостей як матеріального, так і процесуального характеру для реалізації однакових за змістом та обсягом прав і свобод².

Таким чином, цінність рівності полягає у забезпеченні можливостей реалізувати людиною свій потенціал, закладений у неї природою, її соціальним досвідом, який не може бути обмеженим або безпідставно умовним, залежним від біологічної статі людини.

Політика Європейського Союзу в питаннях гендерної рівності представлена у вигляді комплексної та чітко структурованої системи поглядів і стратегій громадянської солідарності з метою досягнення соціального добробуту³. Це декларації, директиви, конвенції, тобто ті нормативно-правові акти, які встановлюють, що дискримінація жінок порушує принцип рівноправності та поваги людської гідності, перешкоджає участі жінок нарівні з чоловіками в політичному, соціальному, економічному та культурному житті своєї країни, заважає зростанню добробуту суспільства і сім'ї та ще більше заважає повному розкриттю можливостей жінок на благо своїх країн та людства. При цьому наголошується, що для досягнення

¹ Рішення Конституційного Суду України за конституційними скаргами Скрипки Анатолія Володимировича та Бобиря Олексія Яковича щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини третьої статті 59 Закону України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» від 25 квітня 2019 року № 1-р(II)/2019. URL: <http://ccu.gov.ua/docs/2705>.

² Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 47 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 23 Закону України «Про державну службу», статті 18 Закону України «Про службу в органах місцевого самоврядування», статті 42 Закону України «Про дипломатичну службу» (справа про граничний вік перебування на державній службі та на службі в органах місцевого самоврядування) від 16 жовтня 2007 року № 8-рп/2007; Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Трояна Антона Павловича щодо офіційного тлумачення положень статті 24 Конституції України (справа про рівність сторін судового процесу) від 12 квітня 2012 року № 9-рп/2012; Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційними скаргами Байшева Павла Вікторовича, Бурлакової Ольги Олександрівни, Даць Ірини Вільямівни, Дедковського Вячеслава Вікторовича, Желізняка Михайла Васильовича, Кожухарової Людмили Анатоліївни щодо відповідності Конституції України (конституційності) пунктів 2, 3 розділу II «Прикінцеві положення» Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запровадження контрактної форми роботи у сфері культури та конкурсної процедури призначення керівників державних та комунальних закладів культури» від 28 січня 2016 року № 955-VIII зі змінами від 12 липня 2019 року № 5-п(I)/2019. URL: <http://ccu.gov.ua/storinka/akty-ksu>.

³ Дашковська О. Р. Гендерна рівність у праві Європейського Союзу. *Актуальні проблеми сучасного міжнародного права* : зб. наук. ст. за матеріалами II Харк. міжнар.-прав. читань, присвяч. пам'яті проф. М. В. Яновського і В. С. Семенова (м. Харків, 21 листопада 2016 року) : у 2 ч. Харків, 2016. Ч. 1. С. 46–49.

повної рівності між чоловіками та жінками необхідно змінити традиційну роль як чоловіків, так і жінок у суспільстві й сім'ї¹.

У цьому аспекті заслуговує на увагу стаття 8 Декларації про право на розвиток 1986 року, де передбачено, що держави повинні вживати на національному рівні всіх необхідних заходів для здійснення права на розвиток і забезпечити, зокрема, рівність можливостей для всіх у тому, що стосується доступу до основних ресурсів, освіти, охорони здоров'я, харчування, житла, зайнятості й справедливого розподілу доходів. Необхідно вживати ефективних заходів щодо забезпечення активної ролі жінок у процесі розвитку. З метою ліквідації всіх соціальних несправедливостей мають бути проведені відповідні економічні й соціальні реформи².

Отже, розуміється, що метою забезпечення розвитку суспільства є подолання нерівності, а роль жінки в такому процесі має бути активною та підкріпленою економічно й соціально завдяки державній політиці.

Погоджуємося з думкою про те, що появу поняття «гендер» не можна назвати випадковим ні історично, ні логічно. Вочевидь, гендер є складовою частиною сучасного процесу глобалізації, що розуміється як залучення всього світу до єдиних універсальних процесів³.

До Міжнародного року жінок у 1975 році під егідою ООН у м. Мехіко відбулася перша Всесвітня конференція зі становища жінок. Її учасниками були 133 уряди, а 6 000 представників взяли участь у паралельному форумі «Трибуна Міжнародного жіночого року». Результатом їх проведення стало прийняття Мексиканської декларації про рівність жінок та їхній внесок у розвиток і мир⁴, якою зафіксовано позицію про те, що проблеми жінок, котрі становлять половину світового населення, є проблемами суспільства в цілому; зміна нинішнього економічного, політичного і соціального становища жінок має стати невід'ємною частиною діяльності з перетворення тих структур і поглядів, які є перешкодою істинного задоволення їхніх потреб.

Конференція визначила Всесвітній план дій у рамках Десятиліття жінки ООН: рівність, розвиток і мир (1976–1985) із досягнення цілей Міжнародного року жінок, у якому пропонувався всеосяжний набір керівних принципів щодо поліпшення становища жінок до 1985 року.

Невдовзі було проведено другу (м. Копенгаген, 1980 рік) і третю (м. Найробі, 1985 рік) всесвітні конференції зі становища жінок, які спрямували свою роботу на огляд прогресу забезпечення рівності прав жінок у сфері зайнятості, здоров'я, освіти. Прийняті за результатами обговорення документи містили заклик до посилення національних заходів щодо забезпечення володіння жінками власністю і контролю над нею, а також до поліпшення захисту прав жінок на спадкування,

¹ Конвенція Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок від 19 грудня 1979 року (абзац п'ятнадцятий). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_207#Text.

² Декларація про право на розвиток, прийнята резолюцією 41/128 Генеральної Асамблеї від 4 грудня 1986 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_301#Text.

³ Степанова Е. Р. Сутність та походження поняття «гендер». URL: http://repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/16412/1/%D0%A1%D1%82%D0%B5%D0%BF%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0_%D1%82%D0%B5%D0%B7%D0%B8.pdf.

⁴ Мексиканська декларація 1975 року про рівність жінок та їхній внесок у розвиток і мир. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_113#Text.

опіку над дітьми і громадянство, а також розроблено заходи досягнення рівності на національному (державному) рівні. Зокрема, уряди повинні були визначити свої власні пріоритети, засновані на їхніх стратегіях розвитку і ресурсних можливостях. Трьома основними групами заходів були: 1) заходи щодо вдосконалення конституцій і законодавства; 2) рівна участь у соціальних програмах; 3) рівна участь у політичному житті й прийнятті рішень¹.

Важливість згаданих конференцій не можна недооцінювати, адже саме таким чином розпочався новий етап у боротьбі за гендерну рівність.

Важливо наголосити, що гендер — це змодельована суспільством та підтримувана соціальними інститутами система цінностей, норм і характеристик чоловічої і жіночої поведінки, стилю життя та способу мислення, ролей та відносин жінок і чоловіків, набутих ними як особистостями в процесі соціалізації, що, насамперед, визначається соціальними, політичними, економічними і культурними контекстами буття й фіксує уявлення про жінку та чоловіка залежно від їхньої статі².

Поняття гендеру потрібно розглядати як суспільний процес, що характеризується соціокультурністю в суспільстві, суть якого розкриває соціально-рольовий статус особистості, визначає соціальні правомочності й можливості в освіті, професійній діяльності, доступі до влади, сексуальності, а також сімейні ролі та репродуктивну поведінку.

Новий етап боротьби за гендерну рівність почався з проведення четвертої Всесвітньої конференції зі становища жінок (м. Пекін, 1995 рік), яка закликала світову спільноту до ухвалення нових зобов'язань щодо розширення прав і можливостей жінок. Найважливішим стратегічним кроком стало те, що права жінок визнали складовою частиною прав людини³. Оцінюючи роль згаданих конференцій, науковці однозначно вказують, що найбільш важливим їх досягненням стало введення нової гендерної ідеології на міжнародно-політичну арену, що ґрунтувалася на консенсусному характері взаємодії жінок і чоловіків в інтересах рівноправності й розвитку суспільства⁴.

Рівність прав жінки і чоловіка забезпечується: наданням жінкам рівних із чоловіками можливостей у громадсько-політичній і культурній діяльності, у здобутті освіти і професійній підготовці, у праці та винагороді за неї; спеціальними заходами щодо охорони праці і здоров'я жінок, встановленням пенсійних пільг; створенням умов, які дають жінкам можливість поєднувати працю з материнством; правовим захистом, матеріальною і моральною підтримкою материнства і дитинства, включаючи надання оплачуваних відпусток та інших пільг вагітним жінкам і матерям (частина третя статті 24 Конституції України).

¹ Політична декларація, прийнята на 23-й спеціальній сесії Генеральної Асамблеї ООН під назвою «Жінки в 2000 році: рівність між чоловіками і жінками, розвиток та мир у XXI столітті». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_682#Text; http://www.un.org.ua/images/documents/4461/UN_Women_WPS%20MoD%20Guide_UKR.pdf.

² Мельник Т. М. Гендер як наука та навчальна дисципліна. Основи теорії гендеру : навч. посібник. Київ : «К.І.С.», 2004. 481 с. URL: http://gender.at.ua/_Id/1/186_osnovy_teorii_g.pdf.

³ Пекінська декларація, прийнята на четвертій Всесвітній конференції зі становища жінок 15 вересня 1995 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_507#Text.

⁴ Четверта Всесвітня конференція зі становища жінок: на шляху в XXI століття / О. С. Ліщинська. *Наука. Релігія. Суспільство*. 2009. № 3. С. 59–63.

Гендерна рівність є основоположним принципом у системі захисту прав людини, який прямо закріплений у преамбулі Статуту ООН. Віденська декларація і Програма дій, прийняті на Всесвітній конференції з прав людини 25 червня 1993 року в м. Відень, питання рівного становища жінок і права жінок розглядає одним із основних напрямів діяльності всієї системи ООН.

При цьому ООН декларує, що істотно важливе значення для міжнародних відносин у XXI столітті матиме низка фундаментальних цінностей. До них належать:

1) Свобода. Чоловіки і жінки мають право жити і рости своїх дітей у гідних людини умовах, вільних від голоду і страху насильства, пригноблення і несправедливості. Крайшою гарантією цих прав є демократична форма правління, заснована на широкій участі й волі народу.

2) Рівність. Жодна людина і жодна країна не повинні позбавлятися можливості користуватися благами розвитку. Має бути гарантовано рівність прав і можливостей чоловіків і жінок¹.

Україна підписала та ратифікувала Дорожню карту до рівності чоловіків і жінок 2006–2010², яка визначає сім головних пріоритетів, а саме: досягнення рівної економічної незалежності для чоловіків і жінок; узгодження роботи, сімейного і приватного життя; просування рівної участі жінок і чоловіків на рівні прийняття рішень; ліквідація гендерного насильства й торгівлі жінками; ліквідація гендерних стереотипів у суспільстві; просування гендерної рівності за межами Європейського Союзу; поліпшення управління для досягнення гендерної рівності.

Комітет Міністрів Ради Європи надав державам-членам Рекомендацію № Res (2003) 3 від 12 березня 2003 року «Про збалансоване представництво жінок і чоловіків у процесі прийняття політичних та суспільних рішень» і вказав, що «збалансована участь жінок і чоловіків у прийнятті політичних і суспільних рішень призведе до здійснення більш правильної і ефективної політики шляхом зміни політичних пріоритетів і винесення на порядок денний нових політичних питань, а також до поліпшення рівня життя всіх громадян»³.

Таким чином, завданням України є долучитися до глобалізаційних процесів, сучасних трансформаційних умов, де гендер є одним із базових вимірів соціальної культури суспільства, яка разом з іншими параметрами утворює соціальну систему.

Україна вже підтвердила свою відданість забезпеченню прав жінок шляхом прийняття Цілей сталого розвитку ООН до 2030 року, який є підсумковим документом Саміту ООН, що відбувся у вересні 2015 року в м. Нью-Йорк, та основних угод, присвячених гендерній проблематиці (насамперед Конвенції ООН з подолання всіх форм дискримінації щодо жінок). Цілі сталого розвитку ООН закликають

¹ Декларація тисячоліття Організації Об'єднаних Націй, затверджена резолюцією 55/2 Генеральної Асамблеї від 8 вересня 2000 року (частина перша пункту 6). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_621#Text.

² Міжнародні документи у сфері забезпечення гендерної рівності та запобігання насильству щодо жінок, підписані та ратифіковані Україною. URL: <https://www.genderculturecentre.org/wp-content/uploads/2018/04/documents-Mizhnarodni-dokumenti-ratifikovani-Ukrainoyu.pdf>.

³ Рекомендація № Res (2003) 3 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам «Про збалансоване представництво жінок і чоловіків у процесі ухвалення політичних і суспільних рішень». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_661#Text.

до дій, спрямованих на захист планети, і налічують 17 цілей. Показово, що ціль під номером п'ять стосується забезпечення гендерної рівності, розширення прав і можливостей усіх жінок та дівчат¹.

30 вересня 2019 року Президент України видав Указ «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року»², в якому підтримав забезпечення досягнення глобальних цілей сталого розвитку та результатів їх адаптації з урахуванням специфіки розвитку України, викладених у Національній доповіді «Цілі сталого розвитку: Україна». Окрім того, гарантії гендерної рівності чоловіків та жінок (зокрема у сфері зайнятості, освіти, навчання, економічній, соціальній та сфері прийняття рішень) були закріплені Угодою про Асоціацію між Україною та Європейським Союзом (статті 291, 419, 420).

Як зазначає М. Крочук, категорія гендерної рівності містить множини імплікацій, зокрема: рівність прав, рівність можливостей, забезпечення рівних умов для реалізації прав та можливостей, «гендерна симетрія»³. Кожна з них має свою мету, потребує належної імплементації в законодавство. Україна поступово впроваджує нормативні положення щодо гендерної рівності, адже прагне стати повноправною частиною європейської спільноти, наблизившись до останньої за основними соціально-економічними показниками та стандартами життя.

На національному рівні українське законодавство гарантує рівність чоловіків та жінок не тільки в Основному Законі держави (системний аналіз статей 21, 24 Конституції України), а й в Законі України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків»⁴ від 8 вересня 2005 року № 2866–IV, метою якого є досягнення паритетного становища жінок і чоловіків у всіх сферах життєдіяльності суспільства шляхом правового забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, ліквідації дискримінації за ознакою статі та застосування спеціальних тимчасових заходів, спрямованих на усунення дисбалансу між можливостями жінок і чоловіків реалізовувати рівні права, надані їм Конституцією і законами України. Вказаним законом конкретизується, що рівні права жінок і чоловіків — це відсутність обмежень чи привілеїв за ознакою статі, а рівними можливостями жінок і чоловіків є рівні умови для реалізації рівних прав жінок і чоловіків, і при цьому встановлюється відповідальність за порушення законодавства про забезпечення цих прав та можливостей.

Окрім наведеного, в Законі України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні»⁵ від 6 вересня 2012 року № 5207–V та Законі України «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення рівних прав і можли-

¹ Цілі сталого розвитку та Україна. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/cili-stalogo-rozvitku-ta-ukrayina>.

² Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року : Указ Президента України від 30 вересня 2019 року № 722/2019. *Урядовий кур'єр*. 2019. № 188.

³ Крочук М. І. Гендерна рівність як складова загального принципу рівності. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2011. № 4. С. 464–471.

⁴ Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків : Закон України від 8 вересня 2005 року № 2866–IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 52. С. 561.

⁵ Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні : Закон України від 6 вересня 2012 року № 5207–V. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 32. С. 412.

востей жінок і чоловіків під час проходження військової служби у Збройних Силах України та інших військових формуваннях»¹ від 6 вересня 2018 року № 2523–VIII передбачені положення, що надають особам обох статей рівні можливості.

Суд окремо не досліджував питання гендерної рівності, однак у Рішенні від 22 травня 2018 року № 5-р/2018, аналізуючи юридичну природу пільг, скасованих і обмежених положеннями підпунктів 1, 2 пункту 12 розділу I Закону України «Про внесення змін та визнання такими, що втратили чинність, деяких законодавчих актів України» від 28 грудня 2014 року № 76—VIII, виходив з того, що існування пільг для окремих категорій громадян передбачено на конституційному рівні, а саме частиною третьою статті 24 Конституції України².

Підсумовуючи викладене, можна стверджувати, що Суд створив основу для розуміння гендерної рівності як фундаментальної цінності на рівні зі свободою, гідністю, справедливістю.

Ключова роль юридичних позицій Суду полягає в тому, що вони допомагають усвідомити необхідність поваги гідності людини, а відтак і гендерної приналежності, як основного конструктивного соціального елемента, заснованого на генерованих суспільством відмінностях між статями.

Принцип рівності у праві відображає відсутність якої-небудь нерівності чи обмежень прав людини, реалізується через існування справедливого суспільного устрою з максимальним дотриманням прав особи. В цьому аспекті віра в цінність людської гідності породжує усвідомлення гендерної рівності, яка є складовою загального принципу рівності та визначається своєрідністю соціальної поведінки людини.

Доречно зауважити, що за період існування Суду — з 1996 року і донині — до його складу було призначено 62 судді Конституційного Суду України, з них 54 чоловіки та 8 жінок, серед яких ті, що обіймали посади Голови Конституційного Суду України (Н. Шаптала — з 14 травня 2019 року до 17 вересня 2019 року), заступника Голови Конституційного Суду України (С. Станік — з 26 вересня 2006 року до 29 квітня 2010 року), секретаря колегії Конституційного Суду України (Л. Малинникова, Л. Чубар, Н. Шаптала). Нині до складу Суду входять 2 жінки та 14 чоловіків.

Жінки — судді Конституційного Суду України завжди працювали в Суді, де створено рівні умови для виконання їхніх повноважень. Чутливість суспільства до гендерної рівності, що могла відобразитися у конституційних поданнях, конституційних зверненнях чи конституційних скаргах, сприймається суддями Конституційного Суду України в контексті належної реалізації прав і свобод людини, що передбачені Конституцією України.

¹ Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків під час проходження військової служби у Збройних Силах України та інших військових формуваннях : Закон України від 6 вересня 2018 року № 2523–VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 44. С. 353.

² Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 49 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 12 розділу I Закону України «Про внесення змін та визнання такими, що втратили чинність, деяких законодавчих актів України» від 28 грудня 2014 року № 76–VIII від 22 травня 2018 року № 5-р/2018. URL: <http://ccu.gov.ua/docs/2224>.

Отже, сьогодні можемо констатувати, що Конституційний Суд України виходячи з наукової і правової доктрини конституційного права, положень Конституції України та міжнародних зобов'язань України впроваджує конституційні цінності в різні сфери суспільних відносин, сприяє утвердженню гендерної рівності.

Yurovska H., Zhdankina L. Human dignity and gender equality: constitutional metamorphosi. *Based on the analysis of the acts of the Constitutional Court of Ukraine and in the aspect of the Convention standards on the fundamental human rights, dignity and value of the human personality, the equality of men and women, the main characteristics of dignity are researched as an integral feature of every individual and the fundamental value that is needed to be protected.*

Keywords: *social value, constitutional values, human rights, equality of human rights, gender equality, equal rights, and opportunities for women and men.*

ДИСКУСІЇ ТА ОБГОВОРЕННЯ

Конституційна криза чи криза конституціоналізму

Я. Кургун

юрист, здобувач кафедри міжнародних відносин
в університеті Перуджі (Італія)

У статті йдеться про те, що без розуміння та врахування суті конституціоналізму саме як юридичного відображення еволюції суспільства заклики до зміни конституції із маніпулюванням юридичними термінами й політичними гаслами є спробою ослаблення та правового колапсу вертикалі й горизонталі влади в Україні. Автор закликає широке коло фахівців — не лише правників, а й економістів та міжнародних медіаторів, до діалогу, результатом якого має бути економічно та юридично обґрунтований висновок зі збереженням національного інтересу.

Ключові слова: конституціоналізм, конституційна криза, реформи, внесення змін до Конституції України.

Останніми місяцями українське суспільство має змогу смакувати нові терміни і правові теореми, які раніше обговорювалися лише у вузькому колі спеціалістів та ніколи не цікавили пересічного громадянина. На мою думку, в такий спосіб політичні діячі намагаються пояснити усі біди та негаразди, яких зазнають українці. Зневірений народ, втомившись від спроб волевиявлення, делегувавши повноваження лідерам, демонструє або байдужість, або радикальність у підходах до вирішення питань насущних. Політикум, відповідаючи на запити суспільства, підхоплює ці ідеї та розвиває у власних інтересах, прикриваючись європейськими чи заокеанськими партнерами, які часто не бачать ситуації в реальному часі.

Питання конституційної кризи надзвичайно актуальне, однак офіційно не продемонстровано справжнього виявлення волі до врегулювання кризи чи бодай сповільнення деструктивних поривань експертів-теоретиків, які завжди зможуть виправдати безрезультатність дій чи неефективність запропонованих підходів тотальною корупцією або неготовністю українського суспільства до масштабних змін. Саме тому ми спробували залучати зовнішніх експертів, але лукавимо, оскільки намагаємося маніпулювати їхніми висновками, які є абсолютно реальними та у більшості своїй є результатом аналізу того шляху, який вони пройшли разом зі своїм народом. Це призводить до повного зупинення еволюції державної влади та її гілок, що не може не мати соціально-економічних наслідків, які не тільки матеріально, а й ментально пригнічують народ.

Реформи — це не створення нових органів за прикладом будь-якої грантової моделі та контроль донорів, які не можуть отримати дієвих результатів, оскільки

вони спотворюються самими виконавцями. Це стосується усіх проектів, що мали місце та реалізовувалися на українських теренах. Їх метою має бути не критика лівої руки правою, одних лідерів — іншими чи постійний пошук нових міжнародних інституцій, що мають створити диво. Результату не буде, оскільки заінструковані виконавці на угоду «наставникам» намагаються показати особливий, притаманний нам підхід — бажання вислужитись, а не заперечити запропоновану модель чи надати справді ефективні рекомендації, які будуть імплементовані як у правовому полі, так і в суспільному житті.

Яким чином можна привити західне мислення чи стереотипи, які часто йдуть урозріз із моральними та духовними основами українського суспільства? Можливо, варто почати з того, що не відштовхує, а є більш близьким, поступово стимулюючи розвиток суспільного інституту і правової та економічної обізнаності населення? Народ втомився від перенасиченості демократичними ідеями, а особливо тими «додатками» до норм, які часто викликають відторгнення на духовному рівні.

Питання реформування як судової системи, так і ревізії Конституції України загалом, на мою думку, доречно і навіть природно необхідне, але не в умовах політичної кризи та колапсу органів влади. Можемо спостерігати, що в тих країнах, де вміють визнавати свої помилки та хоча б намагаються їх не повторювати, має місце еволюція норми та синхронізація усіх складових розвитку суспільства. Світовий досвід вчить не повторювати ті моделі, які однозначно призводять до дисбалансу та правових мутацій із нахилом до диктатури, анархії чи радикалізму. Практично усі європейські країни чітко засвоїли те, що спроби маніпулювати конституцією та переписувати її на угоду політичним амбіціям призведуть до падіння політичних еліт та хаосу в суспільстві, що, звісно, негативно вплине на економічну сферу та роль держави на світовій арені.

Критики й теоретики можуть заперечити тим, що часто саме революційні та кризові процеси спонукали до проведення конституційної ревізії. Згоден. Але давайте уважніше розглянемо історичний, територіальний та елітарний аспекти таких країн. Для того щоб зміни справді відповідали потребам українського народу, мають бути сформовані еліти. Зміни конституції відбувалися лише у правовому полі та мали на меті саме виведення країни із кризи, реагування на соціальний запит. Наслідком конституційних змін має бути узгодження правил, і навіть якщо допустиме руйнування усіх старих моделей — то необхідне попереднє створення нових, інакше конституційна норма не працюватиме.

На мою думку, до конституційного процесу слід залучати значно ширше коло осіб. Доречно проводити консультації із поколінням тих, хто був творцем української Конституції. Перші спроби маніпулювання конституційною нормою з'явилися значно раніше. Її використання для блокування чи протистояння політичним опонентам мало надзвичайно негативні наслідки, які в подальшому лише примножувалися. Ми маємо унікальний талант доводити все до абсурду, навіть найкраща ідея розбивається об порив праведності, але в розрізі недалекоглядності. Наприклад, такий орган, як конституційний суд, є унікальним інститутом, який, наприклад, у Франції був створений лише у 2008 році, а до того його функцію виконував Парламент (Конституційна рада при Парламенті). Ми ж підходимо

до питання радикально: якщо поганий суддя — треба розігнати суд чи звільнити усіх суддів. Краще надбання ми намагаємося змарнувати, але натомість нічого не можемо запропонувати. Те, до чого хтось ішов тривалий час, ми просто викидаємо на смітник. Йдеться не про симпатію до представників Феміди у конкретному випадку, а про оцінку інституційної складової та її унікальності. Звичайно, ми маємо працювати над системою протипаг, але це тривалий процес. Навіть наші західні партнери постійно перебувають у процесі розвитку та доопрацювання, а ми намагаємося ідеалізувати чужі моделі, опускаючи низку суттєвих факторів.

Американський конституціоналізм вважається першим, який збалансував норми шляхом застосування протипаг. Він постійно розвивається, враховуючи запити американського суспільства. Британський конституціоналізм є одним із перших, де з'явилося поняття свобод громадян і, аналогічно французькому конституціоналізму, був наслідком значного обмеження прав монархії чи її повної ліквідації. При цьому не секрет, що британський конституціоналізм тривалий час зберігав прямий вплив на американський, канадський, австралійський тощо. Багато країн брали за основу конкретну правову модель та адаптовували її до вимог суспільства, враховуючи історичні, етнічні та інші чинники. Ми ж намагаємося копіювати західний досвід, ліквідовуючи та створюючи при цьому нові інституції, які не прирочені та не можуть бути ефективними нині в нашій державі. Мабуть, насаджене почуття меншовартості настільки вкоренилося, що ми не здатні розвивати власну ідею, незважаючи на свою історію та генетичну пам'ять. Поки ми будемо шукати винних та ідеалізувати щось нове, яке, зрештою, потім теж відкинемо, то втратимо нашу автентичність та незалежність.

Вважаю злородним питання необхідності системного доопрацювання (імплементації) механізмів реалізації конституційної норми в реальному часі. Конституція — це не історичний артефакт, виставлений на показ у золотій оправі, а форма соціального договору, де стороною є народ, який не отримує жодної крихти та не побачить норму в дії, поки не відбудеться системна ревізія правових норм станом на сьогодні.

Пропоную працювати від першоджерел, підходити реально, а не лише теоретично. Слід формувати не політичні лозунги та підстави конституційної ревізії, а вирішувати практичні питання, яких вимагає суспільство. Без конструктивного діалогу не вдасться отримати навіть мінімальний позитивний ефект, передусім економічний. У конституційній кризі слід звинувачувати ті еліти, які шляхом маніпуляцій формують думку людей для досягнення власних цілей чи бонусів перед зовнішніми партнерами. Варто створити не просто грандові проекти, а конструктивну платформу для тих, хто буде вправі отримати винагороду за реальний результат. Переконалий, в Україні є чимало фахівців, які за участі справді небайдужих міжнародних партнерів, передусім із наукової та прикладної сфер, змогли б реалізувати поки ще наявний потенціал нашої держави. Зрештою, складні запитання знайдуть прості, однак не банальні відповіді.

Kurhun Ya. Constitutional crisis or crisis of constitutionalism. *The article argues that without understanding and taking into account the essence of constitutionalism as a legal reflection of the evolution of society, calls to change the constitution by manipulating legal terms and political slogans are an attempt to weaken and legally collapse the vertical and horizontal of power in Ukraine. The author calls on a wide range of experts — not only lawyers, but also economists and international mediators, to a dialogue, the result of which should be economically and legally sound conclusion with the preservation of national interest.*

Keywords: *constitutionalism, constitutional crisis, reforms, amendments to the Constitution of Ukraine.*

ЗОВНІШНІ ЗВ'ЯЗКИ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

2020 РІК

ГРУДЕНЬ

- 3 грудня** онлайн-зустріч Голови Конституційного Суду України О. Тупицького та суддів Конституційного Суду України В. Городовенка, О. Первомайського, П. Філюка, Г. Юровської, В. Мойсика з експертами Європейської Комісії «За демократію через право» (Венеційська Комісія)
- 7–8 грудня** онлайн-тренінг для працівників Секретаріату Конституційного Суду України щодо ефективного управління процесом опрацювання конституційних скарг, організований Конституційним Судом України за підтримки Координатора проєктів ОБСЄ в Україні в рамках спільного проєкту «Підтримка захисту прав людини через покращення доступу до конституційної юстиції»
- 10 грудня** науково-практичний онлайн-семінар на тему «Конституційна юстиція: актуальні питання теорії та практики» за участі членів Асоціації суддів Конституційного Суду України, керівництва Секретаріату Суду та студентів Київської Малої академії наук, організований Конституційним Судом України за підтримки Координатора проєктів ОБСЄ в Україні з нагоди Міжнародного дня прав людини
- 14 грудня** онлайн-зустріч Голови Конституційного Суду України О. Тупицького та суддів Конституційного Суду України В. Городовенка, П. Філюка, Г. Юровської з Генеральним Директором Генерального Директорату з прав людини та верховенства права Ради Європи К. Жакумолуполсом та начальником відділу Департаменту виконання рішень Європейського суду з прав людини Генерального Директорату з прав людини та верховенства права Ради Європи П. Пушкарем

17 грудня

участь суддів Конституційного Суду України В. Городовенка та В. Лемака в міжнародній науково-практичній онлайн-конференції «Антикорупційна криза в Україні: причини, наслідки та уроки: IV Київський Полілог», організований Координатором проектів ОБСЄ в Україні, Вищим антикорупційним судом та Інститутом держави і права ім. В. М. Корецького НАН України

18 грудня

участь судді Конституційного Суду України В. Городовенка в онлайн круглому столі за підтримки Проєкту Ради Європи «Підтримка впровадженню судової реформи в Україні» та Верховного Суду, на якому презентовано результати проведеного Українським центром економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумкова у жовтні-листопаді 2020 року соціологічного дослідження щодо ставлення громадян України до судової системи та оцінки ними різних аспектів діяльності судів, а також Висновок № 23 Консультативної ради європейських суддів щодо ролі асоціацій суддів у підтримці суддівської незалежності

ІНФОРМАЦІЯ про виконання бюджету Конституційним Судом України за 2020 рік

Головна мета діяльності Конституційного Суду України полягає у забезпеченні дотримання норм Конституції України щодо прав та свобод людини і громадянина та щодо здійснення публічної влади.

Ціль державної політики, на досягнення якої спрямована реалізація бюджетної програми Конституційного Суду України, — забезпечення верховенства Конституції України через здійснення конституційного контролю.

Основними завданнями Конституційного Суду України є: забезпечення функціонування Великої палати, сенатів, колегій Конституційного Суду України, утвердження інституту конституційної скарги як дієвого засобу захисту конституційних прав людини і громадянина, забезпечення діяльності Конституційного Суду України як державного органу і юридичної особи публічного права.

Законом України «Про Державний бюджет України на 2020 рік» зі змінами Конституційному Суду України за кодом програмної класифікації видатків 0801010 «Забезпечення конституційної юрисдикції в Україні» затверджено бюджетні призначення за загальним фондом державного бюджету в сумі 314 445,5 тис. грн. Касове виконання за загальним фондом державного бюджету Конституційного Суду України у 2020 році становить 271 095,8 тис. грн, або 86,2 відсотка річного плану.

Враховуючи те, що власні надходження Конституційного Суду України не мають постійного характеру, видатки спеціального фонду в законі про Державний бюджет України та річному розписі не затверджуються.

Усі бюджетні кошти використано на реалізацію завдань Конституційного Суду України та забезпечення у повному обсязі здійснення повноважень органом конституційної юрисдикції з метою досягнення цілі державної політики. Детальна інформація щодо виконання бюджету та результативних показників, що характеризують виконання бюджетної програми Конституційного Суду України, розміщена на офіційному сайті Конституційного Суду України у розділі «Публічна інформація / Про бюджет».

Інформацію про виконання бюджету Конституційним Судом України представлено в таблиці.

**Інформація про бюджет за бюджетними програмами
з деталізацією за кодами економічної класифікації видатків бюджету
Конституційного Суду України за 2020 рік**

(тис. грн)

Код програмної класифікації видатків бюджету / код економічної класифікації видатків бюджету	Код функціональної класифікації видатків	Найменування згідно з програмою / економічною класифікацією видатків	Загальний фонд		Спеціальний фонд		Разом	
			план на 2020 рік з урахуванням внесених змін	касове виконання за 2020 рік	план на 2020 рік з урахуванням внесених змін	касове виконання за 2020 рік	план на 2020 рік з урахуванням внесених змін	касове виконання за 2020 рік
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Видатки всього за головним розпорядником коштів державного бюджету: в т. ч.			314 445,5	271 095,8	—	—	314 445,5	271 095,8
2110	0330	Оплата праці	247 833,9	216 902,1	—	—	247 833,9	216 902,1
2120	0330	Нарахування на оплату праці	36 437,8	36 392,1	—	—	36 437,8	36 392,1
2210	0330	Предмети, матеріали, обладнання та інвентар	10 076,2	6 979,2	—	—	10 076,2	6 979,2
2240	0330	Оплата послуг (крім комунальних)	9 167,8	5 043,4	—	—	9 167,8	5 043,4
2250	0330	Видатки на відрядження	642,9	156,8	—	—	642,9	156,8
2270	0330	Оплата комунальних послуг та енергоносіїв	3 609,5	2 855,0	—	—	3 609,5	2 855,0
2282	0330	Окремі заходи по реалізації державних (регіональних) програм, не віднесені до заходів розвитку	201,1	194,5	—	—	201,1	194,5
2630	0330	Поточні трансферти урядам іноземних держав та міжнародним організаціям	107,1	26,5	—	—	107,1	26,5
2730	0330	Інші виплати населенню	4 676,0	1 061,7	—	—	4 676,0	1 061,7
2800	0330	Інші поточні видатки	710,8	528,4	—	—	710,8	528,4
3110	0330	Придбання обладнання і предметів довгострокового користування	982,4	956,1	—	—	982,4	956,1

в т. ч. за бюджетною програмою 0801010 «Забезпечення конституційної юрисдикції в Україні»			314 445,5	271 095,8	—	—	314 445,5	271 095,8
2110	0330	Оплата праці	247 833,9	216 902,1	—	—	247 833,9	216 902,1
2120	0330	Нарахування на оплату праці	36 437,8	36 392,1	—	—	36 437,8	36 392,1
2210	0330	Предмети, матеріали, обладнання та інвентар	10 076,2	6 979,2	—	—	10 076,2	6 979,2
2240	0330	Оплата послуг (крім комунальних)	9 167,8	5 043,4	—	—	9 167,8	5 043,4
2250	0330	Видатки на відрядження	642,9	156,8	—	—	642,9	156,8
2270	0330	Оплата комунальних послуг та енергоносіїв	3 609,5	2 855,0	—	—	3 609,5	2 855,0
2282	0330	Окремі заходи по реалізації державних (регіональних) програм, не віднесені до заходів розвитку	201,1	194,5	—	—	201,1	194,5
2630	0330	Поточні трансферти урядам іноземних держав та міжнародним організаціям	107,1	26,5	—	—	107,1	26,5
2730	0330	Інші виплати населенню	4 676,0	1 061,7	—	—	4 676,0	1 061,7
2800	0330	Інші поточні видатки	710,8	528,4	—	—	710,8	528,4
3110	0330	Придбання обладнання і предметів довгострокового користування	982,4	956,1	—	—	982,4	956,1

*Керівник Бухгалтерської служби Конституційного Суду України —
головний бухгалтер Н. Осницька*

ВІТАЄМО ЮВІЛЯРІВ

У січні 55-річний ювілей
відзначив суддя Конституційного Суду України,
кандидат юридичних наук, заслужений юрист України
Олександр Володимирович КАСМІНІН

Судді Конституційного Суду України,
члени редакційної ради «Вісника Конституційного Суду України»
та працівники Секретаріату Суду
щиро вітають Олександра Володимировича з ювілеєм
та зичать йому наснаги й творчого запалу, бадьорості й гарного настрою,
взаєморозуміння й добробуту.
Хай здоровиться повсякчас, здійснюються всі благі наміри
та звершуються великі справи!

У лютому 70-річний ювілей
відсвяткував суддя Конституційного Суду України у відставці,
заступник Голови Конституційного Суду України (2007–2010 роки),
доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України

Василь Дмитрович БРИНЦЕВ

Судді Конституційного Суду України,
члени редакційної ради «Вісника Конституційного Суду України»
та працівники Секретаріату Суду
щиро вітають Василя Дмитровича зі знаменною датою,
зичать міцного здоров'я, добра, шани
й незмінно позитивного настрою. Хай дім повниться злагодою
та достатком, а в серці повсякчас панує мир і любов!

У лютому 80-річний ювілей
відзначив суддя Конституційного Суду України у відставці,
Голова Конституційного Суду України (1999–2002 роки),
кандидат юридичних наук, професор, заслужений юрист України
Віктор Єгорович СКОМОРОХА

Судді Конституційного Суду України,
члени редакційної ради «Вісника Конституційного Суду України»
та працівники Секретаріату Суду
висловлюють Віктору Єгоровичу найщиріші привітання з нагоди ювілею,
бажають здоров'я, здобутків у всіх справах, довгих років життя
у міцному родинному колі та серед вірних друзів.
Хай доля збагачує енергією, натхненням та радістю сьогодення!

У березні 70-річний ювілей
відсвяткував суддя Конституційного Суду України у відставці,
заступник Голови Конституційного Суду України (2006–2007 роки),
кандидат юридичних наук, заслужений юрист України
Валерій Григорович ПШЕНИЧНИЙ

Судді Конституційного Суду України,
члени редакційної ради «Вісника Конституційного Суду України»
та працівники Секретаріату Суду
широ вітають Валерія Григоровича зі знаменною датою,
зичать міцного здоров'я, невтомності й успіхів у всіх починаннях.
Хай кожен новий день буде щедрим на перемоги, багатим на радісні звістки,
приємні події, особисті досягнення і благородні справи!

ДО УВАГИ ШАНОВНИХ АВТОРІВ!

«Вісник Конституційного Суду України» є офіційним виданням Конституційного Суду України. У журналі висвітлюється діяльність Конституційного Суду України, публікуються наукові статті, аналітичні огляди, в яких досліджуються актуальні питання конституційної юстиції і конституційного права України, інших держав, а також рецензії на видання з конституційно-правової тематики чи відгуки до них.

Нагадуємо, що наукова стаття повинна бути актуальною, мати доктринальний характер із чітко окресленою проблематикою, містити наукові положення, розроблені особисто автором, висновки про наукове та практичне значення наукової розробки.

До статей додається: коротка анотація та ключові слова українською й англійською мовами, а також довідка про автора із зазначенням прізвища, імені та по батькові, наукового ступеня, вченого звання, місця роботи й посади, контактних телефонів, електронної пошти.

Обсяг наукової статті — 12–15 сторінок, рецензії — 5–7 сторінок друкованого тексту через півтора інтервалу (розмір шрифту — 14). Нумерація виносок — по-сторінкова.

Редакція залишає за собою право направляти наукові статті й повідомлення на рецензування, редагувати та скорочувати їх зміст, за погодженням із автором змінювати назву статті.

За достовірність фактів, статистичних даних та іншої інформації відповідальність несе автор. Подані матеріали редакція не повертає.

У разі передруку публікацій іншими виданнями посилання на «Вісник Конституційного Суду України» обов'язкове.

Запрошуємо до співпраці!

Матеріали для публікації
надсилайте на електронну пошту редакції
«Вісника Конституційного Суду України»:

court@ccu.gov.ua

Заступник керівника Департаменту
організаційної роботи — керівник
Редакційно-видавничого управління
Секретаріату
Конституційного Суду України
С. Сидоренко
тел.: 0 (44) 238-10-32

Відповідальний секретар
Я. Скринник
тел.: 0 (44) 238-11-54
e-mail: court@ccu.gov.ua

Над випуском працювали:
Пазенко О. С.,
Безверха Т. М.

Підписано до друку 18.03.2021.
Формат 70x100/16. Папір офсетний. Друк офсетний.
Ум. друк. арк. 10,80. Обл.-вид. арк. 8,05.
Зам. № 175.
Наклад 140. Ціна договірна.

Верстка, друк та палітурні роботи
ТОВ «505»
м. Житомир, вул. М. Бердичівська, 17а
тел.: +38 (063) 101-22-33, e-mail: polygraphyinz@gmail.ua

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції України
серія ДК № 5609 від 21.09.2017 р.*